

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo regionalnoga razvoja
i fondova Europske unije

EUROPSKI STRUKTURNI
I INVESTICIJSKI FONDOVI

Operativni program
**KONKURENTNOST
I KOHEZIJA**

NACIONALNI PLAN RAZVOJA OTOKA 2021.- 2027.

1. UVOD	1
1.1. Općenito o Nacionalnom planu razvoja otoka	1
1.2. Zakonodavni i institucionalni okvir	1
1.3. Proces izrade i struktura Nacionalnog plana razvoja otoka	3
2. USKLAĐENOST S AKTIMA STRATEŠKOG PLANIRANJA I DOKUMENTIMA PROSTORNOG UREĐENJA	7
3. ANALIZA JAVNOG UPRAVLJANJA OTOČNIM RAZVOJEM	9
4. OPIS SREDNJOROČNIH RAZVOJNIH POTREBA I RAZVOJNIH POTENCIJALA OTOKA	13
4.1. Razvojna domena: Društvo	13
4.1.1. Demografska obnova	13
4.1.2. Zdravstvena zaštita i razvoj telemedicine	15
4.1.3. Rani, predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje te znanost 18	
4.1.4. Socijalna skrb	22
4.1.5. Razvoj civilnog društva	23
4.1.6. Stambeno zbrinjavanje	25
4.2. Razvojna domena: Gospodarstvo	26
4.2.1. Gospodarski razvoj i poduzetništvo	26
4.2.2. Poljoprivreda, ribarstvo i lovstvo	29
4.2.3. Turizam	31
4.3. Razvojna domena: Okoliš i prostor	34
4.3.1. Prometno povezivanje (pomorski, cestovni i zračni prijevoz)	34
4.3.2. Vodoopskrba i odvodnja	36
4.3.3. Gospodarenje otpadom	38
4.3.4. Zaštita prirode i okoliša	39
4.3.5. Čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije, prilagodba klimatskim promjenama i ublažavanje njihovog utjecaja	41
4.3.6. Zaštita i korištenje malih povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića 42	
4.3.7. Kultura i očuvanje kulturne baštine	43
4.3.8. Elektroničke komunikacijske mreže vrlo velikog kapaciteta	45

5. ANALIZA OPĆEG OKRUŽENJA OD ZNAČAJA ZA RAZVOJ OTOKA	46
6. SREDNJOROČNA VIZIJA RAZVOJA.....	49
7. OPIS PRIORITETA JAVNE POLITIKE U SREDNJOROČNOM RAZDOBLJU	49
7.1. Prioritet 1. Kvaliteta življenja i dostupnost javnih usluga na otocima.....	49
7.2. Prioritet 2. Održivi razvoj otočnog gospodarstva.....	57
7.3. Prioritet 3. Pametno i održivo upravljanje otočnim resursima i okolišem.....	65
7.4. Prioritet 4. Mobilnost i povezivost otočnog prostora	77
8. POPIS KLJUČNIH POKAZATELJA ISHODA PO POSEBNIM CILJEVIMA.....	82
9. INDIKATIVNI FINACIJSKI PLAN.....	86
10. OKVIR ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE	86
PRILOZI	90
PRILOG 1. SWOT ANALIZA JAVNOG UPRAVLJANJA OTOČNIM RAZVOJEM.....	91
PRILOG 2. RAZVOJNE POTREBE I POTENCIJALI OTOKA	94
PRILOG 3. PESTLE ANALIZA OPĆEG OKRUŽENJA	100
PRILOG 4. INTERVENCIJSKA LOGIKA.....	101
PRILOG 5. SAVJETOVANJE S DIONICIMA – KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA.....	105

KRATICE I AKRONIMI

BDP	<i>Bruto domaći proizvod</i>
DZS	<i>Državni zavod za statistiku</i>
EU	<i>Europska unija</i>
GIS	<i>Geografski informacijski sustav</i>
HMS	<i>Hitna medicinska služba</i>
IKT	<i>Informacijsko komunikacijska tehnologija</i>
JLS	<i>Jedinica lokalne samouprave</i>
LAG	<i>Lokalna akcijska grupa</i>
LAGUR	<i>Lokalna akcijska grupa u ribarstvu</i>
MRRFEU	<i>Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije</i>
MSP	<i>Mala i srednja poduzeća</i>
NP	<i>Nacionalni park</i>
NPRO	<i>Nacionalni plan razvoja otoka</i>
NRS	<i>Nacionalna razvojna strategija</i>
NUTS	<i>Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku</i>
POS	<i>Program društveno poticane stanogradnje</i>
PP	<i>Park prirode</i>
RH	<i>Republika Hrvatska</i>

1. UVOD

1.1. Općenito o Nacionalnom planu razvoja otoka

Nacionalni plan razvoja otoka za razdoblje od 2021. do 2027. godine (dalje u tekstu: Nacionalni plan) predstavlja srednjoročni akt strateškog planiranja kojim se definira provedba ciljeva razvoja Republike Hrvatske (dalje u tekstu: RH) na području otoka. Njegovom izradom održava se kontinuitet postojanja i provedbe politike razvoja otoka RH koja svoje temelje ima u Nacionalnom programu razvitka otoka iz 1997. godine, čija je osnovna misija bila izjednačavanje uvjeta i kvalitete života na otocima s onima kopnu. Nacionalni plan predstavlja osnovu za buduće financiranje ciljanih projekata na otocima, kako iz proračunskih izvora tako i putem sredstava Europske unije (dalje u tekstu: EU) u financijskoj perspektivi 2021.-2027. Nacionalni plan ujedno čini i okvir za izradu programa, mjera, aktivnosti i projekata vezanih uz otoke u provedbenim programima tijela državne uprave i drugih javnopravnih tijela.

1.2. Zakonodavni i institucionalni okvir

U kontekstu politike EU otoci se smatraju područjima izloženim ozbiljnim i trajnim prirodnim ili demografskim poteškoćama i kao takvi su definirani člankom 174. Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije kojim je ujedno regulirana i nužnost provedbe politika u cilju smanjenja razlika u stupnju razvijenosti među različitim regijama te nužnost da države članice provode aktivnosti koje vode jačanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije Europske unije.

U pravnim aktima Republike Hrvatske, otoci su navedeni u članku 52. Ustava (Narodne novine, broj 56/1990), kao područja od državnog interesa i pod osobitom državnom zaštitom, a od 1999. godine donošenjem Zakona o otocima (Narodne novine, broj 34/1999-Uredba, 32/2002 i 33/2006) po prvi puta je definiran zakonodavni okvir razvojne politike prema otocima kojim se uredilo upravljanje otočnim razvojem na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Zbog protoka vremena, nužno je bilo osuvremeniti zakonsku regulativu sukladno novim razvojnim potrebama i trendovima te na taj način nastaviti voditi brigu o otocima, otočnom razvoju i otočnom stanovništvu. Stoga se 2017. godine Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine, broj

123/2017) otoci proglašavaju područjima s razvojnim posebnostima koja zahtijevaju poseban programsko-planski pristup od strane nositelja politike regionalnog razvoja, a 2018. godine donesen je Zakon o otocima (Narodne novine, broj 116/2018) kojim se uređuje upravljanje razvojem hrvatskih otoka, definira politika otočnog razvoja, određuju tijela nadležna za upravljanje otočnim razvojem, definira razvrstavanje otoka u skupine i vrednovanje razvijenosti otoka te provedba, praćenje i izvještavanje o provedbi politike otočnog razvoja u svrhu učinkovitog korištenja sredstava državnog proračuna, fondova Europske unije i drugih izvora financiranja. Istim se propisuje i skup konkretnih mjera kojima se nastoji pridonijeti demografskoj i gospodarskoj revitalizaciji hrvatskih otoka.

Tijekom provedbe Zakona o otocima iz 2018. godine ukazala se potreba za izmjenama i dopunama odredbi kojima su propisane pojedine mjere i aktivnosti, kao i potreba usklađivanja pojedinih odredbi Zakona o otocima s drugim propisima, što je usklađeno izmjenama i dopunama Zakona o otocima (Narodne novine, broj 116/18., 73/20. i 70/21.) (u daljnjem tekstu: Zakon) koje su stupile na snagu 3. srpnja 2021. godine.

Obveza donošenja Nacionalnog plana, kao srednjoročnog akta strateškog planiranja, propisana je člankom 25. Zakona, a definirana je sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 123/2017) koji uređuje sustav strateškog planiranja Republike Hrvatske i upravljanje javnim politikama.

Institucionalni okvir otočne razvojne politike u Republici Hrvatskoj postavljen je na tri upravne razine nositelja politike: (1) nacionalnoj, (2) regionalnoj i (3) lokalnoj. Središnji nositelj otočne razvojne politike na nacionalnoj razini je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (dalje u tekstu: Ministarstvo), odnosno Uprava za otoke. Regionalnu razinu nositelja otočne razvojne politike čini sedam županija koje u svom sastavu imaju otoke – Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska te Dubrovačko-neretvanska, dok lokalnu razinu čini 51 jedinica lokalne samouprave na otocima te 8 jedinica lokalne samouprave na kopnu koje u svom sastavu imaju otoke.

Uz navedene nositelje otočne razvojne politike, radi savjetovanja pri izradi i provođenju programa, planova, projekata, mjera i aktivnosti održivog razvoja otoka osniva se Otočno vijeće kao savjetodavno tijelo ministra nadležnog za otoke. Članove Otočnog vijeća čine predstavnici Hrvatskog sabora, tijela državne uprave i/ili nadležnih javnopravnih tijela, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, regionalnog koordinatora, otočni razvojni dionici te znanstvena i stručna zajednica koja se bavi otočnim razvojem. Otočno vijeće ima zadaću pratiti stanje i trendove otočnog razvoja, davati prijedloge i sugestije pri izradi i provođenju strateških dokumenata, programa, planova, projekata, mjera i aktivnosti održivog razvoja otoka koji se donose na temelju Zakona o otocima te razmatrati njihove učinke.

Kao potpora svim institucionalnim razinama, radi obavljanja poslova organiziranja, pokretanja i koordiniranja planova i projekata važnih za održivi razvoj otoka koji se provode unutar iste obalno-otočne jedinice područne (regionalne) samouprave u sklopu regionalnih razvojnih agencija odnosno regionalnih koordinatora zapošljavaju se i otočni koordinatori. Otočni koordinatori surađuju s Ministarstvom na poslovima strateškog planiranja i obavljaju poslove u okviru propisanih poslova regionalnih koordinatora, isključivo za otočno područje koje obuhvaća otok ili skupinu otoka koji se nalaze u istoj županiji za koju je nadležan regionalni koordinatore te predstavljaju važnu poveznicu između lokalne, regionalne i nacionalne razine. Sukladno Odluci o broju otočnih koordinatora i obuhvatu otočnog područja za koje svaki otočni koordinatore obavlja propisane poslove (Narodne novine, broj 38/19) utvrđen je broj otočnih koordinatore koje zapošljava regionalni koordinatore za svaku obalno-otočnu jedinicu područne (regionalne) samouprave, kao i obuhvat otočnog područja za koje svaki otočni koordinatore obavlja propisane poslove. Međusobni odnosi te prava i obveze definirani su sporazumom između Ministarstva i regionalnih koordinatore svih sedam obalno-otočnih županija.

1.3. Proces izrade i struktura Nacionalnog plana razvoja otoka

Otočna razvojna politika kompleksno je područje jer obuhvaća specifičan geografski dio teritorija Republike Hrvatske i višesektorski zadire u gotovo sve sfere otočnog života i razvoja, svojim odredbama odnosi se na djelokruge više tijela državne uprave, te jedinica

područne (regionalne) samouprave i jedinica lokalne samouprave na otocima, kao i onih na kopnu koje u svom sastavu imaju otoke.

Slijedom navedenog, Nacionalni plan pokriva višesektorsko područje, koje uključuje različite javne politike koje trebaju sinergijski djelovati u području razvoja otoka.

Iz tog razloga, Zakonom je propisano da Nacionalni plan sadrži 17 otočnih programskih područja:

- a) prometno povezivanje (pomorski, cestovni i zračni prijevoz)
- b) vodoopskrba i odvodnja
- c) gospodarski razvoj i poduzetništvo
- d) demografska obnova
- e) poljoprivreda, ribarstvo i lovstvo
- f) gospodarenje otpadom
- g) zdravstvena zaštita i razvoj telemedicine
- h) elektroničke komunikacijske mreže vrlo velikog kapaciteta
- i) zaštita prirode i okoliša
- j) kultura i očuvanje kulturne baštine
- k) predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i znanost
- l) čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije, ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama
- m) socijalna skrb
- n) razvoj civilnog društva
- o) turizam
- p) stambeno zbrinjavanje
- r) zaštita i korištenje malih povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića.

Programska područja predstavljaju sektorske teme, ili skupine srodnih podsektorskih tema, od posebne važnosti za razvoj otoka u okviru kojih će se planirati buduće aktivnosti na otocima.

U Zakonu je također propisano da programska područja Nacionalnog plana u najvećoj mogućoj mjeri moraju slijediti odrednice Pametnog otoka iz članka 22. Zakona:

1. aktivno sudjelovanje u prilagodbi i ublažavanju klimatskih promjena na lokalnoj razini
2. uvođenje i korištenje naprednih tehnologija radi osiguranja optimalnog upravljanja i korištenja lokalnih resursa i infrastrukture kroz različite poslovne modele
3. smanjenje upotrebe fosilnih goriva povećanjem održivog korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti
4. promicanje održive mobilnosti na otocima
5. smanjenje i konačno uklanjanje nedostatka i oskudice vode primjenom nekonvencionalnih i pametnih načina upravljanja vodnim resursima
6. stvaranje područja bez odlaganja otpada promicanjem kružnog gospodarstva
7. očuvanje karakteristične prirodne i kulturne baštine otoka
8. diverzificiranje otočnog gospodarstva iskorištavanjem posebnosti otoka u stvaranju novih i inovativnih lokalnih djelatnosti
9. jačanje i promoviranje socijalne uključenosti, edukacije i participacije građana
10. prelazak na alternativne, dugoročne, održive i odgovorne oblike turizma na otocima

Prethodno navedena programska područja i odrednice pametnog otoka integrirani su u proces izrade Nacionalnog plana i sukladno tome je usmjeren sam tijekom konzultativnog procesa. Za izradu Nacionalnog plana odgovorno je Ministarstvo, Uprava za otoke, a rad na aktu strateškog planiranja uključivao je:

- formiranje radne skupine,
- izradu analize stanja
- konzultacije s predstavnicima resornih tijela državne uprave, regionalnim i lokalnim vlastima te zainteresiranom javnošću
- održavanje fokus grupa
- provedbu upitnika o razvojnim izazovima i investicijskim potrebama na otocima

Za potrebe strukturiranja analitičko-planskog procesa i lakše organizacije relevantnih dionika u tematske podskupine, 17 programskih područja grupirano je u tri razvojne domene:

1. **Društvo** (programska područja: demografska obnova; zdravstvena zaštita i razvoj telemedicine; predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i znanost; socijalna skrb; razvoj civilnog društva; stambeno zbrinjavanje)
2. **Gospodarstvo** (programska područja: gospodarski razvoj i poduzetništvo; poljoprivreda, ribarstvo i lovstvo; turizam)
3. **Okoliš i prostor** (programska područja: prometno povezivanje (pomorski, cestovni i zračni prijevoz); vodoopskrba i odvodnja; gospodarenje otpadom; zaštita prirode i okoliša; čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije, prilagodba klimatskim promjenama i ublažavanje njihovog utjecaja; zaštita i korištenje malih povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića; kultura i očuvanje kulturne baštine; elektroničke komunikacijske mreže vrlo velikog kapaciteta).

Ministarstvo je analizom dokumentacije, kroz provedeni upitnik o razvojnim izazovima i investicijskim potrebama na otocima te partnerskim konzultacijama s relevantnim dionicima definiralo razvojnu viziju, prioritiziralo razvojne potrebe i potencijale otoka u okviru svih 17 programskih područja te sukladno tome definiralo razvojne prioritete i posebne ciljeve. Izrađen je također i provedbeni okvir koji uključuje akcijski plan s mjerama, aktivnostima i projektima predviđenim za provedbu u srednjoročnom razdoblju kao i okvir za praćenje i vrednovanje s pokazateljima ishoda za svaki poseban cilj te pokazateljima rezultata na razini mjera.

Nacionalni plan je izrađen u skladu s Uredbom o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (Narodne novine, broj 89/2018) te ima odgovarajući obvezni sadržaj koji uključuje:

- 1) Uvod
- 2) Srednjoročna vizija razvoja
- 3) Opis srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala
- 4) Usklađenost s Nacionalnom razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja
- 5) Opis prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju
- 6) Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda

- 7) Terminski plan provedbe strateških projekata od nacionalnog značaja
- 8) Indikativni financijski plan
- 9) Praćenje i vrednovanje

2. USKLAĐENOST S AKTIMA STRATEŠKOG PLANIRANJA I DOKUMENTIMA PROSTORNOG UREĐENJA

Nacionalni plan razvoja otoka usklađen je s relevantnim međunarodnim i nacionalnim strateškim okvirom te doprinosi njegovom ostvarenju. Od globalnih inicijativa, Nacionalni plan je usklađen i doprinosi ciljevima iz dokumenta Ujedinjenih naroda iz 2015. godine "Mijenjajmo svoj svijet: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine" (Agenda 2030) koji obuhvaćaju široki raspon izazova i međusobno povezanih gospodarskih, društvenih i ekoloških aspekata održivog razvoja.

Na europskoj razini, Nacionalni plan doprinosi ostvarenju Europskog zelenog plana do 2050., strategije iz 2019. godine za postizanje održivosti gospodarstva EU-a pretvaranjem klimatskih i ekoloških izazova u prilike. Usklađen je s Deklaracijom o pametnim otocima, odnosno smjernicama donesenim na inicijativu otočnih jedinica lokalne samouprave i drugih dionika na otocima 2017. godine s ciljem razvoja pametnih, uključivih i uspješnih otočnih zajednica za inovativnu i održivu Europu, Strategijom EU za jadransko-jonsku regiju, Strategijom Europske unije za dunavsku regiju, kao i s Političkom deklaracijom o čistoj energiji na EU otocima iz 2017. godine. Nadalje, Nacionalni plan usklađen je i s Rezolucijom Europskog parlamenta od 4. veljače 2016. o posebnoj situaciji otoka (2015/3014(RSP)) te s Protokolom o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja potpisanim u okviru Barcelonske konvencije 2008. godine, odnosno Zakonom o potvrđivanju Protokola o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja (Narodne novine, broj 8/2012) kojim je Republika Hrvatska ratificirala navedeni Protokol.

Na nacionalnoj razini, Nacionalni plan je usklađen s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine (dalje u tekstu: NRS 2030) koja je hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u Republici Hrvatskoj te služi za oblikovanje i provedbu razvojnih politika Republike Hrvatske. Otoci su u NRS 2030 prepoznati kao jedan od prioriteta razvojne politike Republike Hrvatske i to unutar razvojnog smjera

Ravnomjeran regionalni razvoj, kroz strateški cilj Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima. U okviru navedenog cilja razvoj pametnih i održivih otoka prepoznat je kao prioritetno područje provedbe javnih politika i novi dugoročni koncept razvoja otoka, koji će se zasnivati na integriranom pristupu razvoju i digitalizaciji otočnih resursa i njihovom održivom upravljanju, uz uvažavanje njihovih specifičnosti u pogledu prometa, energije, sigurnosti i sprječavanja rizika te dostupnosti infrastrukture i javnih usluga, vodeći računa o potencijalima za gospodarski rast i razvoj otoka.

Nacionalni plan usklađen je i s Programom Vlade 2020.-2024., Nacionalnim programom reformi 2020., Nacionalnim planom oporavka i otpornosti 2021.-2026. kao i sa svim relevantnim važećim nacionalnim sektorskim i višesektorskim aktima strateškog planiranja: Strategijom prometnog razvoja Republike Hrvatske 2017.-2030., Strategijom i akcijskim planom zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine, Planom gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017.-2022., Strategijom upravljanja vodama, Strategijom prilagodbe klimatskim promjenama u RH za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu, Integriranim nacionalnim energetske i klimatskim planom za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2021. do 2030. godine, Strategijom energetske razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. i Nacionalnim planom razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2021. do 2027. godine.

Od dokumenata prostornog uređenja, Nacionalni plan usklađen je sa Strategijom prostornog razvoja Republike Hrvatske u kojoj se naročito ističe važnost očuvanja ambijentalne vrijednosti lokaliteta na otocima i tradicijske gradnje, poboljšanja prometne povezanosti otoka te osiguravanja dostupnosti pitke vode i energenata na otocima. Nacionalni plan usklađen je i s Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske, prostornim planovima obalno-otočnih županija te prostornim planovima područja posebnih obilježja koji se nalaze na otočnom području, odnosno nacionalnih parkova Brijuni, Kornati i Mljet te parkova prirode Lastovsko otočje i Telašćica.

Analizom nacionalnog strateškog okvira, može se ustvrditi kako se većina strateških dokumenata ne osvrće posebno na problematiku i specifičnosti otočnog razvoja, što stavlja dodatni značaj na izradu i provedbu Nacionalnog plana.

3. ANALIZA JAVNOG UPRAVLJANJA OTOČNIM RAZVOJEM

Javno upravljanje otočnom razvojnom politikom u RH temelji se na Zakonu o otocima kojim se stvaraju pretpostavke za učinkovito i olakšano planiranje i provedbu projekata usmjerenih na razvoj otoka. Zakonodavni okvir za hrvatske otoke postoji već više od dvadeset godina (od 1999. godine). U EU posebno otočno zakonodavstvo postoji još u Finskoj, a od nedavna i u Škotskoj. Međutim, otočna razvojna politika u RH započela se provoditi i prije uspostave zakonodavnog okvira za otoke, točnije 1992. godine kada je u tadašnjem Ministarstvu pomorstva formirana ustrojstvena jedinica nadležna za otoke – Centar za razvitak otoka. Planska provedba politike razvoja otoka u RH započeta je 1997. godine izradom Nacionalnog programa razvoja otoka koji je za svoj cilj isticao održivi razvoj otoka. Kroz Zakon o otocima iz 2018. dodatno je ojačana vertikalna koordinacija uspostavom otočnih koordinatora unutar akreditiranih institucija regionalnih koordinatora, kao i horizontalna koordinacija kroz rad Otočnog vijeća, kao i veliki broj aktivnosti u koje su uključena tijela državne uprave i druga državna tijela te pravne osobe s javnim ovlastima.

Dobre prakse upravljanja otočnim razvojem kontinuirano se nadograđuju i unaprjeđuju, podržavajući koncept održivog razvitka otoka koji je omogućio da RH kao otočna zemlja često bude predvodnica u provođenju projekata održivog razvoja otoka s raznim pilot projektima koji su se po prvi puta često realizirali baš na hrvatskim otocima (primjeri su desalinizator na otoku Lastovu koji je završen još 1998. godine i solarni desalinizator na otoku Unije i otoku Susku izgrađen i stavljen u funkciju 2017. godine).

Provedba politike razvoja otoka na nacionalnoj razini podrazumijeva višesektorski pristup budući da se financijska sredstva za otočne razvojne programe i projekte planiraju u okviru proračuna različitih ministarstava, javno pravnih tijela, javnih poduzeća i društava s većinskim državnim vlasništvom. Na regionalnoj razini od 2014. godine otočnu razvojnu politiku provode regionalni koordinatori iz 7 obalno-otočnih županija kao dio koordinacije i provedbe politike regionalnog razvoja. Naknadno, 2020. godine, pri regionalnom koordinatoru osiguran je institucionalni i financijski okvir za rad otočnih koordinatora koji su isključivo usmjereni na obavljanje poslova vezanih uz otočni razvoj.

Sve od navedenog zahtijeva visoku razinu suradnje te vertikalne i horizontalne koordinacije između ministarstva nadležnog za politiku razvoja otoka i ostalih nadležnih tijela, institucija i poduzeća.

Unutarnja ustrojstvena jedinica ministarstva nadležna za otoke ima dugogodišnje iskustvo samostalnog provođenja programa i projekata s ciljem stvaranja boljih uvjeta života na otocima te prema podacima iz prosinca 2020. zapošljava 22 djelatnika, a zbog novog teritorijalnog pristupa i značajnije uloge u programiranju i provedbi operativnih programa postoji potreba za povećanjem njenih kapaciteta. Među programima se mogu izdvojiti subvencioniranje cijene vode kućanstvima koja nisu spojena na sustav javne vodoopskrbe (mjera se provodi na 30 otoka, a od 2002. do 2020. uloženo je 211,21 milijuna kuna za približno 4.880 otočnih domaćinstava odnosno 12.200 otočana), subvencioniranje otočnog javnog cestovnog prijevoza provedbom prava na besplatni javni cestovni otočni i međuotočni prijevoz određenim kategorijama otočnog stanovništva: učenici, studenti, umirovljenici i osobe starije od 65 godina (od 2004. do 2020. uloženo je ukupno 481,87 milijuna kuna na području 17 otoka); poticanje otočnog gospodarstva dodjelom potpore male vrijednosti za očuvanje radnih mjesta otočnim poslodavcima (od 2006. do 2020. ukupno je uloženo 138,38 milijuna kuna); provedbom programa vizualnog označavanja proizvoda oznakom „Hrvatski otočni proizvod“ s namjerom poticanja otočnih proizvođača u proizvodnji izvornih i kvalitetnih proizvoda na domicilnom otoku (od 2007. do 2020. oznaku „Hrvatski otočni proizvod“ dobilo je 350 proizvođača za 1166 proizvoda i proizvodnih linija s 26 otoka i poluotoka Pelješca); promidžbom otočne proizvodnje, otočnih proizvođača i otočnih proizvoda putem manifestacija koje u sklopu svog programa prezentiraju proizvode kojima je dodijeljena oznaka „Hrvatski otočni proizvod“ (od 2013. do 2020. ukupno je uloženo 839,77 tisuća kuna za podršku organizaciji 76 manifestacija) kao i su/financiranjem lokalnih projekata civilnog društva koje imaju sjedište na otocima i doprinose podizanju kvalitete života otočnog stanovništva zasnovanim na stvarnim potrebama i inicijativama otočana (od 2008. do 2020. dodijeljen je iznos od 5,13 milijun kuna za provedbu 368 projekata udruga na otocima).

Dugogodišnje iskustvo provođenja projekata na lokalnoj razini je dodatno unaprijedilo dijalog između nacionalne i lokalne razine o potrebama i prioritetima na otocima kao i o izazovima koji otežavaju realizaciju projekata.

Glavne slabosti provedbe politike otočnog razvoja proizlaze iz disperzirane nadležnosti nad sektorima važnim za razvoj otoka (promet, poljoprivreda, vodoopskrba, energetika, zdravstvo i dr.) i činjenici da je većina financijskih sredstava i provedbenih mehanizama u nadležnosti drugih resornih tijela. Istovremeno, u programima resornih tijela otoci se najčešće ne promatraju izdvojeno u odnosu na ostatak teritorija RH, što otežava planiranje i provedbu ciljanih otočnih programa u kojima bi se uzele u obzir specifičnosti otoka te na taj način usmjerila odgovarajuća sredstva u otočne razvojne projekte. Koordiniranom djelovanju između resornih tijela doprinijet će Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH kojim se uvodi red u sustav izrade akata strateškog planiranja i obvezuje nositelje izrade osiguravanje jasne poveznice s vlastitim proračunom i proračunom drugih nadležnih tijela. Vezom s proračunom akt strateškog planiranja dobiva svoj operativni karakter i stvaraju se pretpostavke za bolje planiranje i praćenje njegove provedbe čemu teži i ovaj Nacionalni plan. Nacionalni plan predstavlja i okvir za izradu operativnih programa za novo financijsko razdoblje Europske unije čime se otvara mogućnost izdašnjeg financiranja otočnih razvojnih projekata, između ostalog i provedbom teritorijalnog pristupa prema otocima. Osim povezanosti akata strateškog planiranja na nacionalnoj razini potrebno je također osigurati sinkronizirano donošenje Nacionalnog plana i županijskih planova razvoja kako bi se osigurala koherentnost i pravovremena implementacija. Županijski planovi razvoja obalno-otočnih županija razrađuju i razvojne potrebe i potencijale otoka na svom području te kao takvi predstavljaju temelj za provedbu teritorijalnog pristupa u sljedećoj financijskoj perspektivi Europske unije.

Zbog specifičnosti otoka, Zakonom o otocima uređeno je da se politika razvoja otoka mjeri na otočnoj razini kroz sustav otočnih razvojnih pokazatelja koji će svojom operacionalizacijom postati osnovni alat za sustavno praćenje provedbe i vrednovanje učinaka razvojnih mjera na otocima. Otežavajuću okolnost pritom predstavlja nacionalni sustav statističkog praćenja koji se vodi administrativno-teritorijalnim granicama i u kojem otoci ne predstavljaju statističku jedinicu na kojoj se prate pokazatelji što predstavlja problem kod otoka sa specifičnim položajem kod kojih se jedinica lokalne samouprave nalazi na kopnu ili na drugom otoku. Dodatno, na otocima gdje postoji veći broj jedinica lokalne samouprave nužno je osigurati sinergijski učinak projekata i

programa te bolju komunikaciju i suradnju kako bi se projekti ispravno prioritizirali i proveli u što većem broju.

Mogućnosti za otočni razvoj proizlaze i iz velikog broja međunarodnih inicijativa u području razvoja otoka. Iste se prvenstveno očituju u inicijativama vezanim uz koncept pametnih otoka, čije su glavne odrednice prenesene i u Zakon o otocima, a u Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. se Razvoj pametnih i održivih otoka navodi kao jedno od prioritetnih područja ulaganja. U EU deklaraciji o pametnim otocima između ostalog se navodi potencijal otoka kao pilot lokacija za implementaciju pametnih rješenja i projekata kružnog gospodarstva što su područja u kojima se otvara mogućnost suradnje na međunarodnim projektima i učenja na primjerima dobre prakse iz zemlje i inozemstva. Također vezano uz koncept pametnih otoka razvila se EU inicijativa energetske tranzicije otoka prema čistoj energiji ulaganjem u obnovljive izvore energije i borbu protiv klimatskih promjena. Spomenuta inicijativa se provodi putem Tajništva za otoke koje je započelo s radom 2018. godine uz pomoć Europske komisije kao prvo operativno tijelo u povijesti Europske unije raspoloživo isključivo otočanima te ujedno ispomoć Europskoj komisiji u stvaranju novih i prilagodbi postojećih politika i mogućnosti financiranja iz fondova za energetiku na europskim otocima. Temeljem rezultata prve faze provedbe inicijative "Čista energija za EU otoke" početkom 2021. godine Europska komisija pokrenula je novu fazu djelovanja Tajništva za otoke, kojom nastavlja pomagati i podržavati energetske tranzicije EU otoka.

Kroz daljnju provedbu politike otočnog razvoja nužno je osigurati uključenost otočnih dionika u proces izrade akata strateškog planiranja i operativnih dokumenta od važnosti za razvoj otoka kako bi potrebe otoka bile što bolje prepoznate i adresirane, a sredstva za provedbu programa i projekata za otoke rezervirana u proračunima nadležnih tijela. Također, potrebno je omogućiti protok informacija vezanih uz mogućnosti nacionalnog, EU i međunarodnog financiranja projekata te aktivnu uključenost lokalnih dionika u međunarodnim inicijativama namijenjenih otocima. Nužno je ustrajati u očuvanju i daljnjem unaprjeđenju ljudskih i financijskih kapaciteta na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini kako bi se osigurali dostatni kapaciteti za provođenje otočne razvojne politike i provedbu otočnih projekata.

Svi ovdje navedeni čimbenici koji utječu na javno upravljanje otočnom razvojnom politikom prikazani su kroz SWOT analizu u Prilogu 1 ovog akta strateškog planiranja.

4. OPIS SREDNJOROČNIH RAZVOJNIH POTREBA I RAZVOJNIH POTENCIJALA OTOKA

U nastavku su prikazane razvojne potrebe i potencijali po programskim područjima, podijeljeni u tri razvojne domene: Društvo, Gospodarstvo te Okoliš i prostor.

4.1. Razvojna domena: Društvo

U okviru razvojne domene Društvo prikazuju se razvojne potrebe i potencijali za sljedeća programska područja: demografska obnova; zdravstvena zaštita i razvoj telemedicine; predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i znanost; socijalna skrb; razvoj civilnog društva i stambeno zbrinjavanje.

4.1.1. Demografska obnova

Hrvatski otočni prostor prostire se na površini od 3.259,57 km² te, prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2011. godine, na ukupno 50 naseljenih otoka¹ i poluotoku Pelješcu živi ukupno 132.756 stanovnika što čini 3,1% ukupnog stanovništva Republike Hrvatske. Prema tome, može se reći da svaki 32. stanovnik RH živi na otoku. Gustoća naseljenosti hrvatskih otoka iznosi 40,73 st/km² što je gotovo upola manje u odnosu na gustoću naseljenosti u Republici Hrvatskoj (75,7 st/km²). Najviše stanovnika otoka, njih 39.706, odnosno 30% od ukupnog broja otočnog stanovništva živi u Primorsko-goranskoj županiji na ukupno 9 otoka, zatim u Splitsko-dalmatinskoj županiji koja broji 36.338 stanovnika (27%) na 8 naseljenih otoka te Dubrovačko-neretvanskoj županiji s 26.034 stanovnika (20%) na 8 naseljenih otoka i poluotoku Pelješcu. Zadarska županija koja u svom sastavu ima čak 17 naseljenih otoka u ukupnom broju otočnog stanovništva sudjeluje sa svega 16%, Šibensko-kninska sa 7 naseljenih otoka s 5%, dok 3% otočnog stanovništva pripada Ličko-senjskoj županiji (Gradu Novalji).

Prema dobnoj strukturi na otocima živi ukupno 12,86% mladih osoba do 14 godina (u RH 15,23%), 65,01% osoba srednje dobi od 15 do 64 godine (u RH 67,07%) i 22,13% osoba

---

¹ Otoci Babac, Prežba i Vrnik se u ovom aktu strateškog planiranja smatraju naseljenim otocima, iako ih službena statistika do sada nije evidentirala kao takve.

starije dobi od 65 godina i više (u RH 17,70%). U cjelini, stanovništvo hrvatskog otočnog prostora je natprosječno staro, a najveći poremećaj dobnog sastava imaju od kopna najudaljeniji otoci.

Promatrajući demografske pokazatelje Državnog zavoda za statistiku koji se odnose na period 2011.-2019. za 51 jedinicu lokalne samouprave na otocima pozitivan prirodni prirast imale su samo dvije jedinice lokalne samouprave (Općina Omišalj na otoku Krku i Općina Bol na otoku Braču). Ostale jedinice lokalne samouprave na otocima u promatranom periodu imaju negativan odnos ukupno rođenih i umrlih, a kod čak 22 jedinice lokalne samouprave ta razlika je veća od 100 u korist broja umrlih. Kad se promatra odnos rođenih i umrlih samo na razini 2019. godine samo šest jedinica lokalne samouprave na otocima bilježi pozitivnu razliku i to: Općina Smokvica i Grad Korčula na otoku Korčuli, Općine Bol i Nerežišća na otoku Braču, Općina Omišalj na otoku Krku i Općina Lastovo na otoku Lastovu.

Migracijski saldo u razdoblju od 2011. do 2019. godine u većini otočnih jedinica lokalne samouprave je pozitivan, izuzev Općine Pučišća na otoku Braču. Od jedinica lokalne samouprave s pozitivnim migracijskim saldonom u njih čak 19 je razlika iznad 200 u korist doseljenih osoba, od čega čak polovica otpada na jedinice lokalne samouprave koje se nalaze na premoštenim otocima. Najpovoljniji odnos doseljenih i odseljenih osoba imaju Općina Vir (1.033 osobe), Grad Krk (794 osobe) i Općina Šolta (745 osoba).

Promatrajući ukupnu promjenu broja stanovnika na razini 51 jedinice lokalne samouprave na otocima prema Državnom zavodu za statistiku procjenjuje se da se na otocima 2019. godine broj stanovnika povećao za 5.955 u odnosu na popisnu 2011. godinu, što čini rast od 4,72 %. Međutim, povećanje broja stanovnika na otocima mnogi demografi tumače kao umjetno povećavanje broja ukupnog stanovništva otoka, koristeći termin „fiktivno stanovništvo“, zbog brojnih vlasnika kuća za odmor koji su se opredijelili za otok kao mjesto stanovanja, premda na njemu borave samo manji dio godine, čime se bitno iskrivljuju demografski pokazatelji. Pozitivan procijenjeni trend u promatranom periodu bilježi 37 jedinica lokalne samouprave na otocima, a najveća pozitivna odstupanja u relativnom iznosu zabilježena su u Općini Vir (32,8%), Općini Šolta (31,4%) i Općini Sutivan na otoku Braču (17,6%). Među onim jedinicama lokalne samouprave u kojima je u promatranom periodu prisutan pad broja stanovnika najveći je broj onih iz

Dubrovačko-neretvanske županije, i to s poluotoka Pelješca te otoka Korčule i Lastova, a zatim iz Splitsko-dalmatinske županije, s otoka Brača i Visa.

U ovom programskom području razvojne potrebe proizlaze iz niske stope zaposlenosti (posebice mladih), ograničene mogućnosti zapošljavanja te ubrzanog starenja stanovništva. Od razvojnih potencijala prepoznate su aktivnosti povećanja dostupnosti i kvalitete ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, razvoj socijalnih usluga te osiguravanje veće fleksibilnosti na tržištu rada.

4.1.2. Zdravstvena zaštita i razvoj telemedicine

Razina dostupnosti zdravstvene zaštite znatno se razlikuje na otocima ovisno o njihovoj veličini, broju stanovnika, udaljenosti od kopna te gospodarskoj i turističkoj razvijenosti. Na većim i naseljenijim otocima zdravstvena zaštita dostupna je kroz organizaciju rada domova zdravlja ili ispostava obalnih domova zdravlja. Matični domovi zdravlja nalaze se po dva na Korčuli i jedan na Pagu (Novalja), a ispostave obalnih domova zdravlja, čije je sjedište na kopnu, nalaze se na Braču, Hvaru i Visu (Dom zdravlja Splitsko-dalmatinske županije), Pelješcu, Mljetu, Elafitima (Dom zdravlja Dubrovačko-neretvanske županije), Pagu (Dom zdravlja Zadarske županije) te Krku, Cresu, Lošinju i Rabu (Dom zdravlja Primorsko-goranske županije).

Osim domova zdravlja, zdravstvenu zaštitu na otocima provode i ordinacije privatne prakse ugovorene s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje, a kako primarna zdravstvena zaštita obuhvaća ukupno 16 djelatnosti od kojih se 13 provodi na otocima, među kojima su i 3 javnozdravstvene djelatnosti, zdravstvenu zaštitu na otocima provode i županijski zavodi za javno zdravstvo kao i županijski zavodi za hitnu medicinu. U niti jednom domu zdravlja na otocima ne postoji rodilište, jer uzevši u obzir broj i strukturu stanovnika te mali broj poroda na otocima u odnosu na medicinsko-tehničke i kadrovske zahtjeve koja rodilište mora ispunjavati za siguran porod, isto u domovima zdravlja na otocima nije moguće osigurati.

Na većim otocima djelatnost opće obiteljske medicine provode timovi doma zdravlja ili privatni zdravstveni radnici ugovoreni u skladu s utvrđenom Mrežom javne zdravstvene službe. No, na manjim otocima na kojima Mrežom javne zdravstvene službe nije predviđena uspostava ordinacije, provodi se posebno organizirana zdravstvena zaštita

na način da liječnik opće/obiteljske medicine prema unaprijed definiranim danima u tjednu dolazi na otok. Za sve ostale djelatnosti koje nisu predviđene Mrežom javne zdravstvene službe ili nisu ugovorene zbog kadrovskih deficita, stanovnici otoka su primorani putovati do prve najbliže ustanove, na drugom otoku ili na kopnu. Na ukupno 27 otoka u okviru Mreže javno zdravstvene službe ugovoreno je 107 timova opće/obiteljske medicine, no na većim otocima ugovorene su i ostale djelatnosti primarne zdravstvene zaštite. Tako je na 6 otoka ugovoreno 6 timova u djelatnosti zdravstvene zaštite predškolske djece, na 8 otoka je ugovoreno 9 timova u djelatnosti zdravstvene zaštite žena, na 20 otoka ugovorena su 64 tima u djelatnosti dentalne zdravstvene zaštite (polivalentne), na 25 otoka domovi zdravlja provode patronažnu zdravstvenu zaštitu s 40 patronažnih sestara, dok se zdravstvena njega u kući bolesnika na 15 otoka provodi s ukupno 28 ugovorenih medicinskih sestara. Primarnu laboratorijsku dijagnostiku na 9 otoka provodi 10 ugovorenih medicinskih biokemijskih laboratorija. Od javnozdravstvenih djelatnosti, na 7 otoka ugovoreno je 7 timova higijensko-epidemiološke zdravstvene zaštite dok su na 4 otoka ugovorena 4 tima školske medicine. Na sekundarnoj razini zdravstvene zaštite je na 8 otoka ugovoren neki od oblika specijalističko-konzilijarne zaštite.

Zbog nedostupnosti pojedinih specijalističko-konzilijarnih zdravstvenih usluga na otocima potrebno je putovati do najbliže zdravstvene ustanove na kopnu, što iziskuje dodatne aktivnosti i organizaciju otočana. Nerijetko se javlja problem nemogućnosti povratka na otok nakon posjete liječniku na kopnu, budući da za pojedine udaljene i slabije naseljene otoke u istom danu nisu raspoložive pomorske linije za povratak. U ljetnim mjesecima pristupačnost zdravstvenim uslugama na kopnu dodatno je otežana zbog gužvi u pomorskim lukama uzrokovanih značajnim povećanjem broja putnika, dok je u zimskom periodu prisutna povremena blokirana pomorskog prometa zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta. U ljetnim mjesecima, kada potreba za zdravstvenim uslugama značajno raste, na otocima na kojima se ustanovi da potrebe nadilaze kapacitete redovnog zdravstvenog sustava, uspostavljaju se turističke ambulante i osiguravaju se dodatni timovi hitne medicinske službe (HMS). Ljekarničke usluge dostupne su na 18 otoka s ukupno ugovorenih 47 ljekarničkih jedinica.

Hitna medicinska služba, kao sastavni dio primarne zdravstvene zaštite, organizirana je na 9 otoka, odnosno u 13 otočnih gradova/općina, uz dodatnih 8 otoka na kojima su

formirani punktovi pripravnosti. U otočnim ispostavama Zavoda za hitnu medicinu djeluje 70 timova, 14 dodatnih timova pripravnosti te 10 timova hitnog zračnog medicinskog prijevoza. Ovisno o situaciji za prijevoz hitnih pacijenata s otoka na kopno koriste se helikopteri, trajekti, brodovi ugovoreni za prijevoz hitnih pacijenata te brodovi obalne straže i lučke kapetanije i policijski patrolni čamci koji nisu prilagođeni za medicinski prijevoz. U razdoblju od rujna 2015. do siječnja 2016. godine proveden je pilot projekt hitne helikopterske medicinske službe (HHMS) s bazama na otocima Braču i Krku tijekom kojeg je 200-tinjak intervencija pokazalo da potreba za HHMS itekako postoji. Dugogodišnjom međuresornom suradnjom MORH-a i MIZ-a tijekom cijele godine helikopterima MORH-a osiguran je hitni zračni medicinski prijevoz unesrećenih i oboljelih iz baza u Divuljama kraj Splita i Zračne luke Rijeka na otoku Krku, uz pratnju medicinskih timova, a od 2016. godine tijekom ljetnih mjeseci djeluje i hitna helikopterska medicinska služba u Dubrovniku koja se provodi helikopterom MUP-a, uz pratnju medicinskih timova. Također, kroz EU projekt Uspostave hitne pomorske medicinske službe brzim brodicama, osigurat će se 6 specijaliziranih brodica za pružanje hitne medicinske pomoći brodica te biokemijski analizatori kojima će se točnije procijeniti neophodnost hitne intervencije i prijevoza pacijenata s otoka na kopno.

Kako bi se u što većoj mjeri eliminirale barijere proizašle iz prometne izoliranosti otoka, posebno je istaknuta potreba intenzivnijeg razvoja i primjene telemedicine. Telemedicinske usluge pružaju se na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini zdravstvene zaštite, a paleta telemedicinskih usluga stalno se proširuje. Značaj korištenja telemedicine na otocima raste uzmemo li u obzir sve veći nedostatak liječnika i medicinskog osoblja te socio-ekonomsku specifičnost otoka. Primjerice, na otocima se telemedicina već nekoliko godina aktivno primjenjuje u području radiologije i postupku 24-satnog EKG holtera. Mreža telemedicinskih centara na otocima pokriva 7 zdravstvenih ustanova (od ukupno 68 na razini RH) i broji 29 aktivnih telemedicinskih centara, ali ovom mrežom nisu pokriveni otoci Šibensko-kninske i Zadarske županije. Kako bi se omogućilo neometano funkcioniranje i pružanje telemedicinskih usluga na otocima, važna su ulaganja u edukaciju, opremu, računalnu i komunikacijsku infrastrukturu, a posebno je potrebna adekvatna pokrivenost širokopojasnim internetom.

Otoci pripadaju mediteranskoj klimi čije su osnovne značajke vruća i suha ljeta te blage zime. Godišnje trajanje sijanja Sunca je čak i iznad 2700 sati na pojedinim područjima kao što su srednjodalmatinski otoci. Takve klimatske značajke su osobito povoljne za razvoj zdravstvenog turizma u podsezoni i izvansezonskom razdoblju. S obzirom na to da otoci predstavljaju oaze mira, a zrak i more se odlikuju izrazitom čistoćom, vidljiv je potencijal u segmentu uspostave lječilišta i drugih specijaliziranih zdravstvenih ustanova na otocima. Trenutačno na otocima djeluje nekoliko specijaliziranih zdravstvenih ustanova poput Lječilišta Veli Lošinj na Lošinju, Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Kalos na Korčuli te psihijatrijskih bolnica na Ugljanu i Rabu u kojima se otočna klimatska i prirodna obilježja koriste na dobrobit pacijenata. U Blatu na Korčuli djeluje Dom za odrasle osobe Blato koji pruža socijalne usluge odraslim osobama s mentalnim oštećenjem kojima nije potrebno bolničko liječenje, a skrb im se ne može pružiti u vlastitoj obitelji ili osigurati na drugi način.

U programskom području zdravstvene zaštite i razvoja telemedicine, najvažnije razvojne potrebe predstavljaju unapređenje djelatnosti hitne medicine i primarne zdravstvene zaštite te prilagodba sezonalnim potrebama za zdravstvenim uslugama uslijed turističke sezone. Ključne razvojne potencijale predstavlja unaprjeđenje infrastrukture za razvoj telemedicinskih usluga i razvoj lječilišta na otocima.

4.1.3. Rani, predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje te znanost

Otoci kao specifična životna sredina, pogotovo otoci koji su udaljeniji od kopna, mali i slabo naseljeni otoci, suočavaju se s izazovima malog broja djece, nedostatkom infrastrukture za rani i predškolski odgoj, poteškoćama u osiguravanju nastavnog kadra, nedostatnoj opremljenosti škola i školskog okoliša te potrebom za putovanjima odgojitelja, učitelja, nastavnika i učenika koja su otežana relativno slabom i neodgovarajućom prometnom povezanošću.

Uvažavajući geografske, demografske i gospodarske različitosti potrebno je osigurati ravnomjerne uvjete rada odgojno-obrazovnih ustanova na otocima s ciljem osiguravanja kvalitetnijeg odgoja i obrazovanja. Prema podacima Ministarstva znanosti i obrazovanja (studeni 2020.) na otocima je registrirano ukupno 117 objekata za predškolski odgoj i obrazovanje, od čega 36 matičnih i 81 područni. Unatoč povećanju dostupnosti usluga

ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i dalje svi manji otoci (s manje od 1.000 stanovnika, osim Lastova) nemaju organizirani predškolski odgoj i obrazovanje na svom području, a od većih otoka (s više od 1.000 stanovnika) jedino otok Mljet nema.

Također, otočne JLS su u skupini onih koje najlošije stoje kada je riječ o prostornoj dostupnosti dječjih vrtića utvrđenoj Državnim pedagoškim standardom koji propisuje maksimalnu udaljenost dječjeg vrtića od mjesta stanovanja do jednoga kilometra. Iako samo 3 otočne JLS nemaju ustanovu predškolskog odgoja na svojem području, postoje razlike u potrebama unutar pojedinih otočnih JLS-ova. Tako pojedine veće otočne jedinice lokalne samouprave koje u svom sastavu imaju više naselja imaju ustrojen program predškolskog obrazovanja i odgoja, ali uglavnom raspolažu samo jednim objektom, što iz godine u godinu stvara problem nedostatka upisnih mjesta uzrokovanih manjkom kapaciteta, dok neke manje otočne JLS-a još uvijek nemaju ustrojen niti jedan oblik predškolskog odgoja i obrazovanja npr. poput otoka Zlarina, Kaprija i dr.

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje obavezno je u Republici Hrvatskoj i treba biti dostupno svakom djetetu, stoga je na otocima organizirano na način da svako dijete, čak i ako je jedino koje živi na otoku, ima osigurano osmogodišnje osnovno obrazovanje. Ukupno je 109 osnovnih škola (40 matičnih i 69 područnih škola/odjela) na 30 otoka u kojima je u školskoj godini 2020./2021. u nastavu uključeno 8.576 učenika od I. do VIII. razreda. U razdoblju od 2013./2014. do 2020./2021. uočen je porast broja upisanih učenika za 6% za cijelo otočno područje. Prosječni broj ukupno upisanih učenika u osnovne škole na otocima iznosi oko 8.400 učenika na razini školske godine, a u prve razrede osnovne škole upisuje se nešto manje od 1.100 djece. Uvjeti propisani Državnim pedagoškim standardom i kvaliteta odgojno-obrazovnog rada u otočnim osnovnim školama ukupno ne zaostaju za državnim prosjekom, ali postoje razlike unutar otočnog prostora kod školskih ustanova na području iste županije ili grada. Prema anketama, oko 50% matičnih škola i 20% područnih škola smatra da ima odgovarajuće uvjete i opremu. Glavni nedostaci su vezani uz nedostatak sportskih dvorana, kuhinja i blagovaonica što rezultira i manjom uključenošću učenika u školsku prehranu u područnim školama na prostoru Republike Hrvatske, a osobito na manjim otocima. Međutim, ako se kao pokazatelj uvjeta rada u školi analizira broj smjena, čini se da je stanje bolje na otocima nego na razini države. Naime, na otocima vrlo visok postotak škola (čak 63% škola i 53% učenika) ima organiziranu nastavu u jednoj smjeni, što se većim dijelom može pripisati

malom broju učenika u školama i u razrednim odjelima, stoga je u takvim školama moguće planirati i prijelaz na cjelodnevnu nastavu sukladno Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije.

S obzirom na specifične uvjete rada škola, u Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, posebno se izdvajaju osnovne škole s otežanim uvjetima rada, u koju spadaju i otočne škole. S obzirom na različitu udaljenost i povezanost s kopnom pri čemu je važna i mogućnost dnevnog povezivanja otoka i kopna, 42 otočne škole temeljem posebnog propisa imaju status osnovne škole s otežanim uvjetima rada (od ukupno 142 matične područne škole u Republici Hrvatskoj). Pritom se, primjerice, u Primorsko-goranskoj županiji od ukupno 8 škola s otežanim uvjetima rada njih 6 nalazi na otocima, u Zadarskoj županiji se od 25 škola s otežanim uvjetima rada njih 18 nalazi na otocima, dok se u Dubrovačko-neretvanskoj županiji od 18 škola s otežanim uvjetima rada čak 15 nalazi na otocima i poluotoku Pelješcu.

Srednjoškolsko obrazovanje provodi se na 9 otoka (Brač, Cres, Hvar, Korčula, Krk, Lošinj, Pag, Rab i Vis) na kojima je ukupno 13 matičnih škola i 2 područne škole (Srednja škola Ambroza Haračića iz Malog Lošinja – ustrojstveni dio Cres i Srednja škola Hvar-ustrojstvena jedinica u Jelsi), s tim da na Braču i Korčuli postoje po 3 srednje škole. Srednje škole na otocima mogu imati manji broj razrednih odjela, odjeli se mogu ustrojiti s manjim brojem učenika, jedan razredni odjel može biti kombinacija i više od tri programa obrazovanja/strukovnih kurikuluma. Učenici srednjoškolskih ustanova na otocima obrazuju se u jednom od sljedećih programa obrazovanja/strukovnih kurikuluma: opća gimnazija, tehničar za brodstrojarstvo, strojarski računalni tehničar, elektrotehničar, tehničar za mehatroniku, agroturistički tehničar, ekonomist, komercijalist, hotelijersko-turistički tehničar, turističko-hotelijerski komercijalist, klesarski tehničar, pomorski nautičar, zidar, klesar, kuhar, konobar, slastičar, prodavač, instalater-monter, tokar, strojobravar, instalater grijanja i klimatizacije, vodoinstalater, bravar, automehaničar, brodski mehaničar, elektromehaničar, elektroinstalater, elektroničar-mehaničar, stolar, parketar, frizer, automehatroničar, njegovateljica, pomoćni konobar, pomoćni kuhar i slastičar. Klesarska škola u Pučišćima na otoku Braču specijalizirana je za izvođenje strukovnog kurikuluma za stjecanje kvalifikacije klesarski tehničar i za program obrazovanja za zanimanje klesar. Kada se usporedi odnos upisanih učenika u 1. razrede srednjih škola na otocima s brojem upisanih učenika u 8. razrede

osnovnih škola na otocima za prethodnu školsku godinu, uočava se da oko 50% učenika svoje srednjoškolsko obrazovanje nastavlja na kopnu, što je za oko 0,5% manje u odnosu na prethodno razdoblje. Također, uočava se da ukupan broj učenika u srednjim školama na otocima lagano raste (šk. godina 2018./2019. – 2042 učenika; šk. godina 2019./2020. – 2066 učenika; šk. godina 2020./2021. – 2100 učenika).

Visoka učilišta poput sveučilišta, fakulteta, umjetničkih akademija, veleučilišta i visokih škola nisu zastupljena na otočnom području. No, u segmentu visokoškolskog obrazovanja i znanosti svakako treba spomenuti najveću renesansnu kuću na hrvatskim otocima, Palaču Moise na Cresu, koja djeluje kao edukacijski centar Sveučilišta u Rijeci, a od 2012. godine na otoku Visu djeluje i Međunarodni sveučilišni centar VERN-Vis, kao jedinstveni model studiranja u posebnom otočnom ambijentu koji pruža brojne mogućnosti za nastavne i izvannastavne aktivnosti. S obzirom na otočne posebnosti i tendenciju poboljšanja kvalitete života, obrazovanja i poslovanja na otocima, postoji veliki potencijal da se u budućnosti pojedine vrste visokih učilišta lociraju upravo na otocima, ponajviše u onim znanstvenim područjima koja su usko vezana uz tradicionalne otočne djelatnosti te zaštitu prirode i okoliša.

Slabija prometna povezanost otoka, naročito onih udaljenih, malih i slabije naseljenih, otežava dostupnost obrazovanja što se djelomično ublažava razvojem usluga nastave na daljinu. Tako je provedbom projekta e-Otoci od 2008. godine, bežičnom podatkovnom mrežom povezano dvadesetak uglavnom područnih osnovnih škola na otocima oko Zadra, Šibenika, Trogira i Dubrovnika s matičnim školama na kopnu omogućavajući učenicima na otocima nastavu na daljinu te isporuku nastavnih sadržaja uz smanjenje putovanja odgojno-obrazovnih djelatnika i podizanje kvalitete nastave. Razvoj digitalizacije obrazovnog sustava na otocima nastavlja se provedbom programa e-Škole koji podrazumijeva daljnji razvoj nastavnih planova, načina učenja i poučavanja, stručno usavršavanje nastavnika i školskih kadrova uz korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija (IKT) na području cijele Republike Hrvatske.

Vodeće razvojne potrebe ovog programskog područja proizlaze iz slabije dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osiguravanje adekvatne infrastrukture i opremljenosti osnovnih škola na otocima te usklađenost programa srednjeg školstva s potrebama otočnog gospodarstva. S druge strane, razvojne potencijale predstavlja

nastava na daljinu, uvođenje novih nastavnih programa u srednjim školama na otocima, obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje te prilagodba rada odgojnih i obrazovnih ustanova potrebama stanovnika otoka.

4.1.4. Socijalna skrb

Socijalna skrb na otocima regulirana je zakonskim okvirom, nizom podzakonskih akata i općim aktima jedinica područne (regionalne) i/ili lokalne samouprave. Područje razvoja socijalnih usluga u narednom razdoblju obuhvaćeno je aktima strateškog planiranja u nadležnosti Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje 2021.-2027. i Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2021. do 2027.

U svrhu unapređenja kvalitete života i osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u društvo, na otocima se kroz sustav socijalne skrbi pruža pomoć socijalno ugroženim osobama, osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, kao i onima kojima je potrebna osobna asistencija.

Na području otoka djeluju ukupno 4 centra za socijalnu skrb (Cres-Lošinj, Korčula, Krk i Brač) i 4 podružnice (Rab, Vis, Hvar, Pag). Pored centara za socijalnu skrb, socijalne usluge na otocima pružaju udomiteljske obitelji, udruge, vjerske zajednice, pravne osobe i obrtnici te fizičke osobe kao svoju profesionalnu djelatnost.

Najveći broj pružatelja socijalnih usluga na otocima usmjeren je na skrb za starije osobe, a veliku potrebu za istima potkrjepljuje činjenica da na otocima, prema podacima MUP-a o prebivalištu za 2019. godinu, živi ukupno 39.514 osoba starijih od 65 godina, što je 30% svih stanovnika otoka. Na otocima djeluje ukupno 27 pružatelja socijalnih usluga za starije osobe, od čega se 19 odnosi na uslugu smještaja u domovima za starije, a 8 na pomoć u kući. Smještajni kapaciteti domova za starije na otocima uključuju svega 2,14% ukupnog broja osoba starijih od 65 godina na otocima, a njihov prostorni raspored (šest na Braču, tri na Korčuli, dva na Lošinju, po jedan na Čiovu, Krku, Pagu, Visu, Murteru i Hvaru te podružnica Doma za starije i nemoćne osobe Zadar na Dugom otoku u Salima i na otoku Ugljanu u Preku) ukazuje na neujednačenu pokrivenost otoka ovom uslugom.

Posebno je nedostatna pokrivenost socijalnim uslugama za djecu i mlade, naročito djecu s teškoćama, pa tako na svim otocima djeluju samo tri udruge koje pružaju psihosocijalnu pomoć djeci s teškoćama i njihovim roditeljima. Zbog nepostojanja specijaliziranih ustanova na samom otoku, udruge također osiguravaju defektologa, logopeda, fizioterapeuta i druge stručnjake koji su neophodni za razvoj i napredak djece s teškoćama.

Nadalje, na otocima djeluje samo jedna udruga koja je usmjerena na savjetovanje i pomaganje djeci i mlađim punoljetnim osobama s problemima u ponašanju i njihovim obiteljima te jedan odgojni dom koji nudi usluge smještaja i organiziranog stanovanja za djecu s problemima u ponašanju. Od ostalih ranjivih skupina, na otocima djeluje pet pružatelja socijalnih usluga za odrasle osobe s invaliditetom, od čega tri pružaju usluge smještaja, dva uslugu boravka, a samo jedan uslugu psihosocijalne podrške.

Za udruge koje su pružatelji socijalnih usluga na otocima, od vitalne je važnosti projektno financiranje iz nacionalnih, EU i međunarodnih izvora. Međutim, udruge i svi ostali pružatelji socijalnih usluga na otocima još uvijek nedovoljno koriste mogućnosti EU projekata, pa tako na otocima do sada nije proveden nijedan projekt u okviru ukupno sedam poziva usmjerenih na deinstitutionalizaciju u kojima je na raspolaganju bilo ukupno više od 1,1 mlrd kuna bespovratnih EU sredstava.

Među razvojnim potrebama u području socijalne skrbi na otocima ističe se unapređenje i osiguravanje bolje skrbi za starije osobe, osiguravanje podrške djeci s teškoćama u razvoju i razvoj novih socijalnih usluga. Od razvojnih potencijala ističu se podrška procesu deinstitutionalizacije i prevencije institucionalizacije, jačanje podrške udrugama u pružanju socijalnih usluga te uspostavljena suradnja među pružateljima socijalnih usluga na lokalnoj razini.

4.1.5. Razvoj civilnog društva

Na otocima djeluju brojne organizacije civilnoga društva, od kojih su najbrojnije udruge, a njihova je najvažnija uloga informiranje, povezivanje i edukacija stanovništva kroz provedbu projekata i programa koji utječu na poboljšanje kvalitete života lokalne otočne zajednice. Organizacije civilnoga društva mogu značajno pridonijeti održivom razvoju otoka provedbom različitih aktivnosti, npr. aktivnosti vezanih uz prirodnu i kulturnu

baštinu, održivi i odgovorni turizam. Aktivnost organizacija civilnog društva vrlo je važna na lokalnim razinama jer predstavljaju aktere demokratskog društva, te često doprinose u pronalaženju najboljih rješenja budući da poznaju i uzimaju u obzir lokalne potrebe i interese, rade na izgradnji povjerenja, jačanju sudjelovanja građana, društvenih mreža i podrška su u izgradnji dobrih odnosa u zajednici. Prema podacima iz Registra udruga (prosinac 2020.) na otocima su registrirane 2.123 aktivne udruge ili 4,1% od ukupno registriranih 51.863 udruga na razini Republike Hrvatske. Udruge djeluju na području 42 naseljena otoka, a najviše ih je aktivnih na otocima Krku (286), Braču (235) i Korčuli (234). Promatrajući broj udruga u odnosu na broj stanovnika, na otocima je registrirana po jedna aktivna udruga na svaka 63 stanovnika, što je iznad prosjeka RH (jedna udruga na 83 stanovnika). Od većih otoka (iznad 1.000 stanovnika) najveće aktivnih udruge na 1.000 stanovnika imaju Mljet (34,2), Šolta (25,0) i Cres (19,5), a najmanje Čiovo (7,1), Rab (11,4) i Ugljan (12,5). Prema području djelovanja, udruge na otocima su u najvećem broju registrirane za kulturu i umjetnost, sport, socijalnu djelatnost te obrazovanje, znanost i istraživanje. Uključenost udruga u razvoj lokalne zajednice ovisi o samim otočanima i njihovoj spremnosti na uključivanje udruga u provedbu aktivnosti koje mogu upozoriti na probleme na lokalnoj razini, ali i ponuditi rješenja za njihovo otklanjanje.

Na području otoka djeluje ukupno 8 lokalnih akcijskih grupa (LAG): LAG Kvarnerski otoci, LAG Škoji, LAG Mareta, LAG Brač, LAG Laura, LAG Mentorides, LAG More 249 i LAG 5 te 8 lokalnih akcijskih grupa u ribarstvu (LAGUR): LAGUR Galeb, LAGUR Južni Jadran, LAGUR Lostura, LAGUR Plodovi mora, LAGUR Tramuntana, LAGUR Vela vrata, LAGUR Brač i LAGUR Škoji. LAG-ovi i LAGUR-ovi imaju značajnu ulogu u provedbi mjera potpore lokalnom razvoju pod vodstvom zajednice (CLLD) te implementaciji LEADER pristupa u politikama razvoja ruralnih područja, poljoprivrede i ribarstva. Njihova uloga posebno se ističe u osiguravanju partnerstva privatnog, javnog i civilnog sektora oko zajedničkih projekata, protoka informacija i prijenosa znanja među lokalnim dionicima te pripremi i provedbi lokalnih razvojnih strategija.

Jačanje kapaciteta udruga na otocima i njihovo međusobno umrežavanje u skladu s odrednicama Pametnog otoka doprinosi poboljšavanju kvalitete života stanovnika otoka pa se stoga rad otočnih udruga potiče i kroz Zakon o otocima. U sklopu Zakona o otocima donosi se Program poticanja razvoja civilnog društva čiji je cilj financijskom potporom omogućiti provedbu projekata udrugama na otocima u skladu s održivim razvojem

hrvatskih otoka koji donose nove ideje, modele razvoja ili načine rješavanja postojećih problema, potiču očuvanje tradicijskih običaja i kulturu otočnog prostora, pridonose očuvanju okoliša i omogućuju sadržajni i kvalitetniji život na hrvatskim otocima. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva kao javna zaklada osnovana posebnim Zakonom usvojenim u Hrvatskom saboru 16. listopada 2003. godine, kontinuirano ulaže u društveni razvoj i razvoj civilnoga društva kroz brojne programe i inovativne oblike društvenih ulaganja. Nacionalna zaklada je od 2012. godine akreditirana od Europske komisije kao Posredničko tijelo razine 2 (PT-2) za provedbu natječaja namijenjenih društvenom razvoju i jačanju sposobnosti organiziranog civilnoga društva u Hrvatskoj. Od 2020. godine Nacionalna zaklada provodi program 'Potencijali zajednice' kojim se ulaže u ljudske resurse kroz obrazovne programe IMPACT: Euro-Mediterranske ustanove te međusektorsku suradnju za otpornost i održivost lokalnih zajednica u Republici Hrvatskoj uključujući i otoke.

Razvojne potrebe na otocima, vezane uz civilno društvo, proizlaze iz niske razine participacije stanovništva u programima lokalne zajednice i nedovoljne sinergije civilnog sektora s ostalim lokalnim dionicima (javnim i privatnim), dok se razvojni potencijali uočavaju u umrežavanju udruga na EU, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini i provedbi 4 helix modela kroz platformu pametnih otoka.

4.1.6. Stambeno zbrinjavanje

Ostanak i naseljavanje stanovnika na otocima ograničeno je i otežanim uvjetima za izgradnju kuće, kupnju ili najam stana, s obzirom na složene imovinsko-pravne odnose te visoke cijene građevinskog zemljišta i stanova u opticaju koji su prilagođeni turizmu i stranim investitorima, a ne otočnom stanovništvu. Sustavna evidencija stambenog zbrinjavanja na otocima nije uspostavljena, budući da je ista uređena internim aktima jedinica lokalne samouprave na otocima, poput dodjele novčanih bonusa i osiguravanja smještaja posebnih kategorija stanovništva, odnosno stambenog zbrinjavanja osiguravanjem stanova za osobe deficitarnih zanimanja (primjerice zdravstveni i obrazovni djelatnici).

Društveno poticana stanogradnja, kao i subvencioniranje stambenih kredita, predstavljaju modele kojima se omogućuje rješavanje stambenog pitanja po povoljnijim uvjetima i doprinosi rješavanju stambenog zbrinjavanja mladih obitelji te potiče

doseljavanje na određeno područje, međutim zakonski okvir kojim se uređuju ova pitanja ne prepoznaje otoke kao posebnu teritorijalnu kategoriju. Prema podacima Agencije za pravni promet i posredovanje nekretninama u periodu od 2017.-2020. godine na otocima su izgrađena ukupno 72 POS stana: 30 u Krku, 22 u Puntu (Krk) te 20 u Malom Lošinju. U tijeku ili pred izgradnjom je još ukupno 97 stanova: 22 u Visu, 20 u Cresu, 12 u Šolti, 13 u Baškoj (Krk) te 30 u Novalji (Pag). Izgradnja POS stanova planira se u Bolu na Braču.

Trenutačno su zakonom kojim se uređuju prava stanovnika na stambeno zbrinjavanje izdvojena jedino potpomognuta područja i područja posebne državne skrbi. Ovim zakonom potiče se najam kuće ili stana u državnom vlasništvu te gradnja ili obnova kuće u vlasništvu korisnika ili državnom vlasništvu darovanjem građevinskog zemljišta, materijala ili neuseljive kuće u državnom vlasništvu. S obzirom na specifičnost otoka i u cilju zaustavljanja iseljavanja te povratka i doseljavanja novog stanovništva na otoke postoje argumenti da se i otoke izdvoji u posebnu kategoriju unutar zakonskog okvira kojim se uređuje pravo stanovništva na stambeno zbrinjavanje.

Razvojne potrebe u ovom programskom području predstavljaju rješavanje imovinsko pravnih odnosa te stambeni poticaji za mlade obitelji i deficitarna zanimanja, a razvojne potencijale programi stambenog zbrinjavanja prilagođeni otocima.

4.2. Razvojna domena: Gospodarstvo

U okviru razvojne domene Gospodarstvo prikazuju se razvojne potrebe i potencijali za sljedeća programska područja: gospodarski razvoj i poduzetništvo, poljoprivreda, ribarstvo i lovstvo te turizam.

4.2.1. Gospodarski razvoj i poduzetništvo

Dominantne gospodarske grane na otocima su turizam i ugostiteljstvo, a u nešto manjem intenzitetu prisutne su i trgovina na malo, poljoprivreda (maslinarstvo, vinarstvo i proizvodnja vinskih destilata), ribarstvo i akvakultura, pomorstvo te industrija u koju spadaju brodogradnja, prerada ribe i eksploatacija mineralnih sirovina na otocima. Turizam ima najveću i najvažniju ulogu u gospodarstvu otoka u smislu zaposlenosti, pri čemu djelatnosti vezane uz turizam zapošljavaju oko 18% svih zaposlenih stanovnika otoka dok na nacionalnoj razini iste djelatnosti zapošljavaju samo 6% ukupno zaposlenih.

Trgovina na veliko i trgovina na malo druga je najvažnija djelatnost na otocima i zapošljavaju 13% radno aktivnog stanovništva otoka, a od ostalih djelatnosti svakako valja istaknuti poljoprivredu i ribarstvo (11%), prerađivačku industriju (9%), prijevoz i skladištenje (7%) te građevinsku industriju (7%).

Industrija je po vrstama i opsegu na otocima vrlo skromna, a ističu se tri tipa. Prvi je brodogradnja sa sedam brodogradilišta (jedno aktivno od nekadašnja tri na Korčuli, po jedno na Murteru i Ugljanu, dva na Krku te po jedno na Lošinju i Cresu). Drugi tip industrije vezan je uz eksploataciju i obradu mineralnih sirovina (arhitektonsko-građevnog kamena) koja je razvijena posebice na otoku Braču, ali i na Hvaru i Korčuli. Treći tip industrije je prerade ribe koja je unatoč dugoj tradiciji u opadanju. Tako danas na otocima djeluju samo dvije tvornice specijalizirane za preradu ribe: u Salima na Dugom otoku i u Postirama na Braču, no one imaju izuzetan značaj za lokalnu zajednicu jer je u njima zaposlen velik broj stanovnika ovih otoka.

Tradicionalne djelatnosti na otocima država podupire kroz Zakon o otocima. Naime, člankom 35. Zakona o otocima, prepoznata je važnost njegovanja tradicionalnih djelatnosti na otocima koje predstavljaju važan čimbenik gospodarskog razvoja i veliki potencijal otoka. Tradicionalne otočne djelatnosti koje se posebno izdvajaju zbog njihove specifičnosti su: uzgoj, selektivno i kontrolirano vađenje, obrada i konfekcioniranje koralja i spužvi, klesarstvo, jedrarstvo, proizvodnja ribarskih alata, lončarstvo, mala brodogradnja i tradicionalni obrti.

Poticanje izvornosti i zaštita hrvatskih otočnih proizvoda provodi se kroz Program „Hrvatski otočni proizvod“ koji od 2007. potiče proizvodnju izvornih i kvalitetnih otočnih proizvoda vizualnim označavanjem otočnih proizvoda oznakom „Hrvatski otočni proizvod“. Oznaka se dodjeljuje za proizvode u četiri različite kategorije: prehrambeni proizvodi, pića, kemijski proizvodi te umjetnost i dizajn, koji uključuju značajke otočne tradicije, razvojno istraživačkog rada te promociju hrvatskih otoka kao područja od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku, u cilju pozicioniranja otočnih proizvoda na domaćem i stranom tržištu te jačanju identiteta, prepoznatljivosti i direktne povezanosti s otokom. Programom „Hrvatski otočni proizvod“ od 2007. do 2020. godine, 350 otočnih subjekata ostvarila su pravo označavanja za ukupno 1166 proizvoda i proizvodnih linija s 26 otoka (Brač, Hvar, Vis, Korčula, Pag, Krk, Lastovo, Dugi Otok, Rab, Cres, Lošinj, Prvić,

Ugljan, Mljet, Šolta, Žirje, Pašman, Iž, Murter, Olib, Kornat, Rava, Silba, Zlarin, Krapanj i Kaprije) te poluotoka Pelješca. Najveći broj otočnih subjekata koji su stekli pravo označavanja oznakom HOP je s područja Splitsko-dalmatinske županije (103 proizvođača – 29%), zatim iz Zadarske županije (84 proizvođača – 24%), Dubrovačko-neretvanske županije (66 proizvođača – 19%), Primorsko-goranske županije (64 proizvođača – 18%), Šibensko-kninske županije (27 proizvođača – 8%) te Ličko-senjske županije (6 proizvođača – 2%). Najveći broj proizvoda/proizvodnih linija za koje su korisnici stekli pravo označavanja oznakom HOP je također su s područja Splitsko-dalmatinske županije (423 proizvoda - 36%), zatim slijede Zadarska županija (232 proizvoda – 20%), Dubrovačko-neretvanska županija (203 proizvoda – 17%), Primorsko-goranska županija (202 proizvoda – 17%), Šibensko-kninska županija (89 proizvod – 8%) te Ličko-senjska županija (17 proizvoda – 2%).

Na otocima je dominantno mikro i malo poduzetništvo s nekoliko značajnijih srednjih i velikih poduzetnika koji posluju na većim otocima na kojima živi i veći broj stanovnika. Prema podacima za 2020., promatrano prema veličini poduzetnika od ukupno registriranih 5.087 poduzetnika, najbrojniji su mikro poduzetnici (4.679) s 91,98% udjela u ukupnom broju poduzetnika registriranih na otočnom području. Slijede mali poduzetnici (359) sa 7,06% udjela te srednji (41) s 0,81% i veliki poduzetnici (8) s tek 0,16% udjela u ukupnom broju poduzetnika na otocima. Također, mikro poduzetnici na otocima sudjeluju s najvećim udjelom u dobiti od 46,6% te zapošljavaju i najveći broj radnika, 37,4% od ukupnog broja zaposlenih na području otočnih gradova i općina. Uvidom u dostupne podatke na razini otočnih jedinica lokalne samouprave u 2020. godini najveći prihod je ostvaren kod poduzetnika u građevinarstvu u iznosu od 2,13 milijardi kuna (23%). Od ukupno 5.087 poduzetnika na otocima najbrojniji su u području djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (1.071), s ostvarenih 1,65 milijarde kuna ukupnih prihoda (18,0%), a slijede poduzetnici u području djelatnosti trgovine kojih je bilo 662 s 2,0 milijarde kuna ukupnih prihoda (21%). U djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane je u 2020. godini zabilježen pad prihoda od gotovo 50% u odnosu na prethodnu godinu, budući da su u 2019. godini ukupni prihodi u ovoj djelatnosti na otocima iznosili 3,2 milijarde kuna, dok se broj poduzetnika smanjio za samo 3% (s 1108 u 2019. na 1071 u 2020. godini).

Zadruga kao subjekti malog gospodarstva od velikog su značaja za opstojnost lokalne zajednice na otocima. One su nastale na otocima i imaju stoljetnu tradiciju te brinu za lokalnu zajednicu i rad te zapošljavanje lokalnog stanovništva na otocima tijekom cijele godine, a ne samo u turističkoj sezoni. Vrijednost zadrugarstava na otocima prepoznata je i u odredbama Zakona o otocima koji uključuje modele poticanja dodjelom financijskih potpora. Prema dostupnim podacima za 2020. godinu na otocima je bilo evidentirano 70 zadruga. S obzirom na to da EU Paket za čistu energiju prepoznaje energetske zajednice kao zadruge ili druge vrste pravnih osoba te da postoje različiti modeli poduzetništva u energetici, ali i u drugim gospodarskim granama, posebno će se uz zadružno poduzetništvo poticati razvoj društvenog poduzetništva i drugih inovativnih poslovnih modela s ciljem dugoročne održivosti otočnih zajednica.

U ovom programskom području kao razvojne potrebe ističu se diversifikacija ekonomske strukture (turizam kao dominantna gospodarska grana), smanjivanje troškova ulaganja na otocima, bolja povezanost i pristup tržištima te rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i aktivacija državne imovine na otocima koje bi omogućile ulaganja te daljnji razvoj zadružnog poduzetništva. S druge strane, razvojni potencijal predstavlja razvoj tradicionalnih otočnih djelatnosti kroz pametnu specijalizaciju i razvoj koncesijskih modela koji će osigurati bolje upravljanje pomorskim dobrom.

4.2.2. Poljoprivreda, ribarstvo i lovstvo

Poljoprivreda i ribarstvo oduvijek su bile djelatnosti koje su osiguravale opstojnost stanovnicima otoka. Nakon turizma, djelatnosti poljoprivrede i ribarstva zapošljavaju najveći postotak radno aktivnog stanovništva otoka i to oko 11% što je znatno više u odnosu na prosjek čitavog primarnog sektora RH (6%). Otočno područje karakterizira manjak obradivih površina (svega 6%) od čega se danas obrađuje samo 44 % površine, te nedostatak oborina. Zbog navedenih prirodnih ograničenja poljoprivredu na otocima obilježava uzgoj mediteranskih kultura koje dobro uspijevaju unatoč suši. U strukturi poljoprivredne proizvodnje na otocima prevladavaju vinogradi i maslinici, a pored maslinarstva značajne su i druge grane voćarstva, stočarstvo i povrtlarstvo. Maslinarstvo je na otocima naročito razvijeno pa se danas na otocima uzgaja oko polovica maslinarskog fonda Republike Hrvatske. Poljoprivredne površine na otocima su male i usitnjene te često i razdvojene, što u kombinaciji s nedostatkom vode ograničava intenziviranje

poljoprivredne proizvodnje. Depopulacija, nedostatak mladih koji bi u poljoprivredi vidjeli svoju budućnost na otocima te neriješeni vlasnički odnosi, a posebno kod poljoprivrednog zemljišta gdje nisu usklađeni podaci iz zemljišnika i katastra, dovode do zapuštenosti poljoprivrednog zemljišta i predstavljaju ograničenja za razvoj poljoprivrede na otocima. Geografska izoliranost i očuvanost okoliša predstavljaju potencijal za razvoj ekološke poljoprivrede i proizvoda otočne poljoprivrede. Vrijednost poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s otoka očituje se u činjenici da čak 10 od ukupno 29 poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda RH, upisanih u registar zaštićenih oznaka izvornosti i zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla Europske unije, dolazi s otoka.

Prostor otoka domicilno je područje velikog broja izvornih pasmina domaćih životinja, posebice ovaca, koza i magaraca. Povezivanje stočarstva s turističkom djelatnošću preko tradicijskih proizvoda značajno utječe na očuvanje izvornih pasmina i na razvoj otočnog gospodarstva. U strukturi otočnog stočarstva ističe se ovčarska proizvodnja koja je na razini RH najrazvijenija na otocima Pagu, Cresu i Braču i koju je potrebno poticati jer ima pozitivan utjecaj na otočno gospodarstvo, zadržavanje stanovništva na otocima, očuvanje biološke ravnoteže, ali također i na smanjenje rizika od požara. Uz ovčarstvo, značajno je i pčelarstvo koje na otocima ima dugu tradiciju, a na čiji razvoj utječe povoljna mediteranska klima koja otočni med i druge pčelinje proizvode čini visoko kvalitetnima.

Značajan segment hrvatskog ribarstva predstavlja mali obalni ribolov, koji obuhvaća 3.500 plovila, od kojih je više od 80% locirano na jadranskim otocima. Sektor ribarstva (uključujući i prerađivačku industriju) u značajnoj mjeri sudjeluje u izvozu prehrambenih proizvoda RH te pridonosi zapošljavanju na otocima. Akvakultura je iznimno važan i rastući potencijal ribarstva na otocima sa značajnim brojem i kapacitetom uzgajališta morskih riba i školjaka koje čine većinu uzgajališta Republike Hrvatske. Osim što osigurava kvalitetnu morsku hranu kroz cijelu godinu, ova djelatnost nudi jednu od rijetkih mogućnosti trajnog zapošljavanja otočnog stanovništva. Ograničavajući faktori razvoja akvakulture na otocima su manjak stručnih kadrova i općenito radne snage u ribarstvu, odumiranje tradicijskih obrta ribara i brodograditelja (mala brodogradnja, mrežarstvo i sl.) te zastarjela ribarska flota.

U sektoru lovstva nezavičajna divljač i invazivne vrste predstavljaju veliki izazov s obzirom na njihovo nekontrolirano širenje i štetno djelovanje na otocima. Potrebno je stoga efikasnije gospodarenje lovištima koje bi dovelo do smanjivanja šteta na poljoprivrednim kulturama. Isto tako, lovstvo ima potencijal ostvarivanja pozitivnih učinaka na gospodarski razvoj otoka u vidu razvoja lovnog turizma.

U ovom programskom području najistaknutije razvojne potrebe su aktivacija otočnog poljoprivrednog zemljišta, sređivanje katastra i zemljišnih knjiga na otocima, pristup vodi za navodnjavanje, očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja, jačanje konkurentnosti u ribarstvu i produktivnosti u sektoru akvakulture, razvoj ribarske infrastrukture i logistike te učinkovitije upravljanje lovištima. Kao najvažniji razvojni potencijali prepoznati su razvoj ekološke poljoprivrede, brendiranje i licenciranje proizvoda, uvođenje i korištenje naprednih tehnologija, uzgoj autohtonih sorti poljoprivrednih kultura manje osjetljivih na nedostatak vlage, područja još uvijek bogata prirodnom raznolikošću, mogućnost izvoza i sve veća potražnja na turističkom tržištu, korištenje svih potencijala divljači, lovstva i lovnog turizma te povezivanje poljoprivrednog, ribarskog, turističkog i IKT sektora.

4.2.3. Turizam

Turizam je najzastupljenija gospodarska grana na otocima koja zapošljava najveći udio stanovnika hrvatskih otoka uzevši u obzir i djelatnosti usko povezane sa sektorom turizma. Oko 18% otočnog stanovništva radi u turizmu ili djelatnostima usko vezanim uz turizam, u odnosu na nacionalnu razinu gdje iste djelatnosti zapošljavaju samo 6% stanovništva, što pokazuje dosta veliku ovisnost otoka o ovoj grani gospodarstva.

Turizam na otocima pokazuje uzlazne trendove i čini značajan udio u ukupnom turizmu Republike Hrvatske što je vidljivo iz broja ostvarenih noćenja i smještajnih kapaciteta na otocima.

Broj noćenja, koji predstavlja jedan od temeljnih pokazatelja turističke aktivnosti, u razdoblju od 2016. do 2019. godine konstantno raste. Na razini otoka prisutan je rast broja noćenja u prosjeku za 5,79% godišnje što je više u odnosu na prosjek Republike Hrvatske (5,47%) za razdoblje od 2016. do 2019. godine. Noćenja na otocima u

promatranom razdoblju prosječno čine 32,61% svih ostvarenih noćenja na godišnjoj razini u Republici Hrvatskoj pri čemu strani turisti čine preko 90%.

U ukupnim smještajnim kapacitetima otoka (broj kreveta) u razdoblju od 2016. do 2019. godine je također zamjetan trend rasta u prosjeku za 6,58% godišnje što je također više u odnosu na prosjek RH (5,75%). Smještajne kapacitete na svim otocima najvećim dijelom čini privatni smještaj, dok se udjeli hotelskog smještaja i smještaja u kampovima ili odmaralištima razlikuju. Tako se na otocima Primorsko-goranske, Ličko-senjske i Zadarske županije nalazi 77% ukupnih smještajnih kapaciteta svih naših otoka, ali je unatoč tome, njihova struktura nepovoljnija od one na otocima Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije. Nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta podrazumijeva većinsku prisutnost privatnog smještaja, kampova i hotela niske kategorije što ograničava razvoj cjelogodišnjeg turizma jer su takvi objekti najčešće prilagođeni za korištenje samo u toplim mjesecima. Kada se promatra samo segment hotelskog smještaja udio srpnja i kolovoza na nacionalnoj razini iznosi 39%, dok je na otocima 46%.

Turizam hrvatskih otoka karakterizira izrazita sezonalnost što se ogleda u podatku da u ukupnim turističkim noćenjima na otocima srpanj i kolovoz sudjeluju sa 68%, dok je u istim mjesecima prosjek Republike Hrvatske 58%. Sezonska priroda ekonomskih i društvenih aktivnosti vezanih uz okoliš i prostor generiranih intenzivnim turističkim razdobljem predstavlja pritisak na otočnu infrastrukturu, posebno vodoopskrbu i odvodnju te gospodarenje otpadom. Turizam je na hrvatskim otocima još uvijek najvećim dijelom usmjeren prvenstveno na prirodne resurse te je kao takav turizam niske dodane vrijednosti, a masovnost turista niže platežne moći u kombinaciji s izrazito visokom sezonalnosti tijekom ljetnih mjeseci, koja je najveća u EU, doprinosi neodrživom iskorištavanju resursa okoliša.

Poseban oblik turističke ponude Hrvatske čini i 101 luka nautičkog turizma. Od tog broja, 78 se odnosi na marine pri čemu je njih 28 na otocima. Broj luka nautičkog turizma u posljednjih desetak godina uvećan je gotovo 50%, a marina 20%. Osim luka nautičkog turizma za stalni i tranzitni vez brodica i jahti, Hrvatska raspolaže i s oko 240 luka i lučica pogodnih za privez brodova, brodica i jahti raznih veličina koje uglavnom koristi lokalno stanovništvo ili lokalno gospodarstvo, ali i s ograničenom mogućnošću komercijalnog

veza. Nautički turizam je jedna od najrazvijenijih vrsta turizma u Republici Hrvatskoj, no nautički turizam kvalitetom u mnogim elementima ponude nije dosegnuo razinu vrijednosti prirodnog i povijesnog nasljeđa, kao ni prostorne mogućnosti razvoja. Razvoj nautičkog turizma je imao svoje razvojne scenarije (Strategija razvoja nautičkog turizma 2009.-2019.) koji su u ovom trenutku još više usmjereni k održivosti, osobito po pitanju korištenja prostora i izgradnje nove, ali održive komunalne i turističke infrastrukture u lukama nautičkog turizma. Ugodna klima, pogodni vjetrovi, razvedena obala, a naročito otoci, Republiku Hrvatsku čine jednom od najpoželjnijih nautičkih destinacija na svijetu što predstavlja potencijal za razvoj nautičkog turizma visoke kategorije na samim otocima.

S obzirom na to da otoci imaju ograničeni prostor za gradnju uz primjenu visokih standarda očuvanja okoliša, korištenje brownfield lokacija i velikog broja neiskorištenih nekretnina u državnom vlasništvu, primjerice vojnih objekata, može zadovoljiti potrebu za ulaganjem u novu infrastrukturu za potrebe razvoja turizma, ali i ostalih djelatnosti. Izrazit potencijal korištenja brownfield lokacija i ostalih neiskorištenih nekretnina na otocima leži u uspostavi visokoškolskih i znanstveno-istraživačkih ustanova te osnivanje poduzetničkih potpornih institucija. Time bi se poboljšalo upravljanje i korištenje takvim lokacijama na otocima te bi se omogućilo održivo korištenje otočnog prostora. Prema dostupnim podacima Središnjeg državnog ureda za razvoj digitalnog društva, od prosinca 2020. godine, od ukupne imovine u državnom vlasništvu 7,4% imovine je na otocima (26.045 od ukupno 353.893 nekretnina RH kao što su stanovi, poslovni prostori, turistička i građevinska zemljišta...).

Sukladno navedenome, u programskom području turizma najvažnije razvojne potrebe predstavljaju razvoj održivog i cjelogodišnjeg turizma, ulaganje u turističku infrastrukturu, ulaganja u održivu komunalnu infrastrukturu koja osigurava smanjenje utjecaja na okoliš i prirodne resurse otoka te poboljšanje upravljanja i korištenja državne imovine, a u najvažnije razvojne potencijale ubrajaju se povezivanje turizma s ostalim gospodarskim djelatnostima na otocima, diverzifikacija turističke ponude, razvoj turističkih proizvoda i usluga više dodane vrijednosti te razvoj pametnih rješenja u komplementarnim sektorima radi boljeg iskorištavanja turističkih potencijala otoka.

4.3. Razvojna domena: Okoliš i prostor

U okviru razvojne domene Okoliš i prostor prikazuju se razvojne potrebe i potencijali za sljedeća programska područja: prometno povezivanje (pomorski, cestovni i zračni prijevoz); vodoopskrba i odvodnja; gospodarenje otpadom; zaštita prirode i okoliša; čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije, ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama; zaštita i korištenje malih povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića; kultura i očuvanje kulturne baštine te elektroničke komunikacijske mreže vrlo velikog kapaciteta.

4.3.1. Prometno povezivanje (pomorski, cestovni i zračni prijevoz)

Prometna dostupnost otoka nužan je preduvjet funkcionalne i fizičke integriranosti otočnog prostora s kopnom i otoka međusobno, kao jednog od temeljnih načela otočne i regionalne razvojne politike Republike Hrvatske. O važnosti prometne dostupnosti otoka dovoljno govori činjenica da su daleko najviše stope rasta broja stanovnika zabilježene na premoštenim otocima čija je prometna povezanost s kopnom jednostavna, neposredna i time višestruko brža zbog postojanja mosta. Nadalje, otoke karakteriziraju visoki troškovi života i ulaganja uvjetovani troškovima prijevoza, pogotovo na malim i udaljenim otocima. Kako bi se djelomično ublažili viši troškovi života otočana uvjetovani prometnom izoliranošću otoka te potaknula mobilnost, otočnom stanovništvu se omogućava korištenje povlaštene cijene prijevoza u javnom pomorskom i cestovnom prijevozu na otocima, a određenim kategorijama otočnog stanovništva omogućen je i besplatan prijevoz.

Pomorski prijevoz ima najznačajniju ulogu u otočnoj prometnoj strukturi i u najvećoj mjeri odnosi se na povezivanje otoka s kopnom. Održavanjem javnog obalnog linijskog pomorskog prometa osigurava se redovita povezanost naseljenih otoka s kopnom i naseljenih otoka međusobno, a sve u cilju zadovoljenja potreba otočnog stanovništva, stvaranja boljih uvjeta za život na otocima i poticanja gospodarskog razvitka. Državnim pomorskim linijama povezano je 45 otoka uključujući i poluotok Pelješac. U sustavu javnog prijevoza određene su 54 državne linije (25 trajektnih linija, 16 brzobrodskih linija i 13 klasičnih brodskih linija). U 2020. godini održavala se 51 državna linija, a ugovor je sklopljen s 14 brodskih prijevoznika s flotom od ukupno 82 broda, od kojih je 20 putničkih brodova, 21 brzi putnički brod i 41 trajekt. Brodska flota za linijski obalni

prijevoz putnika je zastarjela i preskupa za održavanje te, uz visok udio cijene goriva u ukupnim troškovima prijevoza i značajne sezonske oscilacije, predstavlja najveći izazov brodskim prijevoznicima u redovitom pružanju usluge pomorskog prijevoza.

Kvaliteta infrastrukture morskih luka jedan je od osnovnih preduvjeta za razvoj obalnog linijskog prometa i dostupnost otoka. Na otocima su izgrađene 83 luke od čega je 39 putničkih i 44 trajektne luke. Na mnogim otocima potrebna su dodatna ulaganja u lučku infrastrukturu koja uključuju novu gradnju, izmještanje ili modernizaciju luka i lučica sukladno prioritetima, iskazanim potrebama i problemima.

Cestovni prijevoz odvija se na ukupno 23 otoka i poluotoku Pelješcu na kojima je prema podacima iz 2020. godine razvrstano ukupno 702 km državnih cesta, 400 km županijskih cesta i 507 km lokalnih cesta. Ako se uspoređuje gustoća cestovne mreže, otoci ukupno (494 m/km²) nešto bolje stoje u odnosu na prosjek Republike Hrvatske (473 m/km²), međutim veći otoci poput Krka, Brača, Cresa i Raba imaju ispodprosječnu gustoću cestovne mreže. Na otocima postoji također 3.471 km nerazvrstanih cesta u koje se ubrajaju ceste unutar naselja koje povezuju njegove dijelove i pristupne ceste do gospodarskih građevina i poljoprivrednih zemljišta izvan naselja te su stoga važne za život i rad lokalnog stanovništva. Nerazvrstane ceste u vlasništvu su jedinica lokalne samouprave pa njihovo održavanje predstavlja značajno opterećenje za lokalne proračune. Javni cestovni prijevoz postoji na većim otocima i karakterizira ga loša organizacija, stariji vozni park i visoka cijena karata (za otočno stanovništvo koje ne ostvaruje pravo na besplatan prijevoz) pa u novije vrijeme postaje neisplativ, a otočno stanovništvo se sve više okreće prijevozu osobnim vozilima. Temeljem Zakona o otocima država potiče otočni javni cestovni prijevoz omogućavajući besplatni prijevoz za djecu do navršene 8. godine života, učenike, studente, umirovljenike i osobe starije od 65 godina te osobe s invaliditetom i osobe koje su u pratnji osoba s invaliditetom. Pravo na besplatan javni otočni cestovni prijevoz imaju i građani koji nisu otočani, ako su učenici ili studenti koji se školuju odnosno studiraju na otoku ili su korisnici domova za starije i nemoćne osobe.

Putnički zračni promet na otocima je organiziran u zračnim lukama na Krku i Braču te zračnom pristaništu na otoku Lošinju. Osim zračne luke na Krku koja služi za potrebe grada Rijeke i na kojoj se održavaju cjelogodišnje domaće i međunarodne linije,

aerodromi na Braču i Lošinju koriste se uglavnom od ožujka do listopada te je njihova namjena prvenstveno turistička. Helidromi na otocima primarno služe u svrhu hitne medicinske skrbi kako bi se osigurao prijevoz hitnih pacijenata helikopterima do bolničkih centara na kopnu.

Prometna povezanost i razvoj prometne infrastrukture predstavljaju ključne razvojne potrebe otoka, dok su kao najvažniji razvojni potencijali prepoznati razvoj intermodalnog prometnog sustava, modernizacija sredstava i načina prijevoza, uvođenje usluga javnog prijevoza "na zahtjev" i korištenje ekološki prihvatljivijih načina prijevoza.

4.3.2. Vodoopskrba i odvodnja

Standard pružanja vodnih usluga na otocima nije na odgovarajućoj razini i zaostaje za standardom pružanja vodnih usluga u Republici Hrvatskoj, stoga je utvrđena potreba za unaprjeđenjem sustava javne vodoopskrbe i odvodnje. Postizanje standarda pružanja vodnih usluga osiguravanjem dovoljnih količina vode namijenjene za ljudsku potrošnju te uspostave sustava prikupljanja i pročišćavanja komunalnih otpadnih voda iz kućanstava i gospodarskih objekata od velikog su značaja za zdravlje i sigurnost otočnog stanovništva, proizvodnju hrane, razvoj niza gospodarskih djelatnosti, od kojih najznačajniju ulogu imaju turizam i turističke djelatnosti, te u konačnici za zaštitu voda i vodnog okoliša u cjelini.

Prema podacima iz 2019. godine prosječno 89% otočnog stanovništva je stvarno priključeno na sustave javne vodoopskrbe, a 92,05% stanovništva ima mogućnost priključenja na iste. No bitno je naglasiti da najrazvijeniji otoci imaju izrazito visok stupanj priključenosti stanovništva na sustave javne vodoopskrbe (primjerice Rab 99,95%, Brač 96,83%, Krk 93,33%, Pag 87,80%), dok se na Dugom otoku koristi hidrantska mreža, odnosno priključenost stanovništva na sustave javne vodoopskrbe je 0%. U čak 83 otočna naselja priključenost stanovništva na sustave javne vodoopskrbe iznosi 0%. Javna vodoopskrba na otocima pretežno se bazira na dovedu vode s kopna podmorskim cjevovodima, no ključan nedostatak je dotrajalost magistralne i sekundarne mreže ili nepostojanje vodoopskrbne mreže u pojedinim naseljima i/ili dijelovima naselja. Na 30 od ukupno 50 naseljenih otoka, djelomično ili u potpunosti nije osiguran pristup vodi namijenjenoj za ljudsku potrošnju putem sustava javne vodoopskrbe (komunalnih vodnih građevina za javnu vodoopskrbu), već se stanovništvo i

gospodarstvo opskrbljuje vodom namijenjenoj za ljudsku potrošnju putem mobilne isporuke (putem vodonosaca i/ili autocisterni) i/ili individualne vodoopskrbe (zdenci, šterne i sl.). Otežavajuću okolnost opskrbi vodom na otocima predstavlja neravnomjerna količina oborina tijekom godine, što uzrokuje nestašicu vode u ljetnim mjesecima te pojavu dužih sušnih razdoblja koja sa sobom nose rizik od požara. Turizam je temelj otočne ekonomije, ali predstavlja značajan izazov, posebno u pogledu osiguravanja dovoljnih količina vode namijenjene za ljudsku potrošnju tijekom turističke sezone, kada je količina oborina smanjena ili kada su izraženija duža sušna razdoblja, a potrebe za vodom su višestruke i često dostižu vršne vrijednosti.

Na otocima, kao i na preostalom dijelu Republike Hrvatske, prisutni su veliki gubitci vode u sustavima javne vodoopskrbe (čak 50-80%), što je posljedica neadekvatnog održavanja vodno-komunalne infrastrukture i nedostatnih kapaciteta javnih isporučitelja vodnih usluga kao upravitelja te infrastrukture (tehničkih, kadrovskih kapaciteta i dr.).

Povećana potrošnja vode dovodi do značajnog povećanja količine otpadnih voda, a sustavi javne odvodnje nemaju dovoljan kapacitet za prihvaćanje otpadnih voda ili uopće ne postoje. Prosječno 39,46% otočnog stanovništva je priključeno na sustave javne odvodnje, a preostalo stanovništvo i gospodarski subjekti ispuštaju otpadne vode iz svojih objekata u septičke/sabirne jame koje su dužni redovito prazniti putem javnog isporučitelja vodnih usluga odnosno koncesionara. Mogućnost priključenja na sustave javne odvodnje je nešto viša i iznosi 41,54%.

Dodatni ograničavajući čimbenici razvoja sustava javne vodoopskrbe i odvodnje na otocima su: visoki troškovi realizacije razvojnih projekata, prosječno viši troškovi održavanja vodno-komunalne infrastrukture zbog oscilacija u isporuci vodnih usluga (sezonskog karaktera) te manji broj korisnika vodnih usluga izvan turističke sezone, što dovodi do prosječno više cijene vodnih usluga. Kontinuirano se provode projekti razvoja sustava javne vodoopskrbe radi poboljšanja pristupa vodi namijenjenoj za ljudsku potrošnju, kao i pristupa javnoj odvodnji, uspostavom sustava prikupljanja i pročišćavanja komunalnih otpadnih voda i uređaja za pročišćavanje komunalnih otpadnih voda odgovarajućeg stupnja pročišćavanja. Hrvatske vode putem javnih isporučitelja vodnih usluga provode infrastrukturne razvojne projekte koji se financiraju nacionalnim sredstvima i sredstvima EU fondova.

Uprava za otoke MRRFEU provodi programe subvencioniranja opskrbe vodom namijenjenoj za ljudsku potrošnju stanovnika otoka u kućanstvima koja nisu priključena na sustave javne vodoopskrbe te sufinanciranje malih kapitalnih infrastrukturnih projekata u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave na otocima.

Izgradnja i održavanje vodno-komunalne infrastrukture na otocima prepoznati su kao razvojne potrebe ovog programskog područja, dok razvojne potencijale predstavljaju održivi razvoj vodno-komunalne infrastrukture te razvoj pametnih sustava opskrbe vodom i pročišćavanja komunalnih otpadnih voda.

4.3.3. Gospodarenje otpadom

Postojeći prirodni kapital i očuvani okoliš čine veliki otočni potencijal, koji je potrebno očuvati prikladnim sustavima gospodarenja otpadom na principima kružnog gospodarstva, odnosno sukladno redu prvenstva gospodarenja otpadom. Gospodarenje otpadom jedan je od značajnijih izazova s kojima se suočavaju otoci, kako s okolišnog, tako i s financijskog aspekta, međutim zakonodavni i strateški okvir ne prepoznaju specifične izazove gospodarenja otpadom na otocima. Troškovi uporabe otpada na mjestu nastanka, recikliranja ili zbrinjavanja otpada s otoka su znatno viši nego na kopnu, a naročito opterećenje za otočni okoliš i sustave gospodarenja otpadom predstavlja značajno povećanje količina miješanog komunalnog otpada tijekom turističke sezone.

Prema Zakonu o gospodarenju otpadom (Narodne novine, broj 84/21) svaka jedinica lokalne samouprave koja ima 3000 stanovnika ili manje, a nije osigurala funkcioniranje reciklažnog dvorišta, dužna je osigurati funkcioniranje istog na svom području posredstvom mobilne jedinice koja se u smislu navedenog Zakona smatra reciklažnim dvorištem. Imajući u vidu gospodarsku učinkovitost i prihvatljivost za okoliš, na nekim otocima koji imaju mali broj stalnih stanovnika ili se nalaze u sklopu zaštićenih prirodnih cjelina, nije moguće osigurati objekte za gospodarenje otpadom pa se isti planiraju u najbližim otočnim ili kopnenim centrima koji udovoljavaju zakonskim normama. Međutim, samo 12 otoka ima izgrađeno reciklažno dvorište, no poneki otoci imaju i više od jednog, pa je tako ukupan broj reciklažnih dvorišta na otocima 18: Krk i Pag po tri, Rab i Korčula po dva te Hvar, Mljet, Vis, Vir, Lošinj, Ugljan, Pašman i Cres po jedno reciklažno dvorište. Posebno se, kao primjer dobre prakse, ističe otok Krk koji od lipnja 2005. ima ekološki zasnovan sustav gospodarenja otpadom, popularno nazvan Eko otok Krk, i 40%

odvojeno prikupljenog otpada. Također, otok Krk je jedini otok koji ima kompostanu otvorenog tipa. Nadalje, na otocima Zlarinu i Krapnju provode se inicijative koje za cilj imaju prestanak upotrebe jednokratne plastike na otoku.

Dodatan izazov predstavlja otpad iz mora i u moru, bilo kao posljedica morskih struja ili kao posljedica nautičkog turizma te je naročito izražena potreba njegovog zbrinjavanja. Otpad iz mora saniraju specijalizirane tvrtke svojim ekološkim plovilima za kontrolu i nadzor akvatorija te sanaciju onečišćenja, zatim u manjoj mjeri privatne inicijative kroz prenamjenu brodova u tu svrhu te povremene akcije čišćenja mora koje organiziraju ronilačka društva, nakon čega se prikupljeni otpad dalje zbrinjava na odlagalištima na otocima ili kopnu u skladu s važećim propisima.

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost sufinancira prijevoz otpada s otoka na otok/kopno s ciljem poticanja odvojenog prikupljanja otpada i uspostave učinkovitijeg sustava gospodarenja otpadom na otocima. Također, Fond u suradnji s otočnim jedinicama lokalne samouprave sufinancira sanacije trenutnih odlagališta i izgradnju pretovarnih stanica, reciklažnih dvorišta i kompostana.

Adekvatno gospodarenje otpadom je jedan od prioriteta razvoja otoka, a najvažnije razvojne potrebe u ovom programskom području su: smanjenje količine otpada na otocima, poboljšanje načina gospodarenja otpadom i zbrinjavanje ili uporaba otpada iz mora. Kao najvažniji razvojni potencijali ističu se pametno gospodarenje otpadom (kružno gospodarstvo).

4.3.4. Zaštita prirode i okoliša

Zaštita prirode i okoliša, uključujući sveukupnu bioraznolikost, krajobraznu raznolikost i georaznolikost, jedno je od kompleksnijih područja održivog razvoja otoka, s obzirom na to da su otoci umnogome ranjiviji u odnosu na kopno po pitanju raznih pritisaka na sastavnice okoliša i klimatske promjene. S druge strane, raznoliki i bogati otočni okoliš i prirodni kapital predstavlja komparativnu prednost i potencijal koji treba sačuvati, unaprijediti i održivo koristiti. Tema zaštite okoliša i prirode zauzima središnje mjesto u relevantnim dokumentima politike održivog razvoja i razvoja otoka - Agendi 2030., Rezoluciji Europskog parlamenta o posebnoj situaciji otoka te Deklaraciji o pametnim otocima.

Otočna priroda i okoliš su resursi koji uvelike mogu doprinijeti održivom razvoju otoka i poboljšati kvalitetu života, s obzirom na to da većina gospodarske aktivnosti na otocima počiva upravo na prirodnoj osnovi (turizam, poljoprivreda, ribarstvo i dr.). Zaštita prirode provodi se osobito proglašavanjem zaštićenih dijelova prirode i područja ekološke mreže Natura 2000 te uspostavljanjem sustava upravljanja prirodom i zaštićenim dijelovima prirode. Otoci zauzimaju 5,8% kopnenog dijela Republike Hrvatske, ali njihov udio od 15% u ukupno zaštićenim područjima prirode RH odražava potencijal otočnog prirodnog kapitala. Na otocima su proglašena tri nacionalna parka: NP Brijuni, NP Kornati i NP Mljet te dva parka prirode: PP Telašćica i PP Lastovsko otočje. Na Svjetskoj mreži geoparkova pri UNESCO-u nalazi se Geopark Viški arhipelag. Gotovo svi veći otoci nalaze se unutar područja ekološke mreže RH koja predstavlja područje ekološke mreže Europske unije Natura 2000.

Iako se ulažu značajniji napori za očuvanje prirode, pojedine njezine sastavnice su i dalje ugrožene, a priroda je pod stalnim pritiskom ljudskih djelatnosti. Otoci se suočavaju s prirodnim prijetnjama (suše, požari, toplinski valovi, podizanje razine mora, olujna nevremena i dr.) i negativnim posljedicama na otočni prostor uslijed ljudskog djelovanja (prevelika izgradnja, onečišćenje okoliša neodgovornim odlaganjem otpada, neadekvatno zbrinjavanje otpadnih voda, otpad iz mora kao posljedica nautičkog turizma, ilegalno korištenje prirodnih resursa i sl.). Ključno je, uz aktivno sudjelovanje dionika iz sektora zaštite prirode, sudjelovanje i relevantnih dionika na svim razinama kako bi se ostvarili zadani ciljevi te unaprjeđenje sustava nadzora i praćenja radi zaštite od prirodnih prijetnji (požari, suše i oluje) te očuvanja prirode.

Ključne razvojne potrebe ovog programskog područja proizlaze iz: nedostatnog nadzora i sustava prevencije povezanih s prirodnim katastrofama, nedostatne kontrole oblika ponašanja koji ugrožavaju okoliš i zdravlje ljudi, značajnih količina otpada u moru koje utječu na morski ekosustav, neadekvatnog sustava gospodarenja otpadom i neodrživog korištenja otočnih resursa. Europske politike unaprjeđenja očuvanja prirodnog kapitala i okoliša otoka na principu integriranog upravljanja uz odgovorno prostorno planiranje te rastući trend razvoja politika pametnih gradova/otoka predstavljaju razvojne potencijale otoka.

4.3.5. Čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije, prilagodba klimatskim promjenama i ublažavanje njihovog utjecaja

Većina otoka nije autonomna u opskrbi energijom, već ovisi o distribuciji iste s kopna putem podmorskih kabela od kojih su mnogi dotrajali pa njihova zamjena predstavlja velik infrastrukturni zahvat i iziskuje značajna financijska sredstva. Dodatan izazov za otoke predstavlja povećana potražnja za električnom energijom u ljetnim mjesecima kada nerijetko dolazi do padanja napona i nestanka struje. Stoga je izražena potreba za novim rješenjima koja će zadovoljiti potrebe otočnog stanovništva i pružiti dodatnu sigurnost u opskrbi električnom energijom. Kako bi se sačuvale prirodne površine na otocima, za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora prvenstveno će se poticati korištenje brownfield lokacija te investicije u zgradarstvu.

Otoci imaju velik prirodni potencijal za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora zahvaljujući specifičnoj izloženosti jakom vjetru, djelovanju valova i Sunčevom zračenju. U kontekstu proizvodnje energije iz obnovljivih izvora na samim otocima, s tendencijom osiguravanja njihove samodostatnosti, postoji nekoliko primjera među hrvatskim otocima od kojih se posebno ističu otoci Vis, Cres i Unije. Osim toga, postoje i primjeri projekata poticanja obrazovnih, istraživačkih i razvojnih aktivnosti u području energetske učinkovitosti, kao što je projekt istraživanja potencijala korištenja energije iz mora na vanjskom nizu zadarskih otoka kao jedan od tri takva projekta u EU. Također, na sve većem broju hrvatskih otoka se postavljaju punionice za električna vozila, što je dobar poticaj za čišći prijevoz na otocima uz korištenje prijevoznih sredstava na alternativna goriva.

U Deklaraciji o pametnim otocima ističe se nužnost poticanja otočnih zajednica na prelazak na čistu energiju, sa snažnim naglaskom na važnost uključivanja svih relevantnih dionika otočnog prostora, a prvenstveno na isticanje otočnog stanovništva kao osnovnog i glavnog sudionika energetske tranzicije. Europska komisija prepoznala je vrijednost energetske tranzicije europskih otoka što je vidljivo i kroz provedbu inicijative „Čista energija za EU otoke“ u kojoj sudjeluje čak 10 hrvatskih otoka (Cres, Ilovik, Lošinj, Male Srakane, Susak, Unije, Vele Srakane, Brač, Hvar i Korčula), u sklopu koje su navedeni otoci izradili svoje strategije energetske tranzicije na čistu energiju.

Utjecaji klimatskih promjena zajednički su svim otocima bez obzira na veličinu, lokaciju i stupanj razvoja. U tom pogledu, najveći izazov na otocima predstavlja globalni porast temperature zraka i mora te porast razine mora koji dovode do promjena u otočnim ekosustavima i istovremeno uzrokuju učestalije pojave prirodnih prijetnji poput toplinskih valova, suša, požara, poplava, dizanja mora, oluja, olujnog vjetera i dr. što ima negativne posljedice na otočno gospodarstvo i predstavlja direktnu ugrozu za imovinu i živote ljudi. Osim prirodnih nepogoda prouzrokovanih klimatskim promjenama i/ili ljudskom djelatnošću, na hrvatskim otocima značajna je mogućnost pojave potresa pri čemu su naročito u riziku otoci Splitsko-dalmatinske te Dubrovačko-neretvanske županije koji spadaju u seizmički najaktivnije dijelove Republike Hrvatske.

U ovom programskom području najvažnije razvojne potrebe proizlaze iz: nedostatne opskrbe otoka energijom, klimatskih promjena, podizanja razine mora i seizmičkih aktivnosti, a glavne razvojne potencijale predstavljaju proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, istraživačke razvojne aktivnosti i primjena istih na otocima, prijelaz na alternativna goriva te energetska obnova postojećih stambenih i nestambenih zgrada u okviru zelene tranzicije.

4.3.6. Zaštita i korištenje malih povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića

Skup malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića (u daljnjem tekstu MPNNOo), već po pojmovima koje sadrži u svom nazivu, obuhvaća sve otoke i otočiće koji nisu stalno nastanjeni i koji zauzimaju oko 192 km² (samo 5,9% ukupne površine svih 1.244 otoka na Jadranu), a ukupna duljina obale im je 1.204 km (oko 27% duljine obale svih hrvatskih otoka). Upravo njihovih 27% ukupne obale otoka čini njihovu najveću vrijednost, jer je obala jedan od najvrjednijih dijelova morskih ekosustava, pogotovo na onim područjima hrvatskog Jadrana koji bi bez toga bili posve pučinskog karaktera. Radi zaštite od neprimjerenog i neplanskog gospodarenja donesen je Državni program zaštite i korištenja malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i okolnog mora. Primarna zadaća Državnog programa je definirati na kojim MPNNOo Republika Hrvatska ima interes iskoristiti svoje pravo prvokupa, kojim može intervenirati u slučajevima prodaje nekretnina na tim otocima i otočićima. Državnim programom je prezentiran pojedinačno svaki od skoro 700 MPNNOo prema prostorno-položajnim, prirodnim, povijesno-kulturnim i vlasničkim odrednicama te je za svaki otok i otočić uspostavljena

značajna baza podataka. Posebna kategorija u Državnom programu su otoci i otočići tzv. "tehničke nastanjenosti". To su otoci popisno nenastanjeni, jer je osobama koje na njima borave, obitavaju, rade ili izvršavaju obveze svog radnog mjesta, mjesto stalnog prebivanja prijavljeno drugdje.

Sukladno navedenome, u ovom programskom području, najvažnije razvojne potrebe proizlaze iz njihove prometne nepristupačnosti, nužnosti očuvanja prirode i okoliša, te nekretnina na ovim otocima i otočićima koji bi se neplanskim korištenjem mogli ugroziti, a najvažniji razvojni potencijali su njihovo uključivanje u turističku ponudu te korištenje kao inkubatora za određenu svrhu (primjerice, istraživanje, uzgoj određenih kultura i sl.).

4.3.7. Kultura i očuvanje kulturne baštine

Kulturna baština hrvatskih otoka predstavlja temelj njihovog prostornog i kulturnog identiteta. Antropogeni i prirodni uzorci povezani su u cjeline otočnih kulturnih krajolika koji se sastoje od povijesnih urbanih i ruralnih cjelina, pojedinačnih povijesnih građevina i sklopova, arheoloških nalazišta te očuvanih povijesnih agrarnih krajolika i prirodnih područja. Nažalost, brojni agrarni krajolici su neočuvani, s posebnim naglaskom na suhozide, trasirane padine, bunje i ostale elemente otočnih tradicionalnih agrarnih krajolika. Osim navedenih vrsta baštine, otoci obiluju i bogatstvom nematerijalne kulturne baštine koja se sastoji od vještina, instrumenata, predmeta, rukotvorina i prenosi se iz generacije u generaciju te je posebno važna jer pruža osjećaj otočnog identiteta i kontinuiteta života na otocima i promiče poštovanje za kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost. Na samim otocima zaštićeni su i kulturni krajolici pojedinih otoka kao što su primjerice Brijuni, Palagruža i dr., a u tom smislu razmatraju se i drugi otoci i otočne skupine s izrazito očuvanim vrijednostima.

Također se ističu i tri otočna nacionalna parka: Brijuni, Kornati i Mljet, sa značajnim udjelom osobito vrijedne kulturne baštine. Upisom na Popis svjetske baštine UNESCO-a potvrđena je visoka vrijednost kulturnog krajolika Starogradskog polja na otoku Hvaru, koji u gotovo neizmijenjenoj upotrebi od vremena grčke kolonizacije, s kamenim suhozidima koji označavaju međe čestica, predstavlja najbolje očuvani grčki sistem podjele poljoprivrednoga zemljišta na Mediteranu. Neizostavan sastavni dio kulturnog krajolika otoka predstavljaju suhozidne građevine. Umijeće suhozidne gradnje upisano je 2018. godine na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva.

Na ovom popisu nalazi se i Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa, Procesija Za križen na otoku Hvaru i Klapsko pjevanje na obali i otocima kao važni nematerijalni čimbenici kulturnog identiteta. Na Pristupnoj listi UNESCO-a, s koje se kulturna dobra nominiraju na Popis svjetske baštine, nalaze se još tri nepokretna kulturna dobra smještena na otocima: Pustinja Blaca na otoku Braču, Stara jezgra Korčule i Lubenice na otoku Cresu te Povijesno-urbanistička cjelina Stona s Malim Stonom na poluotoku Pelješcu. Otoci s pripadajućom kulturnom i prirodnom baštinom predstavljaju ključne sastavnice ukupnog morskog krajolika hrvatskog dijela Jadranskog mora.

S obzirom na njene vrste, oblike i obilježja te kompatibilnost sa suvremenim shvaćanjima održivog razvoja, a nasuprot nerijetkim primjerima doživljavanja baštine kao kulise za sezonski turizam, kulturna baština hrvatskih otoka, uz uvjet sustavnog i održivog upravljanja predstavlja značajan resurs lokalnog razvoja, a kao takva ističe se i u Deklaraciji o pametnim otocima.

Od ukupno 9.382 nepokretna, pokretna i nematerijalna kulturna dobra upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, na otocima se nalazi njih 1.533, odnosno 16%. Ovaj podatak, osim značajnog brojčanog udjela, govori o stupnju očuvanosti i vrijednosti otočne kulturne baštine, koji predstavljaju glavni kriterij za utvrđivanje statusa kulturnog dobra i upisa u Registar kulturnih dobara. Poseban položaj i status otoka, obilježja gradnje i podneblja te povezanost zajednice s tradicijom prepoznaju se kao glavni razlozi očuvanosti otočne kulturne baštine.

Od ustanova značajnih za očuvanje i promicanje kulturne baštine vrijedi istaknuti da na otocima djeluje 26 narodnih knjižnica te 12 muzeja. Kao značajni primjeri doprinosa muzejske djelatnosti razvoju otoka ističu se vrlo posjećeni Muzej Apoksiomena u Malom Lošinju, zbog izvanrednog značenja podmorskog arheološkog nalaza i njegove prezentacije i Muzej betinske drvene brodogradnje na otoku Murteru, koji predstavlja doprinos očuvanju lokalne i regionalne tradicije izgradnje drvenih brodica. Ministarstvo kulture i medija financijski podržava otočne aktivnosti i projekte u području kulture kroz redovite programe kao što su ljetni otočni festivali od kulturno-umjetničkog i turističkog značaja popraćeni izložbama slika, fotografija, plakata, radionica, dokumentarnih filmova, promocijama knjiga, koncerata i sl. Ljetna kulturna događanja održavaju se u

suradnji lokalnih jedinica, turističkih zajednica, kulturno-umjetničkih društava, lokalnih ustanova te lokalnih poduzetnika i obrtnika. Valorizacija otočne kulturne baštine posebno dolazi do izražaja u kontekstu ponude kulturno-turističkih sadržaja. Iznimna atraktivnost prirode i kulturne baštine posebno je privlačna umjetnicima koji redovito organiziraju međunarodne umjetničke kolonije na otocima, što doprinosi i međunarodnoj vidljivosti otoka.

Značajnije razvojne potrebe u ovom području proizlaze iz važnosti očuvanja i revitalizacije kulturne baštine te očuvanja autentičnosti običaja i cjelovitosti jedinstvenih otočnih lokaliteta. Kao najvažniji razvojni potencijali ističu se poticanje kreativne industrije i umjetnosti te veće uključivanje kulturne baštine u turističku ponudu.

4.3.8. Elektroničke komunikacijske mreže vrlo velikog kapaciteta

Osnovna potreba u okviru ovog programskog područja jest poboljšanje dostupnosti elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta na otocima, odnosno omogućavanje korisnicima na otoku iste kvalitete i razine usluga koje se obavljaju putem elektroničkih komunikacijskih mreža kao u urbanim sredinama. Navedena potreba naročito je istaknuta tijekom turističke sezone kada kapacitet baznih stanica ne zadovoljava potrebe budući da se broj korisnika tijekom ljetnih mjeseci na otocima povećava 3-5 puta. Unatoč tome, operatori ne pronalaze komercijalni interes za proširenjem mreže za vršni period, budući da to iziskuje značajna ulaganja koja nisu opravdana u ostatku godine.

Mali postotak otočnog stanovništva ima mogućnost korištenja elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta. Prema Nacionalnom programu razvoja širokopolasne agregacijske infrastrukture na svim naseljenim hrvatskim otocima dostupnost elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta nije na zadovoljavajućoj razini. Agregacijski dio mreže na otocima temelji se na podmorskim svjetlovodnim kabelima postavljenim 90-ih godina. Kapaciteti te mreže su ograničeni i nedostatni, a svjetlovodni kabeli su na kraju vijeka trajanja pa ih je potrebno zamijeniti novim svjetlovodnim kabelima većeg kapaciteta. Pokrivenost otoka pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama 3. i 4. generacije je zadovoljavajuća i ostvaruju se brzine prijenosa podataka od najmanje 30Mbit/s uz izuzetak ljetnih mjeseci. Međutim,

da bi pokretne elektroničke komunikacijske mreže bile stabilne i nudile velike kapacitete te ostale mogućnosti u mreži, nužan je kvalitetan agregacijski dio mreže.

Hrvatske otoke karakteriziraju nedovoljna razina digitalizacije javnih usluga, nedostatak korisničkog iskustva u digitalnim uslugama i slaba svijest o važnosti podataka u upravljanju. E-usluge na lokalnoj razini također nisu dovoljno razvijene niti usklađene s razvojem e-usluga predviđenih Strategijom e-Hrvatska 2020. Daljnja digitalizacija otoka, naročito sektora obrazovanja i zdravstva, ali i javne uprave, nije moguća bez osiguravanja potrebne infrastrukture, kao i kvalitetnog i pouzdanog širokopojasnog pristupa na svim lokacijama na kojima se nalaze privatni i poslovni korisnici.

Slijedom navedenog, preduvjeti za ostvarivanje digitalne povezivosti, koja se putem širokopojasnog pristupa ostvaruje komplementarno, putem nepokretne i pokretne elektroničke komunikacijske mreže, na otocima nisu ispunjeni.

U ovom programskom području najvažnije razvojne potrebe predstavljaju poboljšanje dostupnosti elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta na otocima te modernizacija mrežne infrastrukture na otocima, dok su kao najvažniji razvojni potencijali prepoznati digitalizacija javnih usluga i otočnog gospodarstva.

5. ANALIZA OPĆEG OKRUŽENJA OD ZNAČAJA ZA RAZVOJ OTOKA

U ovom dijelu, temeljem provedenih analiza iz poglavlja 3. i 4., sumarno su obrađeni svi faktori vezani uz opću okolinu i opće okruženje, koji utječu na razvoj otoka te su isti predstavljeni kroz PESTLE analizu u Prilogu 3 ovog akta strateškog planiranja.

Političko okruženje oblikuju razne međunarodne konvencije i ugovori koji omogućavaju i potiču otočni razvoj od kojih su najznačajniji: "Mijenjajmo svoj svijet: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine" (Agenda 2030) Ujedinjenih naroda, zatim Deklaracija o pametnim otocima, Politička deklaracija o čistoj energiji na EU otocima iz koje je proizašao Memorandum o razumijevanju za provedbu Deklaracije o čistoj energiji za EU otoke te Protokol o integralnom upravljanju obalnim područjem Sredozemlja. Isto tako, postoje razne inicijative koje se vežu uz Pametne otoke kroz uspostavu pametnog, uključivog i uspješnog društva na lokalnoj razini. Na nacionalnoj razini, postoji

kontinuitet provođenja otočne razvojne politike, koja se temelji na Zakonu o otocima kojim je podržan koncept pametnih otoka.

Složeni i neriješeni imovinsko-pravni odnosi predstavljaju jedan od ključnih problema koje je potrebno riješiti kako bi se osigurala kvalitetna podloga za daljnji razvoj otoka, provedbu raznih projekata te privlačenje investicija na otocima. Na daljnji razvoj otoka isto tako uvelike utječu i visoki troškovi ulaganja na otocima koji često odbijaju poslovni nastan na otocima. Zbog usmjerenosti na turizam i nedovoljne diverzificiranosti gospodarskih aktivnosti na otocima, gospodarstvo otoka je ranjivo na vanjske utjecaje. Osim toga, velika ovisnost o turizmu i percepcija otoka isključivo kao turističke destinacije prouzročila je nesklad u cijenama stambenih nekretnina i primanja otočana. Izvorni otočni proizvodi doprinose prepoznatljivosti, promociji i očuvanju otočnog identiteta, tradicije i baštine, čija se promocija dodatno pojačala uspostavom jedinstvenog vizualnog označavanja proizvoda s otoka oznakom „Hrvatski otočni proizvod“. Održivo gospodarenje resursima primjenom kružnog gospodarstva, idealno je na otocima koji prirodno primjenjuju model samodostatnosti nastao uslijed stalne prisutnosti mogućeg perioda izoliranosti/nepristupačnosti otoka zbog različitih utjecaja. Prilika za privatni i javni sektor na otocima leži u korištenju bespovratnih sredstava iz europskih fondova. Korištenje sredstava iz europskih fondova naročito je važno za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave čiji proračuni teško mogu podnijeti veće i financijski zahtjevnije projekte.

Otoke krasi izraženi otočni identitet i posebnost otočnog načina života, koji nastaje uslijed izoliranosti te života otočana, često u malim, vrlo slabo naseljenim otočnim sredinama. Kulturna baština i otočni kulturni krajolik predstavljaju veliku vrijednost otoka, dodatno doprinose otočnom identitetu i pripadnosti otočnoj zajednici. Zbog izoliranosti, stanovnicima otoka otežan je pristup zdravstvenim, socijalnim, odgojno-obrazovnim, kao i drugim javnim uslugama, a mlado stanovništvo se često odlučuje za život na kopnu, što ima negativne posljedice na demografsku strukturu stanovništva na otocima. Tome isto tako doprinosi iznimna sezonalnost zbog velikog utjecaja turizma koja se preslikava na društveni život otočana, što je pogotovo uočljivo na slabije nastanjenim i pučinskim (udaljenim) otocima. U tom smislu, važna je aktivna uloga civilnog društva u kreiranju sadržaja za društveni i kulturni život na otocima, kao i pružanju socijalnih usluga.

Osim svoje fizičke izoliranosti, neki otoci imaju staru, neadekvatnu, često i nepostojeću infrastrukturu. Prometna dostupnost otoka, odnosno brzina i učestalost pomorskog prometa jedan je od najznačajnijih faktora koji utječu na život na otocima. Zbog visokih troškova ulaganja u prometnu povezanost otoka i usmjerenosti na turizam važna je primjena intermodalnog prometnog povezivanja. Na nekim otocima ili dijelovima otoka trenutno ne postoji ili postoje zastarjeli, često neučinkoviti vodoopskrbni sustavi i sustavi odvodnje, koje bi trebalo uvesti ili modernizirati primjenom pametnih i održivih rješenja. Također, veliki troškovi uvođenja i obnove postojeće elektroopskrbne i vodoopskrbne mreže s jedne strane i prirodni potencijali otoka s druge, otvaraju mogućnost za primjenu pametnih i samoodrživih rješenja na otocima korištenjem raznih obnovljivih izvora energije. Bolja pokrivenost širokopojasnom infrastrukturom i njeno uvođenje na otocima, uz razvoj digitalnih usluga stvaraju privlačnije mjesto za stanovanje i poslovni nastan. Razvojem pametne specijalizacije na otocima, kao i primjenom novih i pametnih tehnologija u tradicijskim djelatnostima na otocima, tradicijske djelatnosti mogu unaprijediti svoja poslovanja, stvarati proizvode s dodatnom vrijednosti te u konačnici sačuvati od izumiranja i zaborava, dok se isto tako, otvara potencijal za razvoj sasvim novih poslovnih prilika.

Legislativa koja se donosi na razini Europske unije, kao i nacionalni zakonodavni okvir imaju veliki utjecaj na razvoj otoka. Primjerice, usvajanjem Europskog zelenog plana do 2050. te Rezolucijom Europskog parlamenta od 4. veljače 2016. o posebnoj situaciji otoka stvara se temelj za implementaciju pametnih, samoodrživih i ekološko prihvatljivih rješenja na području otoka. To je isto tako dodatno definirano i Zakonom o otocima kojim je otvorena mogućnost za razvoj koncepta pametnih i održivih otoka koji na taj način mogu postati predvodnici u razvoju i implementaciji pametnih tehnoloških rješenja. Osim zakonodavnog okvira, i u Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030. se Razvoj pametnih i održivih otoka navodi kao jedno od prioritarnih područja ulaganja.

Kvalitetni sustavi zaštite i upravljanja prirodom i okolišem iznimno su važni za otoke, posebno imajući u vidu da na otočnom prostoru postoje tri nacionalna parka i dva parka prirode. Jednako važna je spremnost i otpornost ekosustava na vremenske nepogode i utjecaj klimatskih promjena koje se prvenstveno odnose na požare raslinja koji prijete otocima zbog izrazito sušnih razdoblja, porast temperature zraka te kontinuirano podizanje razine mora. Energetska tranzicija otoka, korištenjem prirodnih izvora

energije poput vjetra, morskih valova i Sunčevog zračenja te alternativnih goriva u prometu, predstavlja dodatan potencijal kojim se omogućava energetska samodostatnost otoka. Otpadne vode imaju potencijal za bolje korištenje te bi se primjenom novih tehnologija i ulaganjem u moderne sustave filtriranja i pročišćavanja mogle upotrijebiti u različite svrhe, primjerice u suvremene sustave za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta. Održivim sustavom gospodarenja otpadom na principima kružnog gospodarstva riješio bi se problem usklađenja sa zahtjevima gospodarenja otpadom, sanirala bi se zatečena odlagališta i smanjio broj odlagališta što bi u konačnici doprinijelo dugoročnim pozitivnim promjenama za okoliš i gospodarstvo na otocima.

6. SREDNJOROČNA VIZIJA RAZVOJA

Nacionalni plan razvoja otoka definira sljedeću srednjoročnu razvojnu viziju:

Hrvatski otoci su nacionalna posebnost, poželjni za život, povezani i samodostatni, koriste svoje potencijale i resurse na načelima održivog razvoja. Jadransko more i otoci jesu vrijedan teritorijalni kapital Hrvatske.

7. OPIS PRIORITETA JAVNE POLITIKE U SREDNJOROČNOM RAZDOBLJU

7.1. Prioritet 1. Kvaliteta življenja i dostupnost javnih usluga na otocima

U suvremeno doba kvaliteta življenja je uvjetovana dostupnošću osnovnih javnih usluga poput zdravstva i školstva te pokrivenošću sustavom socijalne skrbi koji osigurava dostojanstven život svim skupinama stanovništva. Hrvatski otoci su zbog svojih prirodnih i klimatskih uvjeta privlačne sredine za život, ali prometna izoliranost i mala gustoća naseljenosti čine postojanje određenih usluga na otocima ekonomski neisplativim. Kvalitetna i dostupna zdravstvena zaštita predstavlja osnovnu potrebu koju je na otocima u potrebno unaprijediti i kontinuirano razvijati snažnijim uključivanjem jedinica lokalne samouprave u osiguravanje uvjeta za popunjavanje Mreže javne zdravstvene službe ili pružanje zdravstvene zaštite stanovništvu iznad utvrđenih standarda, a sve sukladno potrebama stanovništva. Budući da je na manjim i slabije naseljenim otocima posebno izražena nedostupnost zdravstvene zaštite nužna su ulaganja u unapređenje postojećih i razvoj novih modela pružanja usluga zdravstvene zaštite kako bi se u konačnici izjednačili dostupnost i kvaliteta zdravstvene zaštite otoka

s onima na kopnu. Poboljšanje otočnog sustava socijalne skrbi posebice je važno u kontekstu razvoja institucija koje skrbe o mladima, pružanja podrške djeci s poteškoćama u razvoju i njihovim roditeljima te skrbi o starijim i nemoćnim osobama. Ostanku i naseljavanju stanovništva na otocima doprinosi i sustav odgoja i obrazovanja kojeg je potrebno razvijati u skladu s ciljevima gospodarskog razvoja otoka te na način da bude poticajan za zasnivanje obitelji. Važna je i uloga civilnog društva na otocima u pogledu pružanja socijalnih i obrazovnih usluga, te stvaranju društvenih sadržaja za mlade. Također, na hrvatskim otocima je primjetan nedostatak određenih kadrova koje je potrebno motivirati za rad na otoku poticajnim mjerama za zapošljavanje i mjerama stambenog zbrinjavanja deficitarnog kadra.

Prioritet 1. usmjeren je k postizanju sljedećih posebnih ciljeva:

Posebni cilj 1.1. Unapređenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih i socijalnih usluga stanovnicima otoka

Zdravstveni sustav na otocima zahtijeva strukturne promjene koje će jamčiti porast dostupnosti i kvalitete zdravstvenih usluga s mjerljivim utjecajem na zdravlje otočnog stanovništva. Kako bi se unaprijedila dostupnost i kvaliteta zdravstvenih usluga stanovništvu na otocima, ali i svim ostalim ljudima koji borave na otocima, nužno je jačanje sustava primarne zdravstvene zaštite kroz razvoj zdravstvene infrastrukture i poticanje zapošljavanja zdravstvenog osoblja. Pritom su također važna ulaganja u infrastrukturu i razvoj usluge telemedicine, naročito na manjim i udaljenijim otocima, jačanje kapaciteta i opremljenosti domova zdravlja, laboratorija i izvanbolničke specijalističke zdravstvene zaštite, unaprjeđenje sustava hitne medicine te daljnji razvoj ljekarničke mreže na otocima. Mobilni timovi liječnika specijalističko-konzilijarne zaštite kao i uspostava i jačanje laboratorijskih usluga na otocima nužni su kako bi otočno stanovništvo imalo podjednake uvjete zdravstvene zaštite kao stanovništvo na kopnu.

Hrvatski otoci su područja mediteranske klime s blagom zimom, čistog zraka, blagotvornog utjecaja mora sa svim preduvjetima za zdravu prehranu baziranu na lokalnim namirnicama što su uvjeti koji djeluju preventivno kod pojave raznih bolesti. Stoga je potrebno poticati i razvoj preventivnih mjera na otocima kroz promociju boravka u prirodi, zdrave prehrane, rekreacije te konzumiranja otočnog ljekovitog bilja u

zdravstvene svrhe. Ulaganja u dostupnost i diverzifikaciju zdravstvenih usluga na otocima imaju efekt i na razvoj zdravstvenog turizma na otocima izvan turističke sezone. To je posebno vidljivo kod otočnih lječilišta (inhalacijske terapije, fizikalna i rehabilitacijska medicina i sl.) u kojima se vrednuju prirodne posebnosti otočnog prostora, pa je važno poticati ulaganja u njihovu opremljenost te razvoj infrastrukture i usluga. Na hrvatskim otocima je velik udio starog stanovništva što zahtijeva postojanje odgovarajućih kapaciteta za skrb o starijim i nemoćnim osobama. U posebno nepovoljnom položaju na otocima su djeca s teškoćama u razvoju te njihove obitelji za koje je nužno osigurati osnovne socijalne usluge na samom otoku.

Primarna zdravstvena zaštita i telemedicina – na otocima je nužno ulagati u zdravstvenu infrastrukturu i medicinsku opremu te u popunjavanje Mreže javne zdravstvene službe kroz stvaranje poticajnih uvjeta za rad liječnika i medicinskog osoblja. Na nacionalnoj razini posebno je nužno poticati specijalizacije iz obiteljske medicine, hitne medicine, pedijatrije i ginekologije koje su posebno deficitarne na otocima. U cilju osiguravanja dostupnije i kvalitetnije specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite stanovništvu i turista na većim otocima potrebno je razvijati taj vid zdravstvene zaštite na razini domova zdravlja, što bi u konačnici trebalo rezultirati smanjenjem upućivanja pacijenata na bolničku i specijalističku obradu na kopnu te racionalizacijom troškova za otočno stanovništvo. Na otocima na kojima ne postoji dovoljan broj pacijenata za uvođenje stalnih medicinskih timova poticat će se uvođenje mobilnih ambulanti. Poboljšanje dostupnosti zdravstvene zaštite na otocima na kojima nije moguće ostvariti zadovoljavajuću pokrivenost primarnom zdravstvenom zaštitom, a naročito na pučinskim otocima, ostvarit će se prvenstveno razvojem telemedicinske infrastrukture i usluga. Telemedicina predstavlja ključan potencijal za uspostavu boljeg i kvalitetnijeg zdravstvenog sustava na otocima, s obzirom na to da upravo na otocima može ostvariti svoju punu funkciju i u konačnici rezultirati unapređenjem zdravlja pojedinaca i lokalne zajednice, ali i racionaliziranjem troškova pružanja primarne zaštite.

Usluge hitne medicine - kako bi se osigurala pravovremena medicinska skrb hitnih pacijenata na otocima nužno je osigurati adekvatnu prateću infrastrukturu i opremljenost hitnih službi koje djeluju na otocima. Pružanje hitne medicinske skrbi i hitan medicinski prijevoz pacijenata s otoka do zdravstvenih ustanova na kopnu poticat će se nabavom i opremanjem helikoptera ili brzih brodica, ovisno o izvedivosti i procjeni

o tome koje od navedenih rješenja će pružiti bolju i kvalitetniju uslugu otočnom stanovništvu. Pritom je također nužno ulagati i u izgradnju heliodroma te izgradnju i adaptaciju lučkih pristaništa na otocima za prihvat helikoptera, odnosno brzih brodicama. Na svim otocima na kojima je organizirana hitna medicinska služba, potrebno je ulagati u ljudske resurse, opremu i infrastrukturu kako bi pacijenti imali adekvatne uvjete do trenutka prijevoza helikopterom i brzim brodicama ili do trenutka zbrinjavanja u zdravstvenim ustanovama na kopnu.

Usluge ljekarništva – kako bi se u potpunosti osigurala dostupnost usluge zdravstvene zaštite na otocima, uz osiguravanje primarne zdravstvene zaštite i hitne medicine nužno je osigurati i veću dostupnost ljekarničkih usluga. Potreba za lijekovima posebice je izražena u ljetnim mjesecima kada se broj ljudi na otocima višestruko povećava pa je potrebno ulagati u daljnji razvoj ljekarničke mreže, ali i u provedbu projekata mobilnih ljekarni koje su primjerene potrebama i specifičnostima manjih i udaljenijih otoka. Potencijal za osiguravanje dostupnosti ljekarničkih usluga na otocima leži i u primjeni informacijsko-komunikacijskih tehnologija posebice za otoke na kojima je uspostava fizičkih ljekarni neisplativa, a onda i za sve ostale otoke radi pružanja dodatne sigurnosti u opskrbi lijekovima i medicinskim proizvodima.

Socijalna skrb – socijalne usluge na otocima potrebno je u većoj mjeri usmjeriti na djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji, starije osobe te mlade. Nužno je poticati osiguravanje usluge rane intervencije te psihosocijalne podrške djeci s teškoćama i njihovim obiteljima te poticati njihovo socijalno uključivanje kroz različite oblike podrške osobito nakon njihovog izlaska iz sustava obrazovanja. Za pružanje socijalnih usluga u otočnim zajednicama važna je uloga organizacija civilnog društva pa je nužno poticati njihov rad i razvoj, posebno kao podršku procesu deinstitucionalizacije i prevencije institucionalizacije. Razvoj institucionalne i izvaninstitucionalne skrbi o starijim osobama poticat će se ulaganjem u kapacitete i opremljenost domova za starije i nemoćne, odnosno kroz usluge pomoći u kući i dnevnih boravaka. Na otocima je također važno poticati rad institucija koje skrbe o mladima, pružanje podrške odraslim pripadnicima socijalno osjetljivih skupina te osnivanje savjetovališta u svrhu prevencije razvoja poremećaja u ponašanju i ovisnosti. Razvoj socijalnih usluga na otocima treba biti koordiniran s aktivnostima u sektorima obrazovanja, zdravstva i prometa.

Posebni cilj 1.2. Jačanje ljudskih potencijala u funkciji demografske i gospodarske revitalizacije otoka

Sustav odgoja i obrazovanja na otocima potrebno je učiniti dostupnijim i usmjeravati njegov razvoj u skladu s ciljevima demografske obnove te na način da odgovaraju potrebama društva i gospodarstva na otocima i kako bi mladi dobili priliku nakon završenog školovanja ostati raditi na otoku. Potrebno je omogućiti uključivanje djece u programe produženoga boravka te sukladno prostornim i drugim mogućnostima škola prijelaz na cjelodnevnu nastavu kako bi se povećala kvaliteta odgojno-obrazovnog rada, ali i mogućnost zapošljavanja roditelja. Nužno je utjecati na prevladavanje fizičkih prepreka u dostupnosti obrazovanja na otocima korištenjem digitalnih tehnologija te ujedno razvijati digitalne kompetencije, znanja i vještine potičući kreativnost i nagrađujući izvrsnost kod djece i mladih kroz sustav obrazovanja. Ulaganjem u znanstvenu djelatnost na otocima postavljaju se temelji za očuvanje i vrednovanje otočnog prostora na pametan i održiv način te primjenu znanstvenih saznanja u otočnom gospodarstvu kroz stvaranje inovacija i dodane vrijednosti proizvoda čime se ujedno osiguravaju radna mjesta za visokoobrazovano stanovništvo i preduvjeti za njihovo doseljavanje i ostanak na otocima.

U suvremeno doba, atraktivna prirodna osnova otoka nije dovoljno jak faktor u motiviranju stanovnika na ostanak na otoku ili privlačenju novog stanovništva pa je istu potrebno nadograditi društvenim sadržajima, kvalitetnim javnim uslugama te visoko kvalitetnim, diversificiranim radnim mjestima u svim relevantnim sektorima. Pritom je važno poticati jačanje uloge organizacija civilnog društva u kreiranju i organizaciji edukativnih, kulturnih, sportskih i zabavnih sadržaja tijekom cijele godine. Neusklađenost sustava obrazovanja i tržišta rada na otocima te iseljavanje s otoka doprinijeli su nedostatku kadrova na otocima, što smanjuje kvalitetu određenih usluga, pa je potrebno poticati popunjavanje tih radnih mjesta, ujedno i putem subvencioniranog stambenog zbrinjavanja.

Predškolski odgoj i obrazovanje – konačan cilj je osigurati dostupnost dječjih vrtića na svakom otoku gdje postoje uvjeti za njihovo osnivanje i rad. Poticat će se ulaganja u rekonstrukciju i proširenje postojećih dječjih vrtića te izgradnju novih uz osiguranje najsuvremenije opreme i materijalnih uvjeta za rad, čime će se ujedno osigurati prostor

za uvođenje novih vrtićkih grupa. Rad dječjih vrtića na otocima potrebno je prilagoditi zaposlenim roditeljima uvođenjem kraćih programa predškolskog odgoja i obrazovanja ili omogućiti rad s produljenim radnim vremenom (u smjenama) produženog ili cjelodnevnog boravka. Nužno je osigurati mjesta u vrtićkim skupinama za djecu sezonskih radnika ili organizirati program predškolskog odgoja i obrazovanja u drugim objektima koji će biti opremljeni u skladu s propisanim standardima za izvođenje programa predškolskog odgoja isključivo u vrijeme turističke sezone pri čemu bi se mogli koristiti i postojeći prostori osnovnih škola budući da se u njima u to vrijeme ne održava nastava. Na svakom otoku trebalo bi u skladu s potrebama, odnosno brojem djece rane i predškolske dobi omogućiti uključivanje djece u jedan od programa predškolskoga odgoja. U slučaju da ne postoji mogućnost izvođenja 10-satnog programa, moguće je izvođenje kraćih programa predškolskog odgoja i obrazovanja s manjim brojem djece, a koji se u skladu s propisima može izvoditi u: osnovnoškolskim ustanovama, pri knjižnicama, zdravstvenim, socijalnim, kulturnim i sportskim ustanovama, udrugama, drugim pravnim osobama i fizičkim osobama-obrtnicima.

Na otocima na kojima postoje zgrade osnovne škole i koje imaju raspoloživog prostora potrebno je poticati ustroj programa predškolskog odgoja i obrazovanja, a osnivači su u obvezi omogućiti uključivanje djece u obvezni program predškole za djecu koja nisu polaznici dječjeg vrtića. Ako u školskoj zgradi nedostaje prostora za izvođenje programa predškole u jutarnjim satima, isti se može izvoditi u učionici nakon završetka redovite nastave s tim da bi učionicu trebalo opremiti didaktičkom i drugom opremom potrebnom za rad s djecom rane i predškolske dobi. Potrebno je osigurati sredstva za provedbu programa predškole koji je obavezan za svu djecu u godini prije početka polaska u osnovnu školu. Naročito je važno podržati roditelje s otoka na kojima nema vrtića niti obrazovnih ustanova koje pružaju program predškole na uključivanje svoje djece u program predškole kroz nadoknadu troškova i fleksibilnost provođenja programa.

Obrazovanje i nastava na daljinu - pravo na osnovnoškolsko obrazovanje omogućeno je svakom djetetu u Republici Hrvatskoj, te na nacionalnoj razini država skrbi i brine o potpunom izjednačavanju razine usluge osnovnog obrazovanja za svako dijete. Za osiguravanje kvalitetnog obrazovanja za sve prema istim uvjetima važna je dostupnost, mreža i opremljenost obrazovnih ustanova. Razvoj sustava obrazovanja na otocima treba biti popraćen ulaganjima u infrastrukturu škola, školskih igrališta i dvorana te njihovim

opremanjem najsuvremenijom opremom. Tamo gdje ne postoji mogućnost za izgradnju ili revitalizaciju školskih objekata, potrebna su ulaganja u infrastrukturu sustava e-obrazovanja i razvoj metoda provedbe nastave na daljinu. Time će se omogućiti isporuka nastavnih sadržaja školama na udaljenim, malim i slabo naseljenim otocima, bolje povezivanje područnih osnovnih škola s matičnim školama, podizanje kvalitete odgojno-obrazovnog rada te umanjiti nedostatak stručnih odgojno-obrazovnih radnika. Kvalitetna IKT infrastruktura i širokopojasni pristup na otocima je ključan kod provedbe nastave na daljinu kako bi se u skladu s ciljevima mogli ostvariti nastavnim kurikulumima propisani ishodi (redovitih i izbornih nastavnih programa te međupredmetnih tema).

Srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje potrebno je prilagoditi kako bi se mladim ljudima omogućilo stjecanje vrste i razine obrazovanja sukladno potrebama tržišta rada na otocima, odnosno povratak na otok nakon školovanja. Nužno je povezivanje srednjoškolskog obrazovanja s tržištem rada poticanjem školovanja u onim programima obrazovanja/strukovnim kurikulumima koji su u skladu s ciljevima gospodarskog razvoja na otocima. Predložit će se ustrojavanje mreža srednjih škola i programa obrazovanja u skladu s potrebama tržišta rada na otocima. Za srednje škole na otocima koje tradicionalno pohađaju učenici izvan tog otoka i/ili kojima nedostaje učenika za popunjavanje pojedinih programa, poticat će se ulaganja u promotivne kampanje, osiguravanje adekvatnog subvencioniranog smještaja i prehrane te stipendije za učenike u pojedinim deficitarnim zanimanjima.

Radi bolje povezanosti sustava obrazovanja i tržišta rada na otocima te kako bi se povećale mogućnosti za učenike da nakon školovanja brzo pronađu posao i ostanu na otoku poticat će se povezivanje teorijskog i praktičnog dijela programa obrazovanja/strukovnog kurikuluma u školi i kod poslodavca, zapošljavanje i smještaj. Za razvoj škola na otocima nužna je povezanost s lokalnom zajednicom pa će se poticati provedba izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti i projekata ujedno i kako bi škole doprinijele obogaćivanju otoka sadržajima za mlade te kako bi se učenici aktivirali u društveno korisnim programima i razvili svijest o otočnoj sredini i identitetu. Osim mladih u učeničkoj dobi nužno je poticati i cjeloživotno obrazovanje odraslih na otocima kroz programe unaprjeđenja digitalnih kompetencija te prekvalifikacije za deficitarna zanimanja kako bi se preduhitrio problem nedostatka radne snage i nezaposlenosti na otocima.

Znanost – na otocima je nužno stvoriti infrastrukturne, tehničke i organizacijske preduvjete za stvaranje znanstvenih, odnosno znanstveno-nastavnih radnih mjesta čime bi se mlade ljude potaknulo na povratak na otok nakon završetka fakulteta. Prvenstveno je potrebno poticati povezivanje znanstvenih organizacija i gospodarstvenika na otoku radi razvoja inovacija, pametne specijalizacije i komercijalizacije znanstvenih saznanja. Također, poticati će se osnivanje i rad podružnica postojećih i novih znanstvenih organizacija te osnivanje istraživačkih centara na samim otocima koji u fokusu svog znanstvenog i istraživačkog rada imaju otočnu resursnu osnovu. Poticati će se znanstvena sinergija kroz mogućnosti otvaranja sveučilišnih programa na otocima, odnosno poslovne suradnje s jedinicama lokalne samouprave i sveučilišta koji bi djelovali kao ispostava na otoku i na taj način pružali mogućnost visokoškolskog obrazovanja na otoku.

Stambeno zbrinjavanje - u cilju sprečavanja depopulacije i iseljavanja s područja otoka potrebno je poticati programe stambenog zbrinjavanja na otocima stavljanjem u funkciju postojećeg stambenog fonda ili gradnjom novih stanova te otkupom ili davanjem istih u najam otočanima po povlaštenim uvjetima (najam s pravom otkupa, uvođenje koncepta pametnih naselja za mlade i sl.). Zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, visokih cijena građevinskog zemljišta i viših troškova gradnje na otocima potrebno je razvijati programe društveno poticane stanogradnje prilagođene otočnim potrebama. Posebno je nužno poticati stambeno zbrinjavanje deficitarnih kadrova zaduženih za pružanje javnih usluga, poput odgajatelja, medicinskog osoblja i obrazovnih djelatnika, znanstvenika i stručnjaka te mladih obitelji na otocima.

Civilno društvo – organizacije civilnog društva na otocima imaju ključnu ulogu u zagovaranju tema od javnog interesa, a djeluju i kao pružatelji socijalnih usluga, kreatori društvenih sadržaja te kao katalizatori zapošljavanja i socijalne kohezije na lokalnim razinama s ciljem jačanja otočne zajednice. Organizacije civilnog društva najveći su pokretači društvenog poduzetništva čiji će se razvoj na otocima posebno poticati kako bi se omogućilo pronalaženje odgovarajućih i inovativnih rješenja za postojeće socijalne i ekonomske probleme lokalnih otočnih zajednica. Stoga je nužno ulagati u aktivnosti izgradnje kapaciteta civilnog društva za sudjelovanje u društvenom razvoju, i kroz zapošljavanje u neprofitnom sektoru, te poticati građanstvo na aktivno sudjelovanje kroz uključivanje u programe razvoja lokalne zajednice. Potrebno je provoditi aktivnosti povećanja vidljivosti organizacija civilnog društva i njihovog javnog utjecaja te dati

podršku društvenim inovacijama i projektima koji doprinose obogaćivanju otočnog prostora društvenim sadržajima.

7.2. Prioritet 2. Održivi razvoj otočnog gospodarstva

Održivi otočni razvoj podrazumijeva gospodarski i društveni rast usklađen s ekosustavima u kojima djeluje pa je kao takav i dugoročno održiv. Stoga je otočni razvoj nužno poticati aktivnostima koje optimalno kombiniraju ekonomska, tehnološka, socijalna i okolišna rješenja utemeljena na integriranom i pametnom upravljanju infrastrukturom i prirodnim resursima.

Za unaprjeđenje poduzetničkog okruženja i rast konkurentnosti otočnog gospodarstva potrebno je prethodno osigurati osnovne preduvjete poput uređenja komunalne infrastrukture (vodoopskrba i odvodnja), izrade nove geodetske izmjere (rješavanje zemljišnih knjiga, komasacija, granice pomorskog dobra, imovinsko-pravni odnosi), ali i stavljanja u funkciju neiskorištene imovine u državnom vlasništvu. Važnost osiguravanja kvalitetne infrastrukture za vodoopskrbu i odvodnju, kao sastavnog dijela poduzetničke infrastrukture, naročita je u ljetnim mjesecima kada je pritisak najveći zbog utjecaja turizma. Zemljišne knjige na otočnom području potrebno je urediti kako bi se uspostavila sigurnost u pravnom prometu nekretnina i zaštita prava upisanih u registre, ali i zato što se podaci o izmjerenom području koriste i u mnogim drugim djelatnostima kao što su: kartografija, GIS, graditeljstvo, arhitektura, urbanizam i prostorno planiranje, agronomija, šumarstvo, promet, telekomunikacije, radiokomunikacije i sl. Razvoj otočnog gospodarstva i investicije na otocima često otežavaju složeni imovinsko-pravni odnosi, a velik gospodarski potencijal leži i u neiskorištenoj državnoj imovini na otocima.

Kako bi otočne gospodarske aktivnosti mogle ostvariti veću konkurentnost nužno je pratiti globalne tržišne trendove kao što su: daljnji razvoj proizvoda i usluga, otvaranje novih tržišta, zauzimanje okolišno odgovorne pozicije, razvoj novih komunikacijskih i prodajnih vještina te razvoj novih i inovacija postojećih poslovnih i upravljačkih modela. Razvojem proizvoda i novih komunikacijskih i prodajnih vještina te ulaskom na nova tržišta osigurat će se preduvjeti za povećanje efikasnosti u dopiranju do postojećih, ali i novih ciljnih segmenata krajnjih korisnika. Implementacijom „zelenih“ koncepata na svim organizacijskim razinama poslovanja otvorit će se mogućnost održivog tržišnog

pozicioniranja dok će razvoj novih i inovacija postojećih poslovnih i upravljačkih modela osigurati međusektorsko povezivanje i strateško upravljanje na lokalnoj razini.

Dobro razvijeno poduzetničko i inovacijsko okruženje će generirati kvalitetne i prepoznatljive proizvode i usluge, čime će automatski utjecati i na jačanje gospodarske aktivnosti i konkurentnosti otočnog gospodarstva.

Ovaj prioritet usmjeren je na postizanje sljedećih posebnih ciljeva:

Posebni cilj 2.1. Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva

U svrhu osiguravanja preduvjeta za provedbu kapitalnih i infrastrukturnih projekata na otocima te omogućavanja bržih i transparentnih investicija, provest će se katastarske izmjere i obnoviti podaci o nekretninama u katastru i zemljišnoj knjizi za katastarske općine na otocima. Ujedno će se provedbom katastarskih izmjera i izradom geodetsko tehničke dokumentacije u okviru katastarske izmjere stvoriti preduvjeti za donošenje rješenja o određivanju granica pomorskog dobra od strane nadležnih tijela te za evidentiranje pomorskog dobra u katastru i zemljišnoj knjizi za katastarske općine na otocima. Navedenim će se osigurati pravna sigurnost vlasnika i investitora u prometu nekretnina, ubrzati procesi ulaganja te poboljšati funkcioniranje tržišta nekretnina, omogućiti kvalitetnije upravljanje nekretninama (u vlasništvu države, jedinica lokalne samouprave i u vlasništvu pravnih i fizičkih osoba), povećati mogućnost korištenja sredstava iz fondova Europske unije te osigurati kvalitetniji život građana na otocima i razvoj otoka u cjelini.

Pomorsko dobro definirano je kao opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku, koje ima njenu osobitu zaštitu, te je stoga nužno osigurati jasan, transparentan i cjelovit model upravljanja pomorskim dobrom kroz jasno određenje zakonskih i podzakonskih akata kojima se uređuje upravljanje pomorskim dobrom. Davanjem pomorskog dobra u koncesiju potiče se razvijanje i obogaćivanje turističke ponude te razvoj pomorskih djelatnosti na otocima (primjerice luka nautičkog turizma, marikulture i ribarstva). Stoga će se u budućem razdoblju pristupiti razvoju koncesijskih modela kao i smjernica i planova davanja koncesija u svrhu povećanja gospodarske aktivnosti i kvalitetnije zaštite pomorskog dobra na otocima.

Ovim posebnim ciljem poticati će se uspostava poduzetničke infrastrukture i pratećih programa za razvoj otočnog gospodarstva, uspostava i priključivanje lancima vrijednosti, razvoj inovacija te pametne specijalizacije kroz povezivanje poslovnog i znanstveno-istraživačkog sektora. U svrhu stvaranja poticajne poduzetničke klime i jačanja poduzetničkih kapaciteta na otocima ovim Nacionalnim planom podržat će se stavljanje u funkciju poduzetničkih inkubatora i coworking prostora, njihovo umrežavanje i pametno uključivanje te osnivanje i rad poduzetničkih potpornih institucija. Posebna pažnja posvetit će se razvoju zadrugarstva, inovacijskih klastera i drugih oblika umrežavanja te uvođenju naprednih tehnoloških rješenja u svim segmentima otočnog gospodarstva, kao i razvoju proizvoda i usluga više dodane vrijednosti, vodeći računa o njegovanju tradicionalnih otočnih gospodarskih djelatnosti.

Tradicionalne otočne djelatnosti u najvećoj su mjeri koncentrirane na ribarstvo, vinogradarstvo, maslinarstvo i stočarstvo, a od tradicionalnih industrija najizraženije su brodogradnja i eksploatacija mineralnih sirovina na otocima (kamen i sol). Daljnji gospodarski razvoj otočnog područja zahtijeva aktivnosti koje će doprinijeti uspješnom održavanju ključnih djelatnosti kao i njihovom unapređivanju, inoviranju i povećanju prihodovnosti, konkurentnosti, atraktivnosti i održivosti na otočnom području te je potrebno osigurati njihovo prilagođavanje tržišnim trendovima kroz veću primjenu IKT-a i inovacija. Tradicionalne djelatnosti predstavljaju važan čimbenik gospodarskog razvoja otoka te ih kao takve Zakonom o otocima podupire i država. Zakonom o otocima potiče se i podupire održivi razvoj otoka i kroz projekte koji se provode u skladu s jednom ili više odrednica Pametnog otoka, između ostalih, diverzificiranjem otočnog gospodarstva iskorištavanjem posebnosti otoka u stvaranju novih i inovativnih lokalnih djelatnosti te uvođenjem i korištenjem naprednih tehnologija radi osiguranja optimalnog upravljanja i korištenja lokalnih resursa i infrastrukture kroz različite poslovne modele. Dobar primjer inovativnog pristupa tradicionalnim djelatnostima na otocima su mini-uljare te njihova montaža na brodove koji bi dolazili u luke tijekom prerade maslina, što je naročito iskoristivo u slučaju malih i udaljenih otoka.

U sektoru poljoprivrede i stočarstva na otocima posebna pažnja posvetit će se poticanju ekološke proizvodnje i stvaranju proizvoda dodane vrijednosti kroz uzgoj autohtonih sorti poljoprivrednih kultura manje osjetljivih na nedostatak vlage te očuvanje i uzgoj izvornih pasmina. Pritom će se podržati i obnova tzv. „starih lokvi“ koje predstavljaju

povijesnu tradiciju korištenja pitke vode za potrebe stočarstva. Poticati će se mjere za efikasnije planiranje i nadzor poljoprivredne proizvodnje, kao i agrotehničke mjere prilagođene klimatskim promjenama. Tako će se, radi jačanja otpornosti na sušna razdoblja te povećanja isplativosti i produktivnosti otočne poljoprivrede poticati razvoj ekološki i ekonomski prihvatljivih sustava navodnjavanja. U sektoru ribarstva otočne ribare će se poticati na održivi način ribolova uz očuvanje morskih bioloških resursa, primjenu inovativnih tehnika te osuvremenjivanje opreme na ribarskim plovilima. U otočnim sredinama gdje je ribarstvo razvijenije podržat će se ulaganja u lučku infrastrukturu za prihvrat ribarskih brodova. Osim toga, važno je poticati i osnaživati djelatnost akvakulture te industriju prerade ribe na otocima. U svrhu ekonomske održivosti te kako bi se stvorile nove mogućnosti prihoda u otočnom ribarstvu, poticati će se povezivanje s drugim gospodarskim sektorima, poput turizma. Poseban naglasak nužno je staviti na djelatnosti kamenarstva i male brodogradnje koje imaju dugu povijest na otocima te predstavljaju dio otočnog identiteta u sredinama u kojima egzistiraju. Osim ekonomskog potencijala stvaranja visoko vrijednih proizvoda, njihovu važnost za otočni razvoj dodatno naglašava postojanje strukovnih obrazovnih programa na samim otocima vezano uz klesarstvo, odnosno brodogradnju, pa je te djelatnosti nužno i dalje poticati, ujedno i kako bi se mlade motiviralo za ostanak na otoku. Primjenom pametnih i održivih tehnologija i inovacija u tradicionalnim djelatnostima omogućit će se stvaranje novih mogućnosti u poslovanju otočnih gospodarstvenika, ali i potaknuti rast inovativnih MSP-ova i novoosnovanih poduzeća te će se olakšati pristup tržištima i brojnim izvorima financiranja.

Inovacije - tradicija je svakako temelj održivog razvoja, ali su inovacije nužne kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na nov i tržišno konkurentan način. Jedan od primarnih ciljeva EU politika je poticanje procesa pametne specijalizacije kao novog koncepta inovacijske politike kojim se potiče povezivanje gospodarstva sa znanstvenim i istraživačkim centrima radi unaprjeđenja održivog i regenerativnog društvenog i gospodarskog razvoja temeljenog na konkurentnim prednostima određenog područja. Razvoj poduzetničkog okruženja na specifičnom otočnom području i uz trenutno dostupne resurse, moguć je upravo kroz značajnija ulaganja u inovacije. Inovacije ubrzavaju i unaprjeđuju proizvodnju kroz razvoj novih proizvoda i usluga, primjenu novih tehnologija, poboljšanje poslovnih procesa i modela upravljanja te su kao takve

nužne za stvaranje boljih radnih mjesta, očuvanje resursa i bioraznolikosti, smanjenje nepovoljnog utjecaja na okoliš i unaprjeđenje kvalitete života, stoga ih je nužno poticati u svim sektorima važnima za otočni razvoj. Otočno gospodarstvo nije dovoljno uspješno u pretvaranju svoje izvrsnosti u idejama u utrživa dobra i usluge. Potrebne su nove politike inovacija koje će povezivati dionike u proizvodnom i uslužnom, ali i javnom, civilnom i okolišnom sektoru, poput ulaganja u digitalizaciju poslovanja malih i srednjih poduzetnika, digitalne inovacijske centre, potpore za inovacijske klastere, ulaganja u infrastrukturu za istraživanje, razvoj i inovacije, istraživačke centre, materijalnu i nematerijalnu imovinu mikro, malih i srednjih poduzeća i drugo. Time bi se potaknuo puno brži razvoj i komercijalizacija proizvoda i usluga, kao i veća konkurentnost, održivost i otpornost otočnih gospodarstvenika na izazove na domaćem i na globalnom tržištu, a sve u cilju promocije gospodarstva temeljenog na plavom i zelenom rastu.

Poticanje razvoja zadrugarstva i drugih oblika udruživanja – zadruge djeluju u svim sektorima globalne ekonomije, a značajnu ulogu imaju u oživljavanju životnog standarda, povećanju zaposlenosti i jačanju gospodarskog razvoja. Stvaranje zadruga i drugih oblika udruživanja poput organizacija proizvođača na otočnom području posebno će se poticati zbog smanjenja zapreka koje ograničavaju manje otočne zajednice i poslovne subjekte. Udruživanjem se postiže okrupnjavanje proizvodnje te omogućava malim proizvođačima lakši plasman na tržištu, a ujedno se mogu smanjiti određeni operativni troškovi te je moguće ostvariti sufinanciranje iz EU fondova. Udruživanjem u zadrugu postići će se veća kolektivna snaga u pregovaranju, olakšati pristup potrebnim informacijama i znanjima te tako povećati efikasnost i konkurentnost, dok će međusobno učenje novih vještina i tehnologija pridonijeti kvaliteti i vrijednosti proizvoda članova zadruge. Udruživanje u zadrugu otvorit će malim poduzetnicima mogućnost izlaska na nova tržišta, proširenje proizvodnje, poboljšanje profitabilnosti i kvalitete proizvoda te osiguravanje novih radnih mjesta. Ideja suradnje stara je koliko i ljudsko društvo. Uspostavljanje lokalnih partnerstava uglavnom se odnosi na usitnjene inicijative koje su često unaprijed osuđene na propast, posebice u malim otočnim sredinama, jer im nedostaje snaga, uvjerljivost i povjerenje zajednice, stoga će upravo povezivanje i razvoj kulture suradnje imati presudnu važnost za opstanak otočnih lokalnih partnerstava. Sektorska podijeljenost čest je uzrok problema u gospodarskom razvoju pa je horizontalno, međusektorsko povezivanje kao i okomito, povezivanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija,

osobito važno u ostvarivanju održivog razvoja otočnog područja. Posebno će se poticati umrežavanje, učenje na primjerima dobre prakse, prijenos i razmjena znanja i iskustava, jer će se na taj način od pojedinačnih raznolikih slučajeva stvoriti podloga za uspješnije provođenje aktivnosti usmjerenih na gospodarski razvitak otoka.

Posebni cilj 2.2. Razvoj otočnih proizvoda i usluga

Potencijal za veći gospodarski rast i razvoj otočnog područja svakako treba gledati i kroz povećanje aktivnosti izvoza lokalnih poslovnih subjekata jer su upravo izvozno konkurentni gospodarski subjekti stabilniji u svom poslovanju i imaju tendenciju održivog razvoja. U tom segmentu posebna pažnja posvetit će se razvoju brendiranja otočnih proizvoda i usluga. Uspostavom lanaca vrijednosti i stvaranjem održivog i cjelogodišnjeg turizma postaviti će se ujedno i temelj za promociju otočnih djelatnosti i cjelokupnog potencijala lokalnog gospodarstva.

Otočni proizvodi - kako bi se ostvarila veća prepoznatljivost jedinstvenih otočnih proizvoda na tržištu neophodno je, uz kvalitetnu proizvodnju, logistiku i ostale poslovne procese, osigurati adekvatno brendiranje proizvoda. U okviru sustava kvalitete EU zaštićeni su nazivi proizvoda kod kojih postoji neodvojiva veza između značajki proizvoda i zemljopisnog podrijetla, a štite se kao intelektualno vlasništvo s namjerom sprječavanja njihove zloupotrebe ili neovlaštene upotrebe, budući da one doprinose većem ugledu i tržišnoj vrijednosti proizvoda i usluga. Ovakva zaštita naziva proizvoda pomaže gospodarskom razvoju otoka zadržavanjem radno sposobnog stanovništva i poticanjem obiteljskih gospodarstava te očuvanjem i razvojem specifičnih ili tradicionalnih proizvoda i usluga, koji se dodatno valoriziraju kroz turističku aktivnost. Zakonsku potporu na državnoj razini imaju i tradicijski obrti, umjetničke radionice i radionice za obnovu kulturne baštine te otočne djelatnosti kao što su: lončarstvo i izrada posebnih otočnih suvenira, ekoturizam, kulturni turizam i ostali posebni oblici turističke ponude, a temeljem Zakona o obrtu na nacionalnoj razini dodjeljuje se i znak kvalitete za umjetničke i tradicijske obrte. Na nacionalnoj razini svakako treba spomenuti program „Hrvatski otočni proizvod“ kojim se kroz dodjelu oznake kvalitete valorizira potencijal koji nije isključivo vezan za turizam, već i za izvornost otočnog proizvoda te njegovanje tradicionalne, društvene, gospodarske i proizvodne aktivnosti. Time se potiče

samozapošljavanje, kreativno i inovativno poduzetništvo, zaštita okoliša te navedeno predstavlja dodanu vrijednost otočnom životu.

Kreativne industrije - predstavljaju poseban oblik aktivnosti koje integriraju želju za razvojem duha i intelekta, pri čemu naglasak stavljaju na spajanje kreativnosti i različitih umijeća. Na otočnom području posebno će se poticati raznolikost kreativne industrije, budući da može jamčiti gospodarsku aktivnost tijekom cijele godine, bez većih ulaganja u novu infrastrukturu. Kulturna baština otoka može biti inspiracija za nove poslovne prilike, prvenstveno korištenjem za razvoj novih usluga i proizvoda na otocima u kulturnim industrijama (interpretacijski centri, muzeji, knjižnice, baština, glazba i izvedbene umjetnosti, dizajn, film, fotografija, umjetnički i tradicijski obrti, arhitektura, računalni programi, igre i novi mediji, elektronički mediji, izdavaštvo oglašavanje i tržišno komuniciranje).

Turizam – na otočnom području ima dugu tradiciju i velike razvojne mogućnosti, a ujedno predstavlja i dominantnu gospodarsku djelatnost, koja kao takva ima značajnu ulogu u razvoju i doprinosu cjelokupnom gospodarstvu. Turizam na otocima podrazumijeva raznolike aktivnosti iz kojih proizlaze i posebni oblici turističke ponude zasnovani na prirodnim resursima (zdravstveni turizam, sportski turizam, nautički turizam, ekoturizam, seoski turizam, cikloturizam, lovni i ribolovni turizam, robinzonski turizam i dr.) te posebni oblici turističke ponude zasnovani na društvenim resursima (kongresni turizam, kulturni turizam, gastronomski i enofilski turizam, vjerski turizam i dr.). Upravo raznolik tematski turizam spaja u jedno turističku uslugu i gospodarski proizvod, čime izravno utječe na povećanje dodane vrijednosti kao i na cjelokupan doživljaj otočnih turističkih destinacija. Potrebno je poticati razvoj turizma u održivom smjeru koji neće imati negativan utjecaj na prirodu i lokalnu zajednicu te će generirati dugoročni prihod lokalnoj zajednici.

Posebno je istaknuta važnost razvoja nautičkog turizma, koji će, poštujući načela odgovornog i održivog razvoja, dodatno ojačati turističku aktivnost i biti pokretač razvoja otočnog područja. Nautički turizam na otocima ima izvanredne razvojne pogodnosti, s obzirom na razvedenu obalu s mnogobrojnim prirodno zaštićenim područjima, ugodno podneblje i ostale prirodne privlačnosti. Stoga je nužno poticati razvoj i opremanje luka

nautičkog turizma uz zadovoljenje strogih preduvjeta zaštite prirode i očuvanja okoliša te adekvatnog gospodarenja otpadom s brodova.

Potencijal za daljnju diverzifikaciju turizma leži i u jačanju uloge zdravstvenog turizma koji na otocima s obzirom na njihovu prirodnu osnovu (more, mediteranska klima i sl.) ima velike mogućnosti. Zbog ubranog načina života i poodmaklog procesa starenja stanovništva u zemljama visokog standarda življenja, sve je veća potražnja za ovim vidom turizma pa je nužno na otocima poticati razvoj specijaliziranih zdravstvenih usluga i s time povezane turističke djelatnosti.

Gastroturizam je vrlo važan dio turističke ponude, a na otocima je posebno usmjeren na tradicionalne namirnice, od kojih su neke i zaštićene kao jedinstveni i prepoznatljivi proizvodi, pa je važan i zbog potencijala sinergije sa sektorom poljoprivrede, stočarstva i ribarstva na otocima. Osim u svom izvornom obliku, gastroturizam na otocima vrlo često je zastupljen u projektima koji spajaju gastronomski i kreativni turizam, kroz učenje i način pripreme te ujedno i stvaranje kreativnog turističkog iskustva koje se izravno odnosi na specifičnosti otočnih destinacija. Otočne gastro manifestacije poticat će se s ciljem predstavljanja otočnog područja kroz njihova karakteristična jela, što će adekvatnom promocijom navedenoga rezultirati povećanjem broja posjetitelja i jačanjem dodane vrijednosti otočnih lokaliteta. Vrijedi naglasiti da je Mediteranska prehrana na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa upisana na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne baštine čovječanstva.

Dodanoj turističkoj vrijednosti otočnog područja svakako doprinose i brojna kulturna dobra, kulturno-povijesne urbane i ruralne cjeline, arheološka nalazišta, povijesne utvrde, palače, sakralne i etnološke građevine, kao i bogatstvo kulturnog krajolika, što čini temelj za razvoj kulturnog turizma. Brojne kulturne manifestacije doprinose unapređenju destinacijskog imidža, a ovakvim oblikom turističke aktivnosti, kroz predstavljanje lokalnih otočnih posebnosti i običaja, privući će se veći broj posjetitelja iz zemlje i inozemstva.

Razvoj turizma mora biti popraćen ulaganjima u povećanje kvalitete izgrađenog prostora te kvalitete i standarda smještajnih objekata, infrastrukturu posebnih oblika turističke ponude, prometnu infrastrukturu i poboljšanje prometne povezanosti, komunalnu i IKT

infrastrukturu, zaštitu okoliša i prirode, što je obrađeno kroz druge prioritete u ovom aktu strateškog planiranja.

7.3. Prioritet 3. Pametno i održivo upravljanje otočnim resursima i okolišem

Kako bi se očuvala posebnost otočnog prostora od izuzetne je važnosti osiguravanje održivog korištenja i upravljanja njegovim resursima. Pod otočne resurse spadaju svi materijalni i nematerijalni resursi koji služe održivom korištenju otočnog okoliša te očuvanju otočnog načina života i identiteta. Održivo korištenje otočnih resursa podrazumijeva uspostavu ravnoteže između aktivnosti za unapređenje kvalitete života otočnog stanovništva i očuvanja okoliša kao prirodnog dobra o kojem ovise sadašnje i buduće generacije. Samoodrživost svih hrvatskih otoka glavni je cilj čijem će se ostvarenju težiti u budućem vremenskom razdoblju. Naročito je bitno u najvećoj mogućoj mjeri očuvati netaknute otočne prirodne površine, odnosno svugdje gdje je to moguće poticati brownfield investicije. Otočne brownfield lokacije ključne su za ostvarivanje održivog razvoja bez značajnijeg narušavanja netaknute prirode. Prenamjenom postojećih, uglavnom derutnih i zapuštenih objekata, u konačnici će se osigurati očuvanje prirodnih posebnosti otočnog krajolika.

Posebno će se poticati ulaganja u zelenu infrastrukturu koju Europska komisija definira kao mrežu prirodnih, poluprirodnih područja i zelenih prostora koja pruža usluge ekosustava pri čemu se potiče dobrobit ljudi i kvaliteta života. Primjena zelene infrastrukture na otocima ostvarit će višestruke koristi: okolišne (očuvanje biološke raznolikosti, prilagodba klimatskim promjenama, poboljšanje kvalitete zraka, vode, tla), društvene (zdravlje ljudi, unaprjeđenje kvalitete života kroz provođenje slobodnog vremena na otvorenom, edukaciju) i gospodarske (ušteta u troškovima energije, stvaranje radnih mjesta, rast cijena nekretnina), čime će biti zadovoljen i koncept održivog razvoja.

Osim zelenih prostora, zelena infrastruktura podrazumijeva i tzv. plavu infrastrukturu, koja uključuje urbanu odvodnju, akumulaciju slatkovodnih resursa i dr., te će se kao takva poticati kao jedna od prioritetnih opcija prilikom izgradnje ili rekonstrukcije vodnogospodarskih objekata, primjerice u vidu zelenih kazeta ili jama za odvodnju

oborinskih voda te sustava prikupljanja kišnice koja se naknadno reciklirana može koristiti upravo za održavanje elemenata zelene infrastrukture na otocima, naročito u ljetnim mjesecima kada su prisutna sušna razdoblja s nedostatkom vode.

Voda predstavlja ključan resurs na otocima, kako za svakodnevne potrebe lokalnog stanovništva tako i za kontinuirano odvijanje gospodarskih aktivnosti, posebice u ljetnim mjesecima, stoga je nužno osigurati njenu neprekidnu dostupnost. Kako bi se stvorili preduvjeti za izjednačavanje kvalitete života na otocima važno je poticati aktivnosti usmjerene na sanaciju postojeće i izgradnju nove komunalne infrastrukture, koja trenutno na većini otoka nije zadovoljavajuća. Smanjit će se stvaranje otpada i potaknuti odvajanje otpada na kućnom pragu, a adekvatnim gospodarenjem svim vrstama otpada, uključujući i morski otpad, osigurat će se preduvjeti za njegovo ponovno korištenje na principima kružnog gospodarstva. U svrhu samoodrživosti otoka uz smanjenje ekološkog otiska poticat će se primjena pametnih i energetske učinkovitih rješenja u gospodarstvu, zgradarstvu, prometu te pružanju komunalnih usluga. Podržat će se inicijative energetske tranzicije otoka prema upotrebi obnovljivih izvora energije, alternativnih goriva i čiste energije.

Otoci su zbog svojih prirodnih i vremenskih uvjeta osjetljivi na utjecaj prirodnih prijetnji poput šumskih požara i suša, jer lako zapaljiva mediteranska vegetacija te vrlo sušna i vruća razdoblja ljeti pogoduju nastanku i brzom širenju šumskih požara. Nestašica vode i prometna izoliranost otežavaju suočavanje s takvim pojavama, pa će se poticati mjere prevencije i ublažavanja razmjera eventualnih budućih šteta koje prirodne prijetnje mogu uzrokovati okolišu i gospodarstvu otoka. Uz sve navedeno nužno je promicati aktivnosti podizanja svijesti otočnog stanovništva o zaštiti prirode i okoliša kao i važnosti minimiziranja ljudskog utjecaja na nastajanje klimatskih promjena, kako bi njihove posljedice u budućnosti bile što blaže. Osim prirode i okoliša važno je poticati očuvanje i valorizaciju kulturne baštine i kulturnog krajolika te svih materijalnih i nematerijalnih sastavnica koje tvore otočni identitet, kao i razvoj društvenih sadržaja, promociju kulture, rekreacije i zdravog načina života otočne zajednice osiguravanjem adekvatne infrastrukture.

Ovaj prioritet usmjeren je na postizanje sljedećih posebnih ciljeva:

Posebni cilj 3.1. Povećanje dostupnosti komunalne infrastrukture i unapređenje sustava održivog gospodarenja otpadom

Ovim posebnim ciljem poticati će se aktivnosti koje će otočnom stanovništvu i gospodarskim subjektima omogućiti opskrbu vodom namijenjenoj za ljudsku potrošnju te priključenje na javni vodoopskrbni sustav, sustav javne odvodnje te ostale sustave za ekološko tretiranje otpadnih voda. Posebno će se poticati ulaganja u alternativne i inovativne sustave opskrbe vodom, posebice one koji će se pokretati iz obnovljivih izvora, ekološki prihvatljivije sustave odvodnje, sustave pročišćavanja otpadnih voda koji će za cilj imati ponovnu upotrebu obnovljene vode te infrastrukturu za gospodarenje otpadom kao preduvjeta za ponovno korištenje otpada na principima kružnog gospodarstva.

Vodoopskrba i odvodnja – većinu naseljenog otočnog područja karakterizira ograničena dostupnost vode namijenjene za ljudsku potrošnju, stoga ona predstavlja ključan resurs kojega je potrebno osigurati kako bi se poboljšala kvaliteta života otočnog stanovništva, ali i uvjeti za djelatnost otočnih gospodarstvenika te kako bi se smanjio razvojni jaz između otočnih i obalnih područja.

Nužno je poticati razvoj vodoopskrbnog sustava kroz instalaciju, rekonstrukciju i sanaciju podmorskih vodoopskrbnih cjevovoda te izgradnje novih i rekonstrukcije postojećih komunalnih vodnih građevina (vodozahvata, vodosprema, magistralnih cjevovoda, pripadajućih građevina vodoopskrbne mreže). Ulaganja će biti usmjerena i na izgradnju vodovodne mreže na samim otocima te osiguravanje priključaka za kućanstva i gospodarstvenike. Na otocima na kojima su ulaganja u dovod vode podmorskim cjevovodima neisplativa, nužno je okrenuti se alternativnim načinima opskrbe vodom namijenjenoj za ljudsku potrošnju, poput desalinizatora, naročito onih koji se pokreću iz obnovljivih izvora energije. Poticati će se sustavi za pročišćavanje i ponovnu uporabu reciklirane otpadne vode i izgradnja infrastrukture za transport ponovno upotrijebljene vode s mjesta njenog nastajanja do lokacija na kojima je potrebna. Ponovno upotrijebljena voda svoju primjenu može naći u industriji, poljoprivredi, održavanju javnih površina i kućanstvima, a poticati će se i testiranje tehnoloških rješenja koja takvu vodu dovode do razine koja je zdravstveno ispravna za ljudsku potrošnju. Ponovno upotrijebljena voda nameće se kao ekonomično i ekološki prihvatljivo rješenje te je kao takva posebice korisna u područjima gdje potražnja za vodom premašuje opskrbu njome.

Ulaganja u sustav javne odvodnje prvenstveno podrazumijevaju aktivnosti izgradnje, rekonstrukcije ili sanacije građevina sustava javne odvodnje, uključujući i sustave za pročišćavanje otpadnih voda. Osim razvoja sustava javne odvodnje, poticat će se primjena individualnih sustava kao što su primjerice kompostni sustavi, naročito na onim otocima gdje sustav javne odvodnje nije razvijen. Upotreba kompostnih sustava u odvodnji predstavlja ekološki prihvatljivije rješenje i potencijalnu zamjenu za polupropusne septičke jame koje se koriste na otocima na kojima nema razvijene kanalizacijske mreže. Primjenom kompostnog sustava otpad se tretira na mjestu nastanka pa se time umanjuje potreba za izgradnjom sustava javne odvodnje i sustava za pročišćavanje voda. Sustav vodoopskrbe i odvodnje na otocima razvijat će se primjenom pametnih rješenja s ciljem smanjenja troškova distribucije vode, dugoročne održivosti komunalne infrastrukture i energetske učinkovitosti.

Gospodarenje otpadom podrazumijeva djelatnosti sakupljanja, prijevoza, oporabe, uključujući razvrstavanje, i zbrinjavanja otpada, uključujući nadzor nad obavljanjem tih djelatnosti, nadzor i mjere koje se provode na lokacijama na kojima se zbrinjavao otpad te radnje koje poduzimaju trgovac otpadom i posrednik u gospodarenju otpadom i predstavlja jednu od ključnih razvojnih potreba na otocima. Otočni sustav gospodarenja otpadom potrebno je unaprijediti kako bi se smanjila količina otpada i onečišćenje prostora otpadom te povećao stupanj odvajanja otpada. Prvenstveno je potrebno poticati aktivnosti jačanja svijesti i informiranja lokalnog stanovništva i posjetitelja o važnostima pravilnog sortiranja otpada na sabirnim mjestima, kako bi se isti mogao reciklirati i dalje koristiti. Za adekvatno gospodarenje otpadom nužno je poticati pametno gospodarenje otpadom na načelima kružnog gospodarstva. U tu svrhu, potrebno je slijediti red prvenstva gospodarenja otpadom gdje je na prvom mjestu sprječavanje nastanka otpada, a koje uključuje kućno kompostiranje i Centre za ponovnu uporabu.

Također, nužna je i nabava odgovarajućih spremnika za sortiranje otpada, izgradnja reciklažnih dvorišta i/ili nabava mobilnih reciklažnih dvorišta te prilagodba postojeće ili izgradnja nove lučke infrastrukture za prihvat specijaliziranih i/ili višenamjenskih plovila kojima se razvrstani otpad s otoka otprema na daljnju obradu. Podržat će se primjena inovativnih rješenja na otocima kojima se tretira biorazgradivi otpad i dalje koristi u poljoprivredne svrhe, poput kompostana. Na pojedinim otocima izražen je i problem ilegalnih odlagališta otpada pa će se poticati mjere prevencije nastanka i sanacije

ilegalnih odlagališta. S razvojem nautičkog turizma sve više se ističe problem otpada iz mora pa je važno u lukama unaprijediti sustav za prihvat otpada s brodova kako bi se spriječilo da se štetne i opasne tvari s brodova ispuštaju u more. Također, poticat će se mjere prikupljanja i zbrinjavanja morskog otpada primjenom okolišno prihvatljivih praksi kao što su provođenje akcija čišćenja uključujući i primjenu suvremenih i inovativnih tehnologija. U tom segmentu poticat će se i povezivanje sa sektorom brodogradnje kroz izgradnju ili prenamjenu plovila za čišćenje mora.

Posebni cilj 3.2. Razvoj i poticanje izgradnje sustava obnovljivih izvora energije, uporabe čiste energije i energetske učinkovitosti

Ovim posebnim ciljem podržavaju se aktivnosti izgradnje i unaprjeđenja elektroopskrbne mreže na otocima te poticanja proizvodnje primarne energije iz obnovljivih izvora kako bi se omogućila veća sigurnost u opskrbi električnom energijom, povećanje energetske učinkovitosti u gospodarstvu, zgradarstvu, prometu i kućanstvima radi uštede energije te korištenje alternativnih goriva u otočnom prometu kako bi se smanjilo onečišćenje okoliša ispušnim plinovima iz motornih vozila i plovila. U cilju što veće autonomije otoka u opskrbi energijom i smanjenja ekološkog utjecaja poticat će se inicijative prema energetske tranziciji otoka ka korištenju čistih izvora energije. Uz uvođenje složenih tehničkih rješenja u korist energetske učinkovitosti na otocima nužno je paralelno provoditi aktivnosti usmjerene na jačanje svijesti otočnog stanovništva o mogućnostima korištenja energetske učinkovitijih rješenja i prednostima korištenja obnovljivih izvora energije. Poticat će se i participacija stanovništva kroz energetske zadruge s ciljem učenja i prijave projekata usmjerenih na obnovljive izvore energije.

Opskrba električnom energijom – na otocima se opskrba električnom energijom dominantno osigurava „uvozom“ s kopna putem distribucijske i prijenosne mreže koja uključuje podmorske kabele, nadzemne vodove, kabele i transformatorske stanice. Svi korisnici na otocima imaju pravo na distribuciju električne energije i pristup mreži pod jednakim uvjetima kao korisnici na kopnu. Nužno je poticati aktivnosti revitalizacije kapitalnih objekata distribucijske i prijenosne mreže uz osiguranje energetske učinkovitosti sve dok se ne stvore preduvjeti za uspostavu samodostatnih izvora energije na samim otocima. Posebno je važno zamijeniti podmorske kabele koji su pri kraju životnog vijeka što na nekim otocima uzrokuje povremene gubitke struje, a može dovesti

i do dugotrajnijeg prekida u opskrbi električnom energijom. Također, svugdje gdje je moguće poticati će se uspostava pametnih rješenja u sustavima opskrbe električnom energijom.

Obnovljivi izvori energije – trenutno nemaju značajan udio u energetici na hrvatskim otocima, iako imaju veliki potencijal. Hrvatski otoci zbog svojih prirodnih karakteristika i geografskog položaja posjeduju resurse koje je moguće iskoristiti za proizvodnju čiste energije (energija vjetra, sunčeva energija, energija valova, energija biomase). Otočni zahtjevi za energijom sve su veći, najvećim dijelom zbog rastućeg sektora turizma. S obzirom na povećanu potražnju u ljetnim mjesecima koja može dovesti do poteškoća u opskrbi električnom energijom, nužno je poticati korištenje obnovljivih izvora i na taj način omogućiti dodatnu sigurnost u opskrbi energijom. Pučinski otoci i slabije naseljeni otoci su u posebno nepovoljnom položaju u segmentu adekvatne opskrbe električnom energijom s kopna, s obzirom na visoke troškove investitora prilikom izgradnje i održavanja infrastrukture koji uvelike premašuju koristi, stoga je na takvim otocima potrebno ulagati u obnovljive izvore energije kao dugoročno rješenje kojim bi se osigurala trajna opskrba energijom i povećala energetska autonomija otoka uz smanjivanje negativnih utjecaja na okoliš.

Energetska učinkovitost – podrazumijeva uporabu manje količine energenata te će se kao takva poticati u gospodarstvu, zgradarstvu, prometu, pružanju komunalnih usluga, ali i kućanstvima na otocima. Mjere energetske učinkovitosti bit će usmjerene na smanjenje energetske potrebe zgrada, povećanje učinkovitosti sustava grijanja, hlađenja i ventilacije, kao i učinkovitosti sustava rasvjete i ostalih trošila, uključujući i korištenje obnovljivih izvora energije. U segmentu energetske učinkovitijeg grijanja i hlađenja na otocima poticati će se veća primjena dizalica topline koje koriste morsku vodu.

Energetska učinkovitost u prometu – s ciljem smanjenja emisije stakleničkih plinova, nužno je poticati projekte povećanja energetske učinkovitosti prometnih sustava te korištenje energetske učinkovitijih i ekološki prihvatljivijih prijevoznih sredstava te modela mobilnosti na otocima (primjerice dijeljeni transport). U cilju doprinosa dekarbonizaciji prometnog sustava, u otočnom javnom prijevozu posebno će se poticati upotreba vozila na alternativna goriva te će se osigurati mreža punionica za motorna vozila i plovila u otočnim naseljima i lukama.

Pametna javna rasvjeta – na otocima postoji potreba za ulaganjem u javnu rasvjetu, uvođenjem nove te rekonstrukcijom i poboljšanjem postojeće javne rasvjete. Navedeno će se ostvariti korištenjem energetski učinkovitih izvora svjetla, projektiranjem javne rasvjete u skladu s novim normama, izbjegavajući svjetlosno onečišćenje, učinkovitim upravljanjem javnom rasvjetom, boljim praćenjem troškova i potrošnje energije te redovitim održavanjem. Osim standardnih funkcija javne rasvjete poticat će se korištenje pametnih rješenja kao što su: mjerenje onečišćenja i kvalitete zraka, razine buke, raspoloživosti parkinga, signaliziranje popunjenosti spremnika za otpad, praćenje brojnosti ljudi i prometa, spajanje putem Wi-Fi veze, mogućnost punjenja baterija te prikupljanje i obrada ostalih podataka u stvarnom vremenu.

Posebni cilj 3.3. Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i jačanje otpornosti na klimatske promjene

S ciljem očuvanja otoka i mora koje ih okružuje ovim posebnim ciljem podržat će se aktivnosti zaštite prirode i okoliša te očuvanja bioraznolikosti, georaznolikosti i krajobrazne raznolikosti. Poseban naglasak staviti će se na očuvanje i unaprijeđenje upravljanja postojećim zaštićenim područjima na otocima. S obzirom na sve veće pritiske na morski okoliš (biološke, fizičke te pritiske hranjivim i opasnim tvarima, otpadom i bukom), posebna pažnja usmjerit će se na prepoznavanje pojedinih vrijednih morskih područja, kako bi se izradile smjernice za njihovu zaštitu. U segmentu utjecaja klime i klimatskih promjena poticat će se aktivnosti prevencije štetnog utjecaja klimatskih promjena te jačanja otpornosti otočnog stanovništva i ekosustava na prirodne prijetnje.

Zaštita prirode i okoliša – otočno područje se odlikuje velikim bogatstvom krajolika i vrsta. Posebno vrijedan resurs predstavlja Jadransko more koje je zbog urbanizacije i širenja naselja duž jadranske obale te sve većeg razvoja turizma, a posebice nautičkog turizma, pod velikim rizikom od onečišćenja. U svrhu sprječavanja onečišćenja Jadranskog mora otpadom s plovila potrebno je obnoviti i modernizirati flotu brodova čistača, kao i osigurati dostupnost usluga i opreme za operativno djelovanje, praćenje i analizu kvalitete mora, a osobito za intervencije u slučaju onečišćenja mora velikih razmjera. Onečišćenje mora nema svoje izvorište samo na teritoriju Republike Hrvatske već se pojavljuje nošeno iz zemalja u okruženju pod utjecajem morskih struja. Nužno je stoga provoditi aktivnosti podizanja svijesti među lokalnim stanovništvom na otocima te

poticati prekograničnu i transnacionalnu suradnju u razvoju sustava prevencije i sanacije otpada u moru koji nastaje izvan područja odgovornosti Republike Hrvatske. Upravljanje nacionalnim parkovima i parkovima prirode na otocima nužno je unaprijediti kroz standardizaciju poslovnih procesa, razvoj posjetiteljske infrastrukture i uvođenje energetski učinkovitih tehnologija. Također će se posebna pažnja usmjeriti prema očuvanju ostalih zaštićenih područja u okviru mreže Natura 2000.

Posebna pozornost će se usmjeriti i na zaštitu malih, povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića od neprimjerenog i neplanskog gospodarenja te će se poticati aktivnosti valorizacije prilagođene osjetljivim ekosustavima i tradicionalnim ambijentima na načelima održivog razvoja. Klimatske promjene predstavljaju jednu od najvećih prijetnji bioraznolikosti pa će se na otocima poticati korištenje obnovljivih izvora energije koji su ključni za savladavanje i ublažavanje klimatskih promjena. U očuvanju morskih i kopnenih staništa najveću prijetnju georaznolikosti na otocima predstavlja pritisak uzrokovan ljudskom djelatnošću, posebice eksploatacijom mineralnih sirovina, ilegalnim odlagalištima otpada, otpadom u moru, širenjem građevinskih područja te ilegalnom i neodrživom gradnjom, stoga je nužno u dokumentima prostornog planiranja otočnih općina i gradova osigurati mehanizme zaštite otočnog krajolika uz učinkovit nadzor i funkcionalno uklanjanje građevina te saniranje kontaminiranih područja na otocima.

Zaštita okoliša na otočnom području poticat će se kroz korištenje alternativnih goriva i pametnih tehnologija, adekvatnim gospodarenjem otpadom, poticanjem energetski i ekološki održivih proizvodnih procesa, tranzicijom prema energetski učinkovitijim i za okoliš povoljnijim oblicima prijevoza te korištenjem informacijsko-telekomunikacijske tehnologije zbog smanjivanja fizičkog prometa gdje god je to moguće (rad kod kuće, internetska trgovina, obavljanje poslova s javnom upravom, telemedicina i sl.).

Prilagodba klimatskim promjenama - klimatske promjene, kao jedan od najvećih izazova današnjice, imaju direktne posljedice na gospodarstvo, okoliš i društvo u cjelini. Hrvatski otoci pripadaju Sredozemnoj regiji koja je označena kao klimatski „vruća točka“ s posebno izraženim utjecajima klimatskih promjena. Prirodne nepogode koje nastaju kao posljedica utjecaja klimatskih promjena karakteristične za otoke su najčešće požari i suše, dok porast temperature i porast razine mora predstavljaju postepene klimatske

promjene, a jedne i druge zahtijevaju provedbu mjera kojima bi se umanjio rizik i izbjegle negativne posljedice za gospodarstvo, okoliš i društvo u cjelini. Iznenađne nepogode koje učestalo pogađaju otočna područja su i olujni vjetar i vremenske oluje, koje imaju izrazito jak utjecaj na otočne aktivnosti. Uz rizike na koje negativno utječu klimatske promjene, potrebno je mjere usmjeriti na aktivnosti vezane uz ostale rizike od katastrofa uzrokovanih prirodnim prijetnjama, na katastrofe uzrokovane kemijskim i biološkim prijetnjama te na katastrofe uzrokovane ljudskim djelovanjem. U kontekstu smanjenja rizika od katastrofa uzrokovanih prirodnim prijetnjama nužno je ulagati u izradu dokumenata baziranih na znanstvenim spoznajama poput procjena rizika i dokumenata prostornog uređenja, podizanje svijesti otočana, izgradnju protupožarnih putova, zaštitu i održavanje izvora vode, očuvanje i upravljanje šumama, jačanje infrastrukture te osiguravanje mjera nadzora. Pažnju treba posvetiti i jačanju sposobnosti sudionika civilne zaštite kroz smanjenje vremena reakcije, modernizaciju tehnike, nabavu vozila i plovila, instrumenata i uređaja za zaštitu i spašavanje, medicinske opreme te upotrebu digitalnih tehnologija.

Posebno će se poticati jačanje kapaciteta sustava civilne zaštite na otocima i ulaganja u području prevencije. Poticat će se višesektorski i međunarodni projekti radi razvijanja novih sustava i rješenja te usvajanje novih sposobnosti u borbi protiv šumskih požara i ostalih prirodnih prijetnji. U svrhu borbe protiv šumskih požara poticat će se izrada prostornih planova nove generacije, znanstvena istraživanja i edukacija stanovništva. Operativni kapaciteti podizat će se izgradnjom i obnovom vatrogasnih domova i spremišta, nabavom vatrogasne opreme, tehnike i vozila, a u cilju prevencije ulagat će se u protupožarne sustave nadzora i uređenje požarnih puteva, kao i unapređenje prognoze meteorološke opasnosti od šumskih požara i sustava upozorenja lokalnog stanovništva te domaćih i stranih turista na opasnost od požara raslinja. Posebna pažnja posvetit će se sanaciji terena nakon požara raslinja te pošumljavanju u što kraćem roku kako bi štete od erozije tla, koje nastaju zbog bujičnih poplava i odnošenja čestica tla vjetrom, bile minimalne. Nepovoljni vremenski i klimatski uvjeti mogu imati nepovoljan utjecaj na ekonomiju otoka. Primjerice, na državnoj razini, po štetama od nepovoljnih vremenskih uvjeta Hrvatska je u vrhu europskih zemalja po udjelu šteta u BDP-u. Upravo iz tog razloga, posebno je istaknuta važnost jačanja sustava upozorenja i smanjenja rizika od opasnih vremenskih i okolišnih uvjeta na otocima. Kao mjere prevencije i odgovora na

sušu potrebno je poticati održivi razvoj vodno-komunalne infrastrukture na otocima, odnosno osigurati trajne izvore vode namijenjene za ljudsku potrošnju te upravljati otpadnim vodama na način da se omogući upotreba obnovljene vode, prvenstveno u gospodarske svrhe. U cilju jačanja otpornosti ekosustava i sigurnosti otočana kod pojave ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja, poticat će se mjere edukacije o postupanjima za vrijeme trajanja izvanrednih događaja.

Porast razine mora može se negativno odraziti na obalnu zonu (posebice na otočne sredine s niskom i položenom obalom) i predstavlja prijetnju naseljima, stoga je potrebno ulagati i poticati znanstveno-istraživačke studije kako bi se izradili planovi prilagodbe te sukladno tome ulagati u održiva rješenja ublažavanja posljedica porasta razine mora (održavanje, rekonstrukcija i izgradnja luka, lukobrana obalnih zidova, plaža i sl). Nužno je u dokumentima prostornog planiranja u otočnim općinama i gradovima osigurati mjere ublažavanja i prilagodbe na posljedice klimatskih promjena, ujedno i zato što se promjena namjene zemljišta (iz šumskog u poljoprivredno ili građevinsko zemljište) smatra jednim od značajnih uzroka povećanja emisija stakleničkih plinova.

U području poljoprivrede na otocima nužno je valorizirati i poticati tradicionalne poljoprivredne prakse koje jačaju otpornost ekosustava, staništa i vrsta na klimatske promjene, a u području ribarstva potrebna je prilagodba potencijalno novim uvjetima za bavljenje ribarstvom i akvakulturom u skladu s predviđanjima o povećanju temperature mora, koje može dovesti do porasta brojnosti stranih vrsta i utjecaja na domaće vrste.

Posebni cilj 3.4. Održivo korištenje i revitalizacija ukupnog otočnog prostora, kulturne baštine i otočnog identiteta

Kulturna baština hrvatskih otoka, uz uvjet sustavnog i održivog upravljanja, predstavlja značajan resurs lokalnog razvoja. Mogućnosti održivog korištenja kulturne baštine leže u potencijalu gospodarske valorizacije karakterističnog kulturnog krajolika na otocima koji još uvijek nije dovoljno iskorišten. Kulturna baština na otocima ima svoju ekonomsku sastavnicu, ali je uz to i sastavnica otočnog identiteta te ju je u tom smislu potrebno poticati u budućnosti.

[Revitalizacija i očuvanje kulturnih krajolika](#) – otočni prostor karakterizira raznolikost kulturnih krajolika koji su zbog društvenih i tehnoloških promjena, ali i zapuštanja te

neodgovarajućeg korištenja, podložni stalnim promjenama. Prostornim planiranjem u skladu s prostornim resursima te vodeći računa o zaštiti prostora, prirode, okoliša i kulturne baštine, kao i zaštiti, planiranju i upravljanju krajobrazom, poticat će se uspostava uravnoteženih odnosa između izvornih oblika graditeljske baštine na otocima i suvremenih graditeljskih pojava (uz vrsnoću građenja i oblikovanja, provedbom arhitektonsko-urbanističkih natječaja za najkvalitetnije rješenje i primjenom kriterija kvalitete, posebice za javne zahvate u prostoru, uz strogu kontrolu i selektivnu primjenu novih materijala i konstrukcija) kako bi se očuvala autohtonost otočnog krajolika. Potrebno je očuvati i obnavljati suhozidnu gradnju, koja kao neizostavni dio kulturnog krajolika uvelike utječu na bogatstvo kulturne i krajobrazne baštine otoka, te poticati očuvanje i prenošenje umijeća suhozidne gradnje kao ključnog sloja materijalne kulturne baštine Mediterana. Otočni kulturni krajolik potrebno je opremiti infrastrukturom koja će povezati ili istaknuti njegove značajne lokalitete, poput biciklističkih staza i šetnica opremljenih putokazima i edukativnim tablama, vodeći računa o zaštiti prirode i uklapanju u krajolik.

Poticat će se aktivnosti lokalne zajednice na otocima, naročito kroz partnerstvo javnog, privatnog i civilnog sektora, u pripremi i provedbi programa i projekata za korištenje i razvitak kulturnih krajolika s gospodarskim, kulturnim i obrazovnim potencijalom. Važno je pritom ulagati u javnu infrastrukturu za društvenu namjenu, poput kina, društvenih domova, prostora za cjeloživotno obrazovanje i jačanje zajednice, edukacijskih i interpretacijskih centara te u izgradnju ili obnovu javnih prostora visoke kvalitete poput parkova, trgova, dječjih igrališta i sl. u svrhu poticanja otočana na okupljanje, socijalnu uključenost i kreiranje društvenih sadržaja kojima bi se valorizirala kulturna baština otoka, stvarao visokokvalitetni izgrađeni prostor, potaknuo osjećaj zajedništva te doprinijelo očuvanju otočnog identiteta Sadržaj slobodnog vremena u vidu kretanja, vježbanja, igre ili natjecanja bez obzira na uzrast, spol ili psihofizičke mogućnosti, doprinosi višem nivou kvalitete života te zaštiti i očuvanju zdravlja. Razvoj sporta uvelike će ovisiti o izgrađenosti i kvaliteti sportske infrastrukture, u segmentu sporta posebna pažnja će se posvetiti kroz planiranje, projektiranje i izgradnju sportskih objekata. S ciljem poticanja zdravog i aktivnog života i osiguravanja dostupnosti kvalitetnih sportskih sadržaja ulagat će se u obrazovanje i osposobljavanje stručnih kadrova u sportu te razvoj poduzetništva na području sporta i rekreacije. U stvaranju

uvjeta za bavljenje sportom i tjelesnom aktivnošću promicat će se međuresorna suradnja i široka koordinacija aktivnosti s različitim sektorima i dionicima iz sustava sporta te s lokalnim zajednicama.

Održivo korištenje kulturne baštine - kulturna baština otoka je neobnovljiv i ograničen resurs koji zahtijeva očuvanje, skrb, vrednovanje i korištenje prema načelu održivosti. Poticat će se obnova materijalnih kulturnih dobara na otocima poput pojedinačnih građevina koje su imale civilnu, vojnu i sakralnu namjenu te čitavih kulturno-povijesnih cjelina kroz održavanje njihovih povijesnih namjena ili razvoj novih sadržaja kako bi kulturno dobro postalo aktivan element u životu lokalne zajednice. Također, poticat će se održavanje arheoloških nalazišta i ostale nepokretne kulturne baštine na otocima te valorizacija i digitalizacija pokretne kulturne baštine otoka, poput muzejskih i knjižničnih zbirki, naročito u edukativne svrhe. Osim graditeljske baštine, otoci obiluju i bogatstvom nematerijalne kulturne baštine koja se sastoji od vještina, instrumenata, predmeta, rukotvorina i prenosi se iz generacije u generaciju. Nematerijalna kulturna baština posebno je važna za doživljaj otočnog identiteta i kontinuiteta života na otocima te promiče kulturnu raznolikost i ljudsku kreativnost.

Za očuvanje otočnog identiteta važno je poticati tradicionalna umijeća i obrte, folklorne i gastronomske običaje te baštinjenje govora i otočnih dijalekata koji također predstavljaju nematerijalna kulturna dobra. Nematerijalna kulturna baština na otocima je najizloženija preobrazbi ili nestanku zbog smanjenja broja autohtonog stanovništva, ali i promjena načina života povezanih s modernizacijom, uvođenjem tehnoloških inovacija te strukturnim gospodarskim promjenama, stoga je nužno poticati dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine te motivirati mlade na otocima na učenje i nastavljanje tradicija na njihovu području.

Kulturna baština, oduvijek je imala i svoju gospodarsku komponentu, pa tako i danas na otocima ona predstavlja mogućnost za ekonomsku valorizaciju kroz poduzetništvo temeljeno na kulturnoj baštini te razvoj kulturne industrije i turizma, s tendencijom sve većega "brendiranja" u budućnosti. Pojedina nematerijalna kulturna dobra imaju kulturno-turistički potencijal kao samostalni proizvodi, a većina njih mogla bi se dodatno valorizirati u kombinaciji s prezentacijom materijalnih kulturnih dobara. Prvenstveno je nužno povećati vidljivost kulturne baštine otoka na domaćem i međunarodnom

turističkom tržištu, naročito iskorištavanjem mogućnosti koje nudi elektroničko i internetsko okruženje.

7.4. Prioritet 4. Mobilnost i povezivost otočnog prostora

Važne poluge razvoja svakog modernog društva i prostora su dostupnost elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta te dobro razvijena prometna povezanost. Dostupnost i posljedično korištenje elektroničkih komunikacijskih mreža ostvaruju pozitivne učinke na konkurentnost poduzeća i socijalnu uključenost te omogućavaju digitalizaciju javnih usluga i upravljanja javnim resursima, dok bolja prometna povezanost na otocima podrazumijeva kvalitetan, brz, ekonomski i ekološki prihvatljiv prijevoz kojim se povezuju otoci s kopnom i otoci međusobno.

Zbog specifičnosti otoka i dugotrajnih negativnih demografskih i gospodarskih trendova, nužna je daljnja digitalizacija javne uprave na otocima u svrhu poboljšanja javnog upravljanja i pristupa otočnog stanovništva javnim uslugama te osiguranje digitalne povezivosti putem širokopojasnih priključaka u nepokretnoj mreži, kao i širokopojasnih veza u pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama. S obzirom na to da se otoci dosad nisu dovoljno razvijali u smislu digitalne povezivosti, Nacionalnim planom podržat će se aktivnosti koje će pridonijeti prevladavanju digitalnog jaza u dostupnosti širokopojasnog pristupa na otocima u odnosu na urbana područja.

Uvođenje širokopojasnih tehnologija od značajne je važnosti za otočne korisnike, posebice u današnje vrijeme kada je prijenos podataka jedna od osnovnih stvari kojima se moderan korisnik služi, jer osim svakodnevnih aktivnosti uvelike olakšava i poslovanje, budući da omogućuje prijenos velikih količina podataka u jedinici vremena. Kvalitetan pristup internetu, uz male suvremeno opremljene coworking prostore, u suvremeno doba jedan je od ključnih preduvjeta za privlačenje tzv. "digitalnih nomada" - poslovnih ljudi koji koriste tehnologiju u poslu i nisu vezani fizičkim mjestom rada. Otoci svojom prirodnom osnovom predstavljaju privlačno mjesto za život pa bi širokopojasni pristup i digitalizacija javnih usluga na otocima mogla doprinijeti gospodarskoj i društvenoj regeneraciji otočnog prostora.

Kako bi se osigurala redovna povezanost otoka s kopnom te otoka međusobno, a posljedično zatim i veća mobilnost stanovništva, bolja dostupnost zdravstvene zaštite i

ostalim javnim uslugama te protočnija razmjena roba i usluga, od izuzetne je važnosti osiguravanje boljeg prometnog povezivanja, jer bi navedeno u konačnici imalo utjecaja i na snažniji razvoj otočnog gospodarstva. Veća mobilnost i povezanost stanovništva osigurava se i putem raznih povlastica u sustavu javnog prijevoza koje se ostvaruju temeljem zakonskih prava. U tu svrhu razvijati će se usluge za racionalnije korištenje postojećih i uvođenje novih prometnih rješenja.

Prioritet 4. usmjeren je k postizanju sljedećih posebnih ciljeva:

Posebni cilj 4.1. Unapređenje IKT infrastrukture na otocima i digitalizacija

Kako bi se u potpunosti iskoristile prednosti digitalne transformacije, na otočnom području je nužno poboljšati širokopojasnu infrastrukturu u svrhu stvaranja preduvjeta za digitalizaciju javnih usluga i javnog upravljanja otočnim resursima. Dostupnost elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta jednako je važna za javnu upravu, stanovništvo i gospodarstvo, koje sve više prelazi na digitalne tehnologije i komunikacije koje prožimaju svaki aspekt života i poslovanja. Otoci su izazovni u kontekstu osiguranja širokopojasnog pristupa zbog prostorne disperziranosti, male gustoće korisnika i neujednačene potražnje ovisno o dobu godine. Pristup elektroničkim komunikacijskim mrežama vrlo velikog kapaciteta omogućava dostupnost novim sadržajima, aplikacijama i uslugama, stoga je s obzirom na sve veću važnost digitalnih podataka, za otočno područje ključna dobra povezanost s internetom, kako za svakodnevno pružanje javnih usluga, učinkovitiju javnu upravu, poslovanje i održavanje konkurentnosti lokalnih tvrtki, tako i za promicanje socijalne uključenosti lokalnog stanovništva.

Dostupnost mreža vrlo velikog kapaciteta je važna i kod izvanrednih okolnosti (poput pandemija i sl.), jer povećava otpornost otočnog stanovništva na negativne posljedice koje takve situacije mogu imati na gospodarstvo i društveni život. Širokopojasni pristup s brzinama većim od 100Mbit/s treba biti dostupan svim korisnicima, što trenutno ne prati postojeća infrastruktura na otocima, stoga je potrebna nadogradnja mreže kao i zamjena postojeće tehnologije s naprednijim infrastrukturama i tehnologijama, koje će moći kvalitetno zadovoljiti potrebe korisnika u navedenom segmentu. Pri tome je

potrebno regulirati izgradnju IKT infrastrukture kako ona vizualno ne bi narušavala autohtoni otočni krajolik.

U sektoru elektroničkih komunikacija korištenje većih brzina i novih sadržaja ovisi o dostupnosti mreža koje omogućuju velike brzine interneta. Međutim, s obzirom na prostornu disperziranost, malu gustoću naseljenosti i neujednačenu potrošnju tijekom cijele godine, na nekim otocima tržišni interes za ulaganje ne postoji ili je ograničen te se širokopojasna povezivost u tim područjima osigurava kroz financiranje iz drugih izvora. Prvenstveno ulaganjem javnog sektora, kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj i/ili općinskoj razini te sredstvima EU, a sve u cilju smanjenja digitalnog jaza u dostupnosti širokopojasnog pristupa.

Posebni cilj 4.2. Poboljšanje otočne povezanosti

Uočeni nedostaci koji se odnose na prometni sustav otoka rješavat će se kroz modernizaciju sredstava i načina prijevoza podizanjem razine sigurnosti u prometu te povećanjem udjela energetski i ekonomski učinkovitijih prometnih rješenja za sve vidove prometa kako bi se isti odvijao na siguran i održiv način. Razvoj prometne infrastrukture na otocima ostvarit će se prvenstveno kroz ulaganja u razvoj inteligentnog prometnog (transportnog) sustava čije je uvođenje sastavni dio nacionalnih strategija razvoja prometa.

Bolja i sigurnija povezanost otoka s kopnenim središtima obalno-otočnih županija i otoka međusobno omogućit će se daljnjim ulaganjem u razvoj usluga javnog prijevoza, uključujući i prava na povlaštenu javni prijevoz, a na otocima gdje se ne može osigurati ekonomska isplativost održavanja i uvođenja redovitih prometnih linija, potrebno se okretati novim tehnologijama i uvođenju usluga javnog prijevoza „na zahtjev“ (on-demand). Poticanje intermodalnosti u putničkom prometu i razvoj intermodalnih putničkih čvorišta omogućit će puno iskorištavanje potencijala pomorskog, cestovnog i zračnog prijevoza na otocima. Razvojem i prilagodbom prometnog sustava otvara se mogućnost adekvatnog zadovoljavanja potreba stanovnika otoka, putnika ili turista koji su za svoja odredišta izabrali otoke, korištenjem više sinkroniziranih prijevoznih sredstava, a sve s ciljem bržeg i ekonomski isplativijeg putovanja.

Pomorski prijevoz – čini osnovu za povezivanje otoka s kopnom i otoka međusobno, a podrazumijeva prijevoz putnika, tereta i vozila u teritorijalnom moru Republike Hrvatske koji se obavlja na unaprijed utvrđenim trajektnim, brzobrodskim i klasičnim brodskim linijama. Naročito je važno na učinkovit način pomorskim prijevozom povezati s kopnom pučinske otoke, koji su zbog udaljenosti od kopnenih središta u nepovoljnijem položaju u odnosu na kanalske, priobalne i premoštene otoke. Za poboljšanje prometne dostupnosti otoka ključno je poticati mjere kojima će se skratiti vrijeme putovanja na pojedinim linijama te uvoditi nove linije pomorskog prijevoza. Također, potrebno je unaprijediti lučku infrastrukturu i opremljenost luka na otocima prvenstveno za prihvata obalnih linijskih putničkih brodova, ali i za posebne namjene (luke za brodogradnju, nautički turizam, vojne luke, industrijske luke, ribarske luke i sportske luke) kako bi se povećala sigurnost i kapaciteti pomorskog prijevoza te unaprijedio gospodarski potencijal otoka.

Cestovni prijevoz - predstavlja gotovo isključivi oblik prometa unutar otočnog područja pa je nužno kontinuirano ulagati u cestovnu infrastrukturu na otocima. Razvijena cestovna infrastruktura omogućuje sigurno, brzo i ekonomično povezivanje dijelova otočnih naselja, otočnih naselja međusobno kao i otočnih naselja s morskim i zračnim lukama te time stvara preduvjete za primjenu multimodalnih prometnih sustava. Za primjenu kvalitetnijih multimodalnih rješenja nužno je osigurati i ostalu popratnu infrastrukturu poput dostatnih kapaciteta za promet u mirovanju, čije su potrebe posebno izražene u ljetnim mjesecima. Postoji potencijal za promjenu putničkih navika u otočnom cestovnom prijevozu u prilog ekološki prihvatljivijih načina prijevoza poput bicikala, e-mobilnosti, javnog prijevoza na alternativna goriva i sl., čime bi se znatno smanjila emisija štetnih plinova. Osim toga, poticat će se priprema i primjena optimalnih rješenja za cestovno povezivanje otoka s kopnom i otoka međusobno koje, uz velika početna ulaganja, može donijeti brojne dugoročne gospodarske i društvene dobrobiti otočnom stanovništvu što se vidi i iz postojećih primjera u Hrvatskoj i inozemstvu.

Zračni prijevoz – podrazumijeva aktivnosti prijevoza zrakoplovima, helikopterima i drugim zračnim letjelicama te ima poseban značaj za udaljenije i izoliranije otoke kod hitnih intervencija. Zračni putnički prijevoz na otocima važan je prvenstveno za potrebe turizma i ima izražen sezonski karakter, pa je nužno poticati uvođenje redovnih linija i

izvan turističke sezone. Kao preduvjet razvoju zračnog prijevoza i dodatnog jačanja povezanosti otoka s kopnom i otoka međusobno, poticat će se izgradnja ili nadogradnja te opremanje zračnih luka, helidroma i drugih manjih pristaništa s betonskim pistama, a posebno će se poticati povezivanje otoka putem hidroaviona.

8. POPIS KLJUČNIH POKAZATELJA ISHODA PO POSEBNIM CILJEVIMA

Polazište za odabir pokazatelja ishoda za NPRO bila je „Biblioteka pokazatelja“ koju je potrebno koristiti pri izradi srednjoročnih akata strateškog planiranja sukladno zakonodavnom okviru o strateškom planiranju i smjernicama o izradi akata strateškog planiranja. Biblioteka pokazatelja bazira se na službenoj statistici RH koja se vodi na nacionalnoj razini, razini NUTS II statističkih regija, razini jedinica regionalne (područne) samouprave i jedinica lokalne samouprave.

Državni zavod za statistiku, kao nositelj službene statistike Republike Hrvatske, većinu podataka objavljuje na razini NUTS I (Republika Hrvatska), dok su za manji broj istraživanja podaci dostupni na nižim razinama (razina statističkih regija NUTS II i županija NUTS III). Otočni teritorij ne odgovara u potpunosti administrativnoj podjeli na jedinice lokalne samouprave te se administrativni podaci ne prate na razini otoka. Podaci za otoke mogu se dobiti agregacijom podataka na razini naselja najbliže kroz Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., međutim podacima iz Popisa ne može se prikazati niti pratiti svaki aspekt otočnog razvoja (npr. energetika, zaštita okoliša, kultura), te su takvi podaci zastarjeli. Također, postoje pojedina naselja koja se administrativno protežu i na kopnu i na otoku, kao što su npr. naselja Trogir i Tisno, te je za njih dodatno otežano praćenje statističkih pokazatelja. Pored prikupljanja administrativnih podataka, Državni zavod za statistiku provodi i anketna istraživanja u kojima se bira slučajni uzorak privatnih kućanstava, poduzeća i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji je reprezentativan na razini RH i/ili statističkih regija, a pouzdanost prikupljenih podataka, između ostaloga, ovisi i o veličini uzorka. Zbog ograničenih sredstava nije moguće doći do reprezentativne veličine uzorka na razini županija, gradova/općina i naselja pa procjene parametara na temelju anketnih istraživanja nisu statistički pouzdane na nižim teritorijalnim razinama.

S obzirom na sve navedeno pristupilo se prilagodbi određenih pokazatelja navedenih u „Biblioteci pokazatelja“ te istraživanju drugih dostupnih administrativnih izvora podataka na temelju kojih se došlo do ukupno 21 pokazatelja ishoda za praćenje posebnih ciljeva Nacionalnog plana razvoja otoka. Gdje je to bilo moguće, izračun je rađen na razini

naselja na otocima kako bi se u što većoj mjeri obuhvatio čitav otočni teritorij, a u slučajevima nedostatka podataka na razini naselja, izračunom su obuhvaćene sve jedinice lokalne samouprave koje se protežu na jednom ili na dva i više otoka kao i one jedinice lokalne samouprave u kojima više od 90% stanovništva živi na otoku². Izračun na razini otočnih jedinica lokalne samouprave teritorijalno ne obuhvaća sve naseljene otoke zbog njihovog specifičnog položaja kojeg uvjetuje pripadnost jedinici lokalne samouprave na kopnu, te približno 6% ukupnog otočnog stanovništva, koje živi na takvim otocima, nisu obuhvaćeni izračunom. Stoga je za pokazatelje ishoda koji su izračunati na razini jedinica lokalne samouprave, a odnose se na 94% obuhvaćenog otočnog stanovništva, u ovom trenutku ocijenjeno prihvatljivim za određivanje vrijednosti pokazatelja ishoda.

U periodu provedbe Nacionalnog plana razvoja otoka, u suradnji s Državnim zavodom za statistiku i drugim resornim tijelima, definirat će se podaci i način njihovog prikupljanja koji će u potpunosti odgovarati teritorijalnom obuhvatu otoka i koji će se na taj način dugoročno moći koristiti kao pokazatelji u svrhu praćenja i vrednovanja otočne razvojne politike.

---

² Pokazatelji ishoda izračunati na razini jedinica lokalne samouprave su: Broj timova primarne zdravstvene zaštite koji nedostaju; Stopa nezaposlenosti, u %; Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada u organizaciji JLS, u %; Rashodi za zaštitu okoliša kao udio u ukupnim rashodima, u %; Rashodi za rekreaciju, kulturu i religiju kao udio u ukupnim rashodima, %; Prosječni postotak kućanstava sa širokopojsnim pristupom Internetu, u %.

USKLAĐENOST S OKVIROM NACIONALNE RAZVOJNE STRATEGIJE REPUBLIKE HRVATSKE ZA RAZDOBLJE DO 2030. GODINE		
RAZVOJNI SMJER NRS-a 2030.	Razvojni smjer 4. „RAVNOMJERAN REGIONALNI RAZVOJ“	
STRATEŠKI CILJ NRS-a 2030.	Strateški cilj 12. „Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima“	
	Prioritetno područje javnih politika: Razvoj pametnih i održivih otoka	
Pokazatelj učinka: Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija)	Polazna vrijednost 2017.: 3,1	Ciljna vrijednost 2030.: 2,5
KLJUČNI POKAZATELJI ISHODA NACIONALNOG PLANA RAZVOJA OTOKA 2021. - 2027.		
PRIORITET 1. KVALITETA ŽIVLJENJA I DOSTUPNOST JAVNIH USLUGA NA OTOCIMA		
Posebni cilj 1.1.: Unapređenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih i socijalnih usluga stanovnicima otoka		
Pokazatelj ishoda: OI.02.5.46 Broj timova u mreži javne zdravstvene zaštite (u odnosu na potreban broj timova)	Polazna vrijednost 2020.: 8	Ciljna vrijednost 2027.: 0
Pokazatelj ishoda: OI.02.3.62 Pokrivenost starijeg stanovništva na otocima formalnim uslugama smještaja za starije i nemoćne osobe, u %	Polazna vrijednost 2020.: 2,14%	Ciljna vrijednost 2027.: 3,68%
Posebni cilj 1.2.: Jačanje ljudskih potencijala u funkciji demografske i gospodarske revitalizacije otoka		
Pokazatelj ishoda: OI.02.2.54 Stopa upisa u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja na otocima, u %	Polazna vrijednost 2020.: 59,07%	Ciljna vrijednost 2027.: 80%
Pokazatelj ishoda: OI.02.2.55 Prosječni udio učenika upisanih u srednje škole na otocima u ukupnoj populaciji djece koja su osnovnu školu završila na otocima, (5-godišnji prosjek), u %	Polazna vrijednost 2019.: 57,06%	Ciljna vrijednost 2027.: 62%
PRIORITET 2. ODRŽIVI RAZVOJ OTOČNOG GOSPODARSTVA		
Posebni cilj 2.1.: Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva		
Pokazatelj ishoda: OI.02.1.29 Stopa zaposlenosti na otocima, u %	Polazna vrijednost 2019.: 60,10%	Ciljna vrijednost 2027.: 67,02%
Pokazatelj ishoda: OI.02.4.24 Broj aktivnih tvrtki na 1000 stanovnika otoka	Polazna vrijednost 2019.: 35,37	Ciljna vrijednost 2027.: 39,15
Pokazatelj ishoda: OI.02.1.30 Ostvareni prihodi po gospodarskom subjektu na otoku, u HRK	Polazna vrijednost 2019.: 2.438.287 HRK	Ciljna vrijednost 2027.: 2.705.819 HRK
Posebni cilj 2.2.: Razvoj otočnih proizvoda i usluga		
Pokazatelj ishoda: OI.02.8.45 Popunjenost stalnih kreveta na otocima, u %	Polazna vrijednost 2019.: 14,13%	Ciljna vrijednost 2027.: 15,13%

Pokazatelj ishoda: OI.02.8.46 Prosječna godišnja popunjenost smještajnih kapaciteta na otocima, u danima	Polazna vrijednost 2019.: 54,31	Ciljna vrijednost 2027.: 54,86
Pokazatelj ishoda: OI.02.4.25 Udio zaposlenih kod fizičkih osoba na otocima, u %	Polazna vrijednost 2020.: 13,17%	Ciljna vrijednost 2027.: 14,47%
PRIORITET 3. PAMETNO I ODRŽIVO UPRAVLJANJE OTOČNIM RESURSIMA I OKOLIŠEM		
Posebni cilj 3.1.: Povećanje dostupnosti komunalne infrastrukture i unapređenje sustava održivog gospodarenja otpadom		
Pokazatelj ishoda: OI.02.16.103 Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na otocima u organizaciji JLS, u %	Polazna vrijednost 2019.: 18,27%	Ciljna vrijednost 2027.: 55%
Pokazatelj ishoda: OI.02.6.35 Stanovništvo priključeno na javnu vodoopskrbu, u %	Polazna vrijednost 2019.: 89,59%	Ciljna vrijednost 2027.: 95%
Pokazatelj ishoda: OI.02.6.57 Udio otočnog stanovništva priključenog na sustav javne odvodnje, u %	Polazna vrijednost 2018.: 39,46%	Ciljna vrijednost 2027.: 48%
Posebni cilj 3.2.: Razvoj i poticanje izgradnje sustava obnovljivih izvora energije, uporabe čiste energije i energetske učinkovitosti		
Pokazatelj ishoda: OI.02.6.58 Udio instalirane snage otočnih elektrana u ukupnoj instaliranoj snazi u sustavu poticaja, u %	Polazna vrijednost 2020.: 0,11%	Ciljna vrijednost 2027.: 5%
Posebni cilj 3.3.: Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i jačanje otpornosti na klimatske promjene		
Pokazatelj ishoda: OI.02.6.59 Rashodi za zaštitu okoliša na otocima kao udio u ukupnim rashodima, u %	Polazna vrijednost 2018.: 7,94%	Ciljna vrijednost 2027.: 7,94%
Posebni cilj 3.4.: Održivo korištenje i revitalizacija ukupnog otočnog prostora, kulturne baštine i otočnog identiteta		
Pokazatelj ishoda: OI.02.8.45 Rashodi za rekreaciju, kulturu i religiju na otocima kao udio u ukupnim rashodima, u %	Polazna vrijednost 2018.: 11,65%	Ciljna vrijednost 2027.: 11,65%
PRIORITET 4. MOBILNOST I POVEZIVOST OTOČNOG PROSTORA		
Posebni cilj 4.1.: Unapređenje IKT infrastrukture na otocima i digitalizacija		
Pokazatelj ishoda: OI.02.7.34 Udio adresa na otocima s ultrabrzim širokopojsnim pristupom Internetu, u %	Polazna vrijednost 2020.: 1,99 %	Ciljna vrijednost 2027.: 100%
Posebni cilj 4.2.: Poboljšanje otočne povezanosti		
Pokazatelj ishoda: OI.02.11.39 Prosječno trajanje putovanja brodske linije, u min/Nm	Polazna vrijednost 2019.: 4,78 min/Nm	Ciljna vrijednost 2027.: 4,06 min/Nm
Pokazatelj ishoda: OI.02.11.40 Prosječan broj dnevnih polazaka brodskih linija na 1.000 stanovnika otoka	Polazna vrijednost 2019.: 3,02	Ciljna vrijednost 2027.: 3,32
Pokazatelj ishoda: OI.02.11.41 Duljina novoizgrađenih cesta na otoku, u km	Polazna vrijednost 2020.: 24,56 km	Ciljna vrijednost 2027.: 118,36 km
Pokazatelj ishoda: OI.02.11.42 Duljina rekonstruiranih cesta na otoku, u km	Polazna vrijednost 2020.: 140,97 km	Ciljna vrijednost 2027.: 408,94 km

9. INDIKATIVNI FINACIJSKI PLAN

Financijski plan daje prikaz financijskih pretpostavki za provedbu posebnih ciljeva i projekata za cjelokupno razdoblje provedbe NPRO-a, a poveznica Nacionalnog plana s Financijskim planom osigurana je na razini posebnog cilja.

Posebni ciljevi utvrđeni u Nacionalnom planu razradit će se kroz provedbene mjere iz nadležnosti resornih tijela državne uprave. S obzirom na to da se Nacionalni plan razvoja otoka izrađuje usporedno s procesom programiranja nove financijske perspektive Europske unije 2021.-2027., alokacija i mehanizmi provedbe tek trebaju biti definirani. Alokacija, izvori financiranja i planirana sredstva po godinama za provedbu pojedinih mjera, detaljnije će se prikazati u provedbenim programima nadležnih tijela.

Financijska sredstva za provedbu Nacionalnog plana, osigurat će se u Državnom proračunu, no glavni izvor financiranja razvojnih projekata otočnog razvoja bit će fondovi Europske unije u financijskoj perspektivi 2021. do 2027. godine. U manjoj mjeri sredstva će biti osigurana i iz prihoda jedinica lokalne i regionalne samouprave.

Provedba mjera i aktivnosti koje doprinose posebnim ciljevima Nacionalnog plana razvoja otoka odvijat će se sukladno fiskalnim mogućnostima što će biti vidljivo kroz Akcijski plan koji se izrađuje za trogodišnje razdoblje zajedno s procjenom fiskalnog učinka mjera, aktivnosti i projekata za razdoblje provedbe Akcijskog plana.

10. OKVIR ZA PRAĆENJE I VREDNOVANJE

Ovo poglavlje daje uvid u odgovornosti svih dionika otočne razvojne politike, u način i dinamiku praćenja provedbe Nacionalnog plana, obveze izvještavanja o provedbi Nacionalnog plana te provedbu vrednovanja.

Koordinator provedbe Nacionalnog plana razvoja otoka za razdoblje od 2021. do 2027. godine je Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, Uprava za otoke.

Budući da Nacionalni plan razvoja otoka zalazi u područje nadležnosti drugih tijela državne uprave, odgovornost za osmišljavanje i provedbu programa i projekata u okviru

posebnih ciljeva, ali i prikupljanje i dostavu podataka koordinatoru provedbe o postizanju pokazatelja ishoda, bit će na svakom pojedinom tijelu državne uprave.

U provedbu Nacionalnog plana, ovisno o području nadležnosti, bit će uključeni sljedeći dionici: Ministarstvo zdravstva za jačanje zdravstvene zaštite na otocima te razvoj zdravstvenog turizma; Ministarstvo znanosti i obrazovanja za unaprjeđenje odgojno-obrazovne infrastrukture na otocima te poticanje primjene znanosti i inovacija u gospodarstvu; Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike za poboljšanje socijalnih usluga na otocima te aktivnosti usmjerene programima za mlade i poticanju zapošljavanja; Ured za udruge Vlade RH i Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva za aktivnosti razvoja lokalne zajednice na otocima kroz potpore organizacijama civilnog društva i razvoju kulture volonterstva; Ministarstvo kulture i medija za osiguravanje dostupnosti i sudjelovanja otočnog stanovništva u kulturno-umjetničkim sadržajima, razvoj kulturne i kreativne industrije na otocima te obnovu i valorizaciju kulturnih dobara na otocima; Ministarstvo pravosuđa i uprave te Državna geodetska uprava za mjere obnove katastra i zemljišnih knjiga na otocima; Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine za aktivnosti društveno poticane stanogradnje, davanja stanova u najam i izgradnju stanova za deficitarna zanimanja, aktivaciju neiskorištene državne imovine u svrhu razvoja gospodarstva te energetske obnovu zgrada na otocima; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja za razvoj poduzetničkog okruženja, razvoj otočnih proizvoda i usluga, osiguranje opskrbe vodom i energentima na otocima, održivo gospodarenje otpadom na otocima, tranziciju otoka prema obnovljivim izvorima energije, energetske učinkovitost, očuvanje morskog okoliša i obalnog područja te upravljanje zaštićenim područjima; Ministarstvo turizma i sporta za razvoj turističke i sportske infrastrukture i sadržaja na otocima; Ministarstvo poljoprivrede za poticanje sektora ribarstva i poljoprivrede na otocima te uključivanje proizvođača poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u sustave kvalitete; Ministarstvo unutarnjih poslova Ravnateljstvo civilne zaštite za jačanje sustava za zaštitu i spašavanje; Hrvatska vatrogasna zajednica za unaprjeđenje kapaciteta vatrogasnih službi; Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture za poboljšanje otočne prometne povezanosti te osiguravanje širokopojasne infrastrukture.

Dužnost svih navedenih dionika je da upoznaju tijela i ustanove iz svog djelokruga s Nacionalnim planom i svrhom njegovog donošenja, te da poduzmu sve potrebne mjere radi njegove dosljedne primjene.

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave kojima teritorijalno pripada otočno područje su dužne u svojim Planovima razvoja predvidjeti posebne ciljeve kojima se na regionalnoj i lokalnoj razini utječe na provedbu ovog Nacionalnog plana, te za isto osigurati financijska sredstva.

Uprava za otoke posebnu pozornost posvetit će praćenju uspješnosti provedbe ciljeva Nacionalnog plana, pružanju pravovremenih i relevantnih osnova donositeljima odluka prilikom određivanja prioriteta razvojne politike, utvrđivanju pozitivnih i negativnih posljedica provedbe Nacionalnog plana, povezivanju politika, programa, prioriteta, mjera i razvojnih projekata te osiguravanju transparentnosti i odgovornosti za korištenje javnih sredstava.

Uprava za otoke će na godišnjoj razini putem Izvješća o provedbi Nacionalnog plana razvoja otoka 2021.-2027. izvještavati koordinatora za strateško planiranje, odnosno Koordinacijsko tijelo za sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, u skladu s propisima koji uređuju sustav strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske.

Sva tijela zadužena za provedbu Nacionalnog plana obvezna su do 31. siječnja tekuće godine dostaviti Upravi za otoke izvješća o provedbi mjera iz svoje nadležnosti za prethodnu godinu. Također, zadužuju se otočni koordinatori da do 31. siječnja tekuće godine pripreme izvješće o provedbi aktivnosti za prethodnu godinu iz nadležnosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a koje utječu na provedbu Nacionalnog plana.

U okviru obveza proizašlih iz odredbi Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 123/17) provedeno je prethodno vrednovanje. Ono ima za cilj osigurati neovisno stručno mišljenje, usporedbu i ocjenu očekivanih i ostvarenih rezultata, ishoda i učinaka provedbe akta strateškog planiranja, kako bi u konačnici Nacionalni plan u najvećoj mogućoj mjeri bio relevantan i koherentan.

Ocjena kvalitete postupka pripreme Nacionalnog plana, odnosno postupak prethodnog vrednovanja, temeljen je na Nacrtu Nacionalnog plana razvoja otoka 2021.-2027., a posebna pozornost stavljena je na analizu stanja, odabir ciljeva i pokazatelja, koji su također bili predmet vrednovanja.

Opći cilj prethodnog vrednovanja je poboljšanje kvalitete konačnog nacrta Nacionalnog plana kroz osiguravanje realnog financijskog okvira te jasnih i mjerljivih ciljeva kako bi se pružila potrebna osnova za provedbu, praćenje i buduće vrednovanje Nacionalnog plana. Poseban fokus stavljen je na intervencijsku logiku i planirane načine provedbe s ciljem donošenja akta strateškog planiranja koji će u isto vrijeme biti ambiciozan i provediv s realno planiranim ishodima.

Izješće o prethodnom vrednovanju Nacrta Nacionalnog plana razvoja otoka 2021.-2027. godine dostupno je na službenim stranicama Ministarstva, a krajem provedbenog razdoblja planirana je provedba naknadnog vrednovanja, što će u konačnici poslužiti i za izradu novog akta strateškog planiranja za razdoblje nakon 2027. godine. Osim prethodnog i naknadnog vrednovanja, početkom 2024. godine odnosno nakon isteka važenja Akcijskog plana 2021.-2023. bit će provedeno i vrednovanje tijekom same provedbe Nacionalnog plana s ciljem utvrđivanja nedostataka u provedbi, odnosno kako bi donositelji odluka mogli poduzeti potrebne korake ukoliko su potrebne izmjene Nacionalnog plana.

PRILOZI

PRILOG 1. SWOT ANALIZA JAVNOG UPRAVLJANJA OTOČNIM RAZVOJEM

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uređeno zakonodavstvo za otočni razvoj ▪ Iskustvo u vođenju otočne razvojne politike i dobre prakse upravljanja otočnim razvojem ▪ Decentralizirano upravljanje otočnom politikom kroz djelovanje regionalnih koordinatora ▪ Osiguran institucionalni i financijski okvir za rad otočnih koordinatora pri regionalnom koordinatoru ▪ Dugogodišnja provedba programa i projekata namijenjenih otočnom razvoju ▪ Iskustvo provođenja projekata na lokalnoj razini	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Višesektorska nadležnost nad programima i projektima važnim za razvoj otoka ▪ Nedostatna vertikalna koordinacija u trofazinskom sustavu upravljanja otočnim razvojem ▪ Nepostojeći alati za sustavno praćenje provedbe i vrednovanje učinaka razvojnih mjera na otocima ▪ Usljed prostornog ustroja, koji ne prepoznaje otok kao zasebnu prostornu cjelinu, nije moguće organizirati statističko praćenje pokazatelja na razini otoka od strane Državnog zavoda za statistiku (neprepoznavanje teritorijalnog pristupa na razini otoka (naselja)) ▪ Nedovoljna uključenost otočnih dionika u proces prilagodbe i primjene europskih razvojnih politika prema otocima ▪ Nedovoljna koordiniranost jedinica lokalne samouprave oko zajedničkih pitanja otočnog razvoja ▪ Nedostatna sredstva za financiranje svih razvojnih projekata na otocima

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezastupljenost otočnih dionika u međunarodnim inicijativama vezanih uz razvoj otoka ▪ Slabo praćenje i primjena nacionalnih i međunarodnih primjera dobre prakse u području razvoju otoka
--	--

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prisutnost većeg broja međunarodnih inicijativa u području razvoja otoka ▪ Energetska tranzicija otoka u skladu sa smjericama EU ▪ Izrada akata strateškog planiranja sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske ▪ Doprinos strateškim ciljevima Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. ▪ Korištenje EU fondova u financijskoj perspektivi 2021.-2027. ▪ Prepoznata uloga otoka kao pilot lokacija za implementaciju pametnih rješenja i projekata kružnog gospodarstva ▪ Međunarodna suradnja u području razvoja otoka 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nezastupljenost nositelja politike razvoja otoka prilikom izrade strateških i operativnih dokumenata ▪ Neadekvatna prioritizacija projekata ▪ Nedostatni ljudski i financijski kapaciteti za provedbu politike razvoja otoka ▪ Nedostatni ljudski i financijski kapaciteti za provedbu otočnih projekata ▪ Kašnjenje s donošenjem akata strateškog planiranja ▪ Izostanak sinergijskog učinka u planiranju i provedbi projekata i mjera na razini otoka

PRILOG 2. RAZVOJNE POTREBE I POTENCIJALI OTOKA

RAZVOJNE DOMENE/PROGRAMSKA PODRUČJA	RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
DRUŠTVO		
1. demografska obnova	<ul style="list-style-type: none"> • veća mogućnost zapošljavanja (posebno mladih) • usporavanje negativnih demografskih procesa 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povećanje dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ▪ razvoj socijalnih usluga i obiteljske politike ▪ osiguravanje veće fleksibilnosti na tržištu rada
2. zdravstvena zaštita i razvoj telemedicine	<ul style="list-style-type: none"> • unapređenje djelatnosti hitne medicine i primarne zdravstvene zaštite • prilagodba sezonalnim potrebama za zdravstvenim uslugama 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ unaprjeđenje infrastrukture za razvoj telemedicinskih usluga ▪ razvoj lječilišta na otocima
3. predškolski odgoj, osnovno i srednjoškolsko obrazovanje i znanost	<ul style="list-style-type: none"> • poboljšati dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na otocima • osiguravanje adekvatne infrastrukture i opremljenosti osnovnih škola na otocima • usklađenost programa srednjeg školstva s potrebama gospodarstva 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osiguravanje preduvjeta za jednaku dostupnost nastave na daljinu na svim otocima ▪ uvođenje novih nastavnih programa u srednjim školama na otocima ▪ obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje

RAZVOJNE DOMENE/PROGRAMSKA PODRUČJA	RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ prilagodba rada odgojnih i obrazovnih ustanova potrebama stanovnika otoka
4. socijalna skrb	<ul style="list-style-type: none"> • unapređenje i osiguravanje bolje skrbi za starije osobe, • osiguravanje podrške djeci s teškoćama u razvoju, • razvoj novih socijalnih usluga na otoku 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podrška procesu deinstitucionalizacije i prevencije institucionalizacije, ▪ jačanje uloge civilnog društva u pružanju socijalnih usluga ▪ uspostavljena suradnja na lokalnoj razini
5. razvoj civilnog društva	<ul style="list-style-type: none"> • veća sinergija djelovanja lokalnih zajednica, civilnog društva i privatnog sektora 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ umrežavanje na EU, nacionalnoj i lokalnoj razini
6. stambeno zbrinjavanje	<ul style="list-style-type: none"> • rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na otocima • stambeni poticaji za mlade obitelji i deficitarna zanimanja 	<ul style="list-style-type: none"> • programi stambenog zbrinjavanja prilagođeni otocima
GOSPODARSTVO		
7. gospodarski razvoj i poduzetništvo	<ul style="list-style-type: none"> • diverzifikacija strukture gospodarstva • smanjivanje troškova ulaganja na otocima • povezanost i pristup tržištima 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ razvoj koncesijskih modela radi boljeg upravljanja pomorskim dobrom

RAZVOJNE DOMENE/PROGRAMSKA PODRUČJA	RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
	<ul style="list-style-type: none"> • rješavanje imovinsko-pravnih odnosa • aktivacija državne imovine na otocima • daljnji razvoj zadružnog poduzetništva 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ razvoj tradicionalnih otočnih djelatnosti kroz pametnu specijalizaciju
8. poljoprivreda, ribarstvo i lovstvo	<ul style="list-style-type: none"> • aktivacija otočnog poljoprivrednog zemljišta • sređivanje katastra i zemljišnih knjiga na otocima • pristup vodi za navodnjavanje • očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja • jačanje konkurentnosti u ribarstvu i produktivnosti u sektoru akvakulture • učinkovitije upravljanje lovištima • razvoj ribarske infrastrukture i logistike 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ razvoj ekološke poljoprivrede ▪ brendiranje i licenciranje proizvoda ▪ uvođenje i korištenje naprednih tehnologija ▪ uzgoj autohtonih sorti poljoprivrednih kultura manje osjetljivih na nedostatak vlage ▪ korištenje svih potencijala divljači, lovstva i lovnog turizma ▪ povezivanje poljoprivrednog, ribarskog, turističkog i IKT sektora ▪ područja još uvijek bogata prirodnom raznolikošću ▪ mogućnost izvoza i sve veća potražnja na turističkom tržištu

RAZVOJNE DOMENE/PROGRAMSKA PODRUČJA	RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
9. turizam	<ul style="list-style-type: none"> • razvoj održivog i cjelogodišnjeg turizma • ulaganje u turističku infrastrukturu • poboljšanje upravljanja i korištenja državne imovine 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povezivanje turizma s ostalim gospodarskim djelatnostima na otocima ▪ diverzifikacija turističke ponude ▪ razvoj turističkih proizvoda i usluga više dodane vrijednosti ▪ razvoj pametnih rješenja u komplementarnim sektorima
OKOLIŠ I PROSTOR		
10. prometno povezivanje (pomorski, cestovni i zračni prijevoz)	<ul style="list-style-type: none"> • prometna povezanost i razvoj prometne infrastrukture 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ razvoj intermodalnog prometnog sustava ▪ modernizacija sredstava i načina prijevoza ▪ uvođenje usluga javnog prijevoza "na zahtjev" ▪ korištenje ekološki prihvatljivijih načina prijevoza
11. vodoopskrba i odvodnja	<ul style="list-style-type: none"> • osiguravanje infrastrukture za vodoopskrbu i odvodnju na svim otocima 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ održivi razvoj komunalne infrastrukture ▪ razvoj pametnih sustava distribucije vode i zbrinjavanja otpadnih voda

RAZVOJNE DOMENE/PROGRAMSKA PODRUČJA	RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
	<ul style="list-style-type: none"> • smanjenje sezonalnog pritiska na komunalnu infrastrukturu 	
12. gospodarenje otpadom	<ul style="list-style-type: none"> • smanjiti količinu otpada na otocima • poboljšati načine gospodarenja otpadom 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pametno gospodarenje otpadom (kružno gospodarstvo)
13. zaštita prirode i okoliša	<ul style="list-style-type: none"> • poboljšanje nadzora i sustava prevencije povezanih s prirodnim katastrofama • očuvanje mora i morskog okoliša • očuvanje prirode i okoliša na otocima 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ integrirano upravljanje prirodnim kapitalom i okolišem otoka ▪ daljnje upravljanje otočnom prirodom i okolišem u skladu s konceptom pametnih gradova/otoka
14. čista energija, energetika, obnovljivi izvori energije, ublažavanje i prilagodba	<ul style="list-style-type: none"> • samodostatnost otoka u opskrbi energijom • prevencija utjecaja prirodnih nepogoda (vremenskih i klimatskih ekstrema, klimatskih promjena) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ proizvodnja energije iz obnovljivih izvora ▪ istraživačke razvojne aktivnosti i primjena istih ▪ prijelaz na alternativna goriva ▪ razvoj i operativna primjena sustava prognoziranja i upozoravanja za naseljene hrvatske otoke

RAZVOJNE DOMENE/PROGRAMSKA PODRUČJA	RAZVOJNE POTREBE	RAZVOJNI POTENCIJALI
klimatskim promjenama		<ul style="list-style-type: none"> ▪ razvoj klimatskih modela, izrada projekcija buduće klime i klimatskih promjena za naseljene hrvatske otoke
15. zaštita i korištenje malih povremeno nastanjenih i nenastanjenih otoka i otočića	<ul style="list-style-type: none"> • očuvanje prirode i okoliša te nekretnina • poboljšanje prometne pristupačnosti 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ uključivanje u turističku ponudu ▪ korištenje otoka i otočića kao inkubatora za određene namjene
16. kultura i očuvanje kulturne baštine	<ul style="list-style-type: none"> • očuvanje i revitalizacija kulturne baštine • očuvanje autentičnosti običaja i cjelovitosti jedinstvenih otočnih lokaliteta 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kreativna industrija i umjetnost ▪ uključivanje kulturne baštine u turističku ponudu
17. elektroničke komunikacijske mreže vrlo velikog kapaciteta	<ul style="list-style-type: none"> • poboljšanje dostupnosti širokopojasnog pristupa na otocima • modernizacija mrežne infrastrukture na otocima 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ digitalizacija javnih usluga ▪ digitalizacija otočnog gospodarstva

PRILOG 3. PESTLE ANALIZA OPĆEG OKRUŽENJA

- Međunarodne konvencije i ugovori
- Međunarodne inicijative u području razvoja otoka
- Kontinuitet provedbe politike razvoja otoka
- Vertikalna i horizontalna koordinacija dionika otočnog razvoja

Politički faktori (P)

- Korištenje EU fondova u financijskoj perspektivi 2021.-2027.
- Ograničeni kapaciteti regionalnih i lokalnih proračuna
- Ranjivost otočnog gospodarstva
- Složeni imovinsko-pravni odnosi
- Veći trošak ulaganja na otocima
- Nesklad cijena stambenih nekretnina i primanja otočana
- Razvoj otočnih proizvoda
- Primjena kružnog gospodarstva na otocima

Ekonomski faktori (E)

- Nepovoljna demografska struktura stanovništva na otocima
- Izraženi otočni identitet i pripadnost otočnoj zajednici
- Aktivna uloga civilnog društva
- Očuvanost kulturne baštine i otočnog kulturnog krajolika
- Veliki utjecaj sezonalnosti turizma na život otočana
- Otežan pristup zdravstvenim, socijalnim, odgojno-obrazovnim i drugim javnim uslugama za stanovnike otoka

Socio-kulturološki faktori (S)

- Uvođenje širokopojasne infrastrukture na otocima i razvoj digitalnih usluga
- Primjena intermodalnog prometnog povezivanja
- Primjena novih tehnologija u tradicijskim djelatnostima na otocima
- Razvoj pametne specijalizacije na otocima
- Daljnji razvoj javne infrastrukture na otocima korištenjem pametnih tehnoloških rješenja
- Uvođenje novih tehnoloških rješenja opskrbe vodom
- Veliki troškovi uvođenja i obnove elektroopskrbne i vodoopskrbne mreže
- Brzina pomorskog prijevoza

Tehnološki faktori (T)

- Legislativa Europske unije
- Nacionalni zakonodavni okvir
- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske za razdoblje do 2030. godine
- Sektorski akti strateškog planiranja

Pravni faktori (L)

- Zaštita i upravljanje prirodom i okolišem na otocima
- Otpornost na nepogode i utjecaj klimatskih promjena na otocima
- Energetska tranzicija otoka prema obnovljivim izvorima energije
- Sanacija odlagališta otpada na otocima
- Adekvatna infrastruktura za odvojeno prikupljanje otpada
- Suvremena ekološka rješenja za obradu oborinskih i otpadnih voda
- Korištenje alternativnih goriva u prometu

Ekološki faktori (E)

PRILOG 4. INTERVENCIJSKA LOGIKA

RAZVOJNE POTREBE	PRIORITETI	POSEBNI CILJEVI	POKAZATELJI ISHODA
<ul style="list-style-type: none"> • usporavanje negativnih demografskih procesa • unapređenje djelatnosti hitne medicine i primarne zdravstvene zaštite • prilagodba sezonalnim potrebama za zdravstvenim uslugama • poboljšati dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na otocima • osiguravanje adekvatne infrastrukture i opremljenosti osnovnih škola na otocima • usklađenost programa srednjeg školstva s potrebama gospodarstva • unapređenje i osiguravanje bolje skrbi za starije osobe • osiguravanje podrške djeci s teškoćama u razvoju • razvoj novih socijalnih usluga na otoku • veća sinergija djelovanja lokalnih zajednica, civilnog društva i privatnog sektora 	<p>Prioritet 1. Kvaliteta življenja i dostupnost javnih usluga na otocima</p>	<p>Posebni cilj 1.1. Unapređenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih i socijalnih usluga stanovnicima otoka</p> <p>Posebni cilj 1.2. Jačanje ljudskih potencijala u funkciji demografske i gospodarske revitalizacije otoka</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. OI.02.5.46 Broj timova u mreži javne zdravstvene zaštite na otocima (u odnosu na potreban broj timova) 2. OI.02.3.62 Pokrivenost starijeg stanovništva na otocima formalnim uslugama smještaja za starije i nemoćne osobe, u % 3. OI.02.2.54 Stopa upisa u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja na otocima, u % 4. OI.02.2.55 Prosječni udio učenika upisanih u srednje škole na otocima u ukupnoj populaciji djece koja su osnovnu školu završila na otocima (5-godišnji prosjek), u %

RAZVOJNE POTREBE	PRIORITETI	POSEBNI CILJEVI	POKAZATELJI ISHODA
<ul style="list-style-type: none"> • rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na otocima • stambeni poticaji za mlade obitelji i deficitarna zanimanja • veća mogućnost zapošljavanja (posebno mladih) 			
<ul style="list-style-type: none"> • diverzifikacija strukture gospodarstva • smanjivanje troškova ulaganja na otocima • povezanost i pristup tržištima • rješavanje imovinsko-pravnih odnosa • aktivacija državne imovine na otocima • daljnji razvoj zadružnog poduzetništva • aktivacija otočnog poljoprivrednog zemljišta • sređivanje katastra i zemljišnih knjiga na otocima • pristup vodi za navodnjavanje • očuvanje izvornih pasmina domaćih životinja • jačanje produktivnosti u sektoru ribarstva • učinkovitije upravljanje lovištima • razvoj ribarske infrastrukture i logistike • razvoj održivog i cjelogodišnjeg turizma 	<p>Prioritet 2. Održivi razvoj otočnog gospodarstva</p>	<p>Posebni cilj 2.1. Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva</p> <p>Posebni cilj 2.2. Razvoj otočnih proizvoda i usluga</p>	<p>5. OI.02.1.29 Stopa zaposlenosti na otocima, u %</p> <p>6. OI.02.4.24 Broj aktivnih tvrtki na 1000 stanovnika otoka</p> <p>7. OI.02.1.30 Ostvareni prihodi po gospodarskom subjektu na otoku, u HRK</p> <p>8. OI.02.8.45 Popunjenost stalnih kreveta na otocima, u %</p> <p>9. OI.02.8.46 Prosječna godišnja popunjenost smještajnih kapaciteta na otocima, u danima</p> <p>10. OI.02.4.25 Udio zaposlenih kod fizičkih osoba na otocima, u %</p>

RAZVOJNE POTREBE	PRIORITETI	POSEBNI CILJEVI	POKAZATELJI ISHODA
<ul style="list-style-type: none"> • ulaganje u turističku infrastrukturu • poboljšanje upravljanja i korištenja državne imovine 			
<ul style="list-style-type: none"> • osiguravanje infrastrukture za vodoopskrbu i odvodnju na svim otocima • smanjenje sezonalnog pritiska na komunalnu infrastrukturu • smanjiti količinu otpada na otocima • poboljšati načine gospodarenja otpadom • poboljšanje nadzora i sustava prevencije povezanih s prirodnim katastrofama • očuvanje mora i morskog okoliša • očuvanje prirode i okoliša na otocima • samodostatnost otoka u opskrbi energijom • prevencija utjecaja prirodnih nepogoda (vremenskih i klimatskih ekstrema, klimatskih promjena) • očuvanje prirode i okoliša te nekretnina • poboljšanje prometne pristupačnosti • očuvanje i revitalizacija kulturne baštine 	<p>Prioritet 3. Pametno i održivo upravljanje otočnim resursima i okolišem</p>	<p>Posebni cilj 3.1. Povećanje dostupnosti komunalne infrastrukture i unapređenje sustava održivog gospodarenja otpadom</p> <p>Posebni cilj 3.2. Razvoj i poticanje izgradnje sustava obnovljivih izvora energije, uporabe čiste energije i energetske učinkovitosti</p> <p>Posebni cilj 3.3. Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i</p>	<p>11. OI.02.16.103 Stopa odvojenog sakupljanja komunalnog otpada na otocima u organizaciji JLS, u %</p> <p>12. OI.02.6.35 Stanovništvo priključeno na javnu vodoopskrbu, u %</p> <p>13. OI.02.6.57 Udio otočnog stanovništva priključenog na sustav javne odvodnje, u %</p> <p>14. OI.02.6.58 Udio instalirane snage otočnih elektrana u ukupnoj instaliranoj snazi u sustavu poticaja, u %</p> <p>15. OI.02.6.59 Rashodi za zaštitu okoliša na otocima kao udio u ukupnim rashodima, u %</p>

RAZVOJNE POTREBE	PRIORITETI	POSEBNI CILJEVI	POKAZATELJI ISHODA
<ul style="list-style-type: none"> očuvanje autentičnosti običaja i cjelovitosti jedinstvenih otočnih lokaliteta 		jačanje otpornosti na klimatske promjene	
		Posebni cilj 3.4. Održivo korištenje i revitalizacija ukupnog otočnog prostora, kulturne baštine i otočnog identiteta	16. OI.02.8.45 Rashodi za rekreaciju, kulturu i religiju na otocima kao udio u ukupnim rashodima, u %
<ul style="list-style-type: none"> poboljšanje dostupnosti širokopojasnog pristupa na otocima modernizacija mrežne infrastrukture na otocima prometna povezanost i razvoj prometne infrastrukture 	Prioritet 4. Mobilnost i povezivost otočnog prostora	Posebni cilj 4.1. Unapređenje IKT infrastrukture na otocima i digitalizacija	17. OI.02.7.34 Udio adresa na otocima s ultrabrzim širokopojasnim pristupom Internetu, u %
		Posebni cilj 4.2. Poboljšanje otočne povezanosti	18. OI.02.11.39 Prosječno trajanje putovanja brodske linije, u min/Nm 19. OI.02.11.40 Prosječan broj dnevnih polazaka brodskih linija na 1.000 stanovnika otoka 20. OI.02.11.41 Duljina novoizgrađenih cesta na otoku, u km 21. OI.02.11.42 Duljina rekonstruiranih cesta na otoku, u km

PRILOG 5. SAVJETOVANJE S DIONICIMA – KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA

FAZE IZRADE NPRO-a	DATUM/MJESEC SAVJETOVANJA	LOKACIJA	DIONICI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupljanje podataka i informacija za izradu analitičkih podloga ▪ Utvrđivanje razvojnih potreba i potencijala otoka ▪ Utvrđivanje investicijskih prioriteta otoka 	30.1.2020.	Zagreb	Predstavnici resornih ministarstva razvojne domene OKOLIŠ I PROSTOR: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture ▪ Ministarstvo zaštite okoliša i energetike
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupljanje podataka i informacija za izradu analitičkih podloga ▪ Utvrđivanje razvojnih potreba i potencijala otoka ▪ Utvrđivanje investicijskih prioriteta otoka 	31.1.2020.	Zagreb	Predstavnici resornih ministarstva razvojne domene GOSPODARSTVO: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministarstvo poljoprivrede ▪ Ministarstvo turizma ▪ Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupljanje podataka i informacija za izradu analitičkih podloga ▪ Utvrđivanje razvojnih potreba i potencijala otoka ▪ Utvrđivanje investicijskih prioriteta otoka 	31.1.2020.	Zagreb	Predstavnici resornih ministarstva razvojne domene DRUŠTVO: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku ▪ Ministarstvo znanosti i obrazovanja ▪ Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava ▪ Ministarstvo zdravstva ▪ Ministarstvo kulture i medija

FAZE IZRADE NPRO-a	DATUM/MJESEC SAVJETOVANJA	LOKACIJA	DIONICI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Komentari na razvojne potrebe i potencijale, prioritete i posebne ciljeve ▪ Dostava raspoloživih podataka/statistike na razini otoka ▪ Popis tekućih i planiranih intervencija na otocima 	<p style="text-align: center;">3.2.2020.- 1.3.2020.</p>	<p style="text-align: center;"><i>online</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici svih resornih ministarstava
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupljanje podataka i informacija za izradu analitičkih podloga ▪ Utvrđivanje razvojnih potreba i potencijala otoka ▪ Utvrđivanje investicijskih prioriteta otoka 	<p style="text-align: center;">2.3.2020.</p>	<p style="text-align: center;">Split</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici Splitsko-dalmatinske županije i Dubrovačko-neretvanske županije ▪ Predstavnici jedinica lokalne samouprave na otocima/koje u administrativnom sastavu imaju otoke iz Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije ▪ Regionalni koordinator za Splitsko-dalmatinsku županiju i Dubrovačko-neretvansku županiju
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupljanje podataka i informacija za izradu analitičkih podloga ▪ Utvrđivanje razvojnih potreba i potencijala otoka ▪ Utvrđivanje investicijskih prioriteta otoka 	<p style="text-align: center;">3.3.2020.</p>	<p style="text-align: center;">Zadar</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici Istarske, Primorsko-goranske, Ličko-senjske, Zadarske i Šibensko-kninske županije ▪ Regionalni koordinator za Istarsku, Primorsko-goransku, Ličko-senjsku, Zadarsku županiju i Šibensko-kninsku županiju ▪ Predstavnici jedinica lokalne samouprave na otocima/koje u administrativnom sastavu imaju otoke iz Istarske, Primorsko-goranske, Ličko-senjske, Zadarske i Šibensko-kninske županije

FAZE IZRADE NPRO-a	DATUM/MJESEC SAVJETOVANJA	LOKACIJA	DIONICI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Upitnik o razvojnim izazovima i prilikama te investicijskim potrebama otoka u svrhu izrade Nacionalnog plana razvoja otoka 	30.3.2020.- 28.4.2020.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici 59 otočnih lokalnih samouprava (s mjesnim odborima) ▪ Regionalni koordinatori 7 otočno obalnih županija ▪ Predstavnici JLP(R)S 7 otočno obalnih županija
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mišljenje o potrebi izrade strateške procjene utjecaja na okoliš 	Lipanj 2020.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministarstvo zaštite okoliša i energetike
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Definiranje pokazatelja ishoda 	Lipanj 2020.- Lipanj 2021.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Državni zavod za statistiku ▪ Ministarstvo turizma ▪ Hrvatska turistička zajednica ▪ Hrvatske vode ▪ Hrvatska vatrogasna zajednica ▪ Agencija za obalni linijski pomorski promet
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ažuriranje i prikupljanje podataka za doradu analitičkih podloga 	Kolovoz 2020.- Prosinac 2020.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ministarstvo pravosuđa i uprave ▪ Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike ▪ Ured za udruge ▪ Središnji državni ured za razvoj digitalnog društva
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sastanak s regionalnim i otočnim koordinatorima na temu prikupljanja baze otočnih razvojnih projekata 	21.10.2020.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Regionalni i otočni koordinatori 7 otočno obalnih županija

FAZE IZRADE NPRO-a	DATUM/MJESEC SAVJETOVANJA	LOKACIJA	DIONICI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Prikupljanje i usuglašavanje baze projekata s regionalnim i otočnim koordinatorima 	Listopad 2020. - Siječanj 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Regionalni i otočni koordinatori 7 otočno obalnih županija
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osnivanje Radne skupine za izradu Nacionalnog plana razvoja otoka 	Studeni 2020.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Županije ▪ Regionalni koordinatori ▪ Članovi akademske zajednice
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1. sastanak Radne skupine na temu sadržaja NPRO i dosadašnjeg tijeka izrade 	01.02.2021.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Županije ▪ Regionalni koordinatori ▪ Članovi akademske zajednice
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 2. sastanak Radne skupine na temu pokazatelja ishoda NPRO 	08.02.2021.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Županije ▪ Regionalni koordinatori ▪ Članovi akademske zajednice
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 3. sastanak Radne skupine na temu Akcijskog plana 	15.02.2021.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Županije ▪ Regionalni koordinatori ▪ Članovi akademske zajednice

FAZE IZRADE NPRO-a	DATUM/MJESEC SAVJETOVANJA	LOKACIJA	DIONICI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ 4. sastanak Radne skupine na temu Akcijskog plana i pokazatelja ishoda 	31.03.2021.	<i>online</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Županije ▪ Regionalni koordinatori ▪ Članovi akademske zajednice
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dorada NPRO-a i Akcijskog plana sukladno komentarima Radne skupine i predstavnika organizacija civilnog društva 	Veljača-Lipanj 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Županije ▪ Regionalni koordinatori ▪ Članovi akademske zajednice ▪ Organizacije civilnog društva
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osnivanje Odbora za vrednovanje u postupku prethodnog vrednovanja NPRO 	Veljača 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ MRRFEU
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Provedba postupka prethodnog vrednovanja 	Ožujak-Prosinac 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ MRRFEU ▪ Vanjski stručnjaci za provedbu vrednovanja
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Izrađena Komunikacijska strategija 	Travanj 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ MRRFEU
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Proveden postupak prethodnog usuglašavanja NPRO-a i Akcijskog plana s tijelima državne uprave 	Srpanj-Kolovoz 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Javno predstavljanje NPRO-a i Akcijskog plana 	Kolovoz-Rujan 2021.	otok Hvar otok Ugljan otok Prvić	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici JLP(R)S 7 obalno-otočnih županija ▪ Predstavnici zainteresiranih otočnih dionika

FAZE IZRADE NPRO-a	DATUM/MJESEC SAVJETOVANJA	LOKACIJA	DIONICI
		otok Mljet otok Krk otok Veli Brijun	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici civilnog sektora
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Provedeno E- savjetovanje 	29.09.2021.- 29.10.2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zainteresirana javnost
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Provedeno konačno usuglašavanje NPRO-a i AP-a s TDU i javnopravnim tijelima 	Studen-Prosinač 2021.		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Predstavnici TDU ▪ Predstavnici javnopravnih tijela

Prilog 1. Predložak za izradu nacionalnog plana

Prilog 1. Predložak za izradu nacionalnog plana												
NOSITELJ IZRADE AKTA:		Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU, Uprava za otoke			NAZIV AKTA:	Nacionalni plan razvoja otoka 2021.-2027.			ROK VAŽENJA AKTA:	2021.-2027.		
Razvojni smjer NRS-a 2030.		RS 4. Ravnomjieran regionalni razvoj			Strateški cilj NRS-a 2030.			SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim poslovnostima				
Doprinos provedbi nadređenog akta strateškog planiranja		Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske za razdoblje do 2030. godine										
Popis posebnih ciljeva												
Redni broj posebnog cilja	Pokazatelj i ciljna vrijednost pokazatelja učinka NRS-a 2030.	Naziv cilja sektorske/ višesektorske strategije	Naziv i ciljna vrijednost pokazatelja učinka sektorske/ višesektorske strategije	NAZIV POSEBNOG CILJA	Pokazatelj ishoda	Početna vrijednost vrijednost pokazatelja ishoda	Ciljna vrijednost pokazatelja ishoda	Ukupan procijenjeni trošak provedbe posebnog cilja	Planirani izvor financiranja u Državnom proračunu	Doprinos zelenoj tranziciji (DA/NE)	Doprinos digitalnoj transformaciji (DA/NE)	SDG
1	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 1.1.: Unapređenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih i socijalnih usluga stanovnicima otoka	Oi.02.5.46 Broj timova u mreži javne zdravstvene zaštite na otocima (u odnosu na potreban broj timova)	8	0	82.500.000,00 kn	Potrebno otvoriti novi program	NE	DA	3,10
					Oi.02.3.62 Pokrivenost starijeg stanovništva na otocima formalnim uslugama smještaja za starije i nemoćne osobe, u %	2,14%	3,68%					
2	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 1.2.: Jačanje ljudskih potencijala u funkciji demografske i gospodarske revitalizacije otoka	Oi.02.2.54 Stopa upisa u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja na otocima, u %	59,07%	80,00%	263.664.804,66 kn	Potrebno otvoriti novi program	NE	DA	4
					Oi.02.2.55 Prosječni udio učenika upisanih u srednje škole na otocima u ukupnoj populaciji djece koja su osnovnu školu završila na otocima, (5-godišnji prosjek), u %	57,06%	62,00%					
3	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 2.1.: Poticanje poduzetničkog okruženja i jačanje konkurentnosti otočnog gospodarstva	Oi.02.1.29 Stopa zaposlenosti na otocima, u %	60,10%	67,02%	2.043.104.418,19 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	DA	8,9
					Oi.02.4.24 Broj aktivnih tvrtki na 1000 stanovnika otoka	35,37	39,15					
					Oi.02.1.30 Ostvareni prihodi po gospodarskom subjektu na otoku, u HRK	2.438.286,72 HRK	2.705.819,03 HRK					
4	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 2.2.: Povećanje prepoznatljivosti otočnih proizvoda i usluga	Oi.02.8.45 Popunjenost stalnih kreveta na otocima, u %	14,13%	15,13%	56.250.000,00 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	DA	8,9
					Oi.02.8.46 Prosječna godišnja popunjenost smještajnih kapaciteta na otocima, u danima	54,31 dana	54,86 dana					
					Oi.02.4.25 Udio zaposlenih kod fizičkih osoba na otocima, u %	13,17%	14,47%					
5	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 3.1.: Povećanje dostupnosti komunalne infrastrukture i unapređenje sustava održivog gospodarenja otpadom	Oi.02.16.103 Stopa dvojnog sakupljanja komunalnog otpada na otocima u organizaciji JLS, u %	18,27%	55,00%	2.380.263.526,91 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	DA	11,12
					Oi.02.6.35 Stanovništvo priključeno na javnu vodoopskrbu, u %	89,59%	95,00%					6
					Oi.02.6.57 Udio otočnog stanovništva priključenog na sustav javne odvodnje, u %	39,46%	48,00%					
6	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 3.2.: Razvoj i poticanje izgradnje sustava obnovljivih izvora energije, uporabe čiste energije i energetske učinkovitosti	Oi.02.6.58 Udio instalirane snage otočnih elektrana u ukupnoj instaliranoj snazi u sustavu poticaja, %	0,11%	5,00%	179.463.891,25 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	NE	7
7	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 3.3.: Zaštita prirode i okoliša, smanjenje rizika te ublažavanje posljedica i jačanje otpornosti na klimatske promjene	Oi.02.6.59 Rashodi za zaštitu okoliša na otocima kao udio u ukupnim rashodima, u %	7,94%	7,94%	90.000.000,00 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	NE	13, 14, 15
8	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 3.4.: Održivo korištenje i revitalizacija ukupnog otočnog prostora, kulturne baštine i otočnog identiteta	Oi.02.8.45 Rashodi za rekreaciju, kulturu i religiju na otocima kao udio u ukupnim rashodima, u %	11,65%	11,65%	477.180.485,01 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	DA	11

Prilog 1. Predložak za izradu nacionalnog plana

Prilog 1. Predložak za izradu nacionalnog plana												
NOSITELJ IZRADE AKTA:		Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU, Uprava za otoke			NAZIV AKTA:		Nacionalni plan razvoja otoka 2021.-2027.			ROK VAŽENJA AKTA:	2021.-2027.	
Razvojni smjer NRS-a 2030.		RS 4. Ravnomjieran regionalni razvoj			Strateški cilj NRS-a 2030.		SC 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima					
Doprinos provedbi nadređenog akta strateškog planiranja		Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske za razdoblje do 2030. godine										
Popis posebnih ciljeva												
Redni broj posebnog cilja	Pokazatelj i ciljna vrijednost pokazatelja učinka NRS-a 2030.	Naziv cilja sektorske/ višesektorske strategije	Naziv i ciljna vrijednost pokazatelja učinka sektorske/ višesektorske strategije	NAZIV POSEBNOG CILJA	Pokazatelj ishoda	Početna vrijednost vrijednost pokazatelja ishoda	Ciljna vrijednost pokazatelja ishoda	Ukupan procijenjeni trošak provedbe posebnog cilja	Planirani izvor financiranja u Državnom proračunu	Doprinos zelenoj tranziciji (DA/NE)	Doprinos digitalnoj transformaciji (DA/NE)	SDG
9	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 4.1.: Unapređenje IKT infrastrukture na otocima i digitalizacija	OI.02.7.34 Udio adresa na otocima s ultrabrzim širokopojsnim pristupom Internetu, u %	1,99%	100%	386.050.000,00 kn	Potrebno otvoriti novi program	NE	DA	11
10	Razlika u regionalnom BDP-u po stanovniku (omjer BDP-a po stanovniku ZG (najrazvijenija županija) u odnosu na VPŽ (najmanje razvijena županija) - ciljna vrijednost: 2,5	N/P	N/P	Posebni cilj 4.2.: Pобољшanje otočne povezanosti	OI.02.11.39 Prosječno trajanje putovanja brodske linije, u min/Nm	4,78 min/Nm	4,06 min/Nm	1.946.462.372,77 kn	Potrebno otvoriti novi program	DA	DA	11
					OI.02.11.40 Prosječan broj dnevnih polazaka brodskih linija na 1.000 stanovnika otoka	3,02	3,32					
					OI.02.11.41 Duljina novoizgrađenih cesta na otoku, u km	24,56 km	118,36 km					
					OI.02.11.42 Duljina rekonstruiranih cesta na otoku, u km	140,97 km	408,94 km					